

I LAISVĖ

Šiame numeryje:

KALBA BUVĘ REDAKTORIAI • KĄ PADAROME LIETUVAI? • KLAUSIMAI SAU PATIEMS • NAUJŲ POLITINĖS VEIKLOS METODŲ IEŠKANT • GORBAČIOVO LIBERALIŠKUMAS • JAUNIMAS RUOŠIASI KONGRESUI • MŪSŲ SPAUDOS UŽDUOTIS KOVOJE DĖL LAISVĖS • KRIKŠČIONYBĖS JUBILJJAUS IŠKILMĖS ROMOJE.

Rašo: GINTĖ DAMUŠYTĖ, ANATOLIJUS KAIRYS, JUOZAS KOJELIS, DR. ZENONAS PRŪSAS, GAILĖ RADVENYTĖ, VACYS ROCIŪNAS, ALĖ RŪTA, DR. ROŽĖ ŠOMKANĖ, J. VAIČJURGIS, LEONARDAS VALIUKAS, DR. VYTAUTAS VARDYS, LAURYNAS A. VISMANAS, PAULIUS VISKANTA, VYTAUTAS VOLERTAS.

LFB Centro valdyba praneša, kad 1987 gruodžio mėnesį įvyks NAUJOS LFB CENTRO VALDYBOS IR TARYBOS rinkimai. Rinkimai bus vykdomi korespondenciniu būdu. Rinkiminė komisija sudaryta Clevelande. Greitu laiku bus paruoštas specialus biuletenis, tačiau jau dabar galima siūlyti kandidatus rinkiminės komisijos pirmininkui bič. Juozui Damušiui, 1017 Rushleigh Road, Cleveland Heights, OH 44121.

*

Prašome atkreipti dėmesį, kad yra pasikeitęs Į LAISVĘ redakcijos adresas. Visi laiškai ir korespondencija siunčiama naujuoju adresu.

Į LAISVĘ leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai tris kartus per metus.

Redaktorius: Juozas Baužys.

Redakcijos talkininkai: Česlovas Grincevičius ir Adolfas Markelis.

Administratorius: Jonas Prakapas.

Į LAISVĘ (TOWARD FREEDOM) — a Lithuanian magazine of politics and cultural life published three times a year by Lietuvių Fronto Bičiuliai.

Editor: Juozas Baužys. Business and circulation manager: Jonas Prakapas.

Redakcijos adresas: J. Baužys, 9124 Sandpiper Ct., Orland Park, IL 60462, USA.

Administracijos adresas: J. Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305, USA.

Metinė prenumerata: JAV, Kanadoje ir Australijoje — 10 JAV dolerių, Europoje ir P. Amerikoje — 7 JAV doleriai.

Garbės prenumerata: 20 JAV dolerių.

Spausdina „Draugo“ spaustuvė: 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629.

TURINYS

Vedamosios mintys	2
Skaitytojų žodis	5
Šimtinė prieš skliaustelius	6
Pokalbis su dr. Rože Šomkaite	8
Buvę redaktoriai pasisako (Juozas Kojelis, Alė Rūta, Vacys Rociūnas, Vytautas Vardys, Leonardas Valiukas, Anatolijus Kairys)	10
Gintė Damušytė — Kas daroma ir kas darytina Lietuvai?	22
Vytautas Volertas — Klausimai sau patiems	30
Laurynas A. Vismanas — Lietuviška politinė galvosena ir metodai	38
Dr. Jonas Kunca — Reikia įeiti į svetimąją spaudą	44
Zenonas Prūsas — Ar Gorbačiovas yra „slaptas liberalas“?	45
Apie „glasnost“ kalba Juozas Kojelis, Gintė Damušytė ir Saulius Kondrotas	55
Gailė Radvenytė — Kongresas žada naujos ugnies	57
Paulius Viskanta — Kodėl Lietuvių jaunimo sąjunga?	60
Aloyzas Baronas vėl mūsų tarpe	63
Dr. Gediminas K. Jokantas — Lietuviškos spaudos užduotis Lietuvos laisvinimo darbe	65
J. Vaičjurgis — Tada Irmija Zaksas, o dabar	68
J. Baužys — Visi keliai vedė į Romą	72
Vardai ir įvykiai	76
LFB ir LKD pokalbis	78
Nauji leidiniai	79

Autoriaus pavarde ar slapyvardžiu pasirašyti straipsniai nebūtinai atstovauja leidėjų ar redakcijos nuomonei ir yra atviri diskusijoms • Nepakeičiant autoriaus minties, straipsniai gali būti taisomi ir tvarkomi redakcijos nuožiūra • Redakcijai siunčiami laišakai ir atsiliepimai pasirašomi tikrosiomis pavardėmis.

„Į LAISVĘ“ TURI BŪTI JAUNA

UŽLIPUS į kalno viršūnę, valandėlei reikia sustoti, atsigręžti atgalios, pasižiūrėti į kažkur toli pasilikusią kelio pradžią, — tada mesti žvilgsnį į priekyje beišskylančias, gal dar rūkuose paskendusias aukštumas ir pradėti žingsniuoti toliau.

Sustojame trumpai valandėlei ir mes šiame šimtajame „Į Laisvę“ numeryje. Buvę redaktoriai, bendradarbiai apžvelgia prirašytus puslapius, ieško, ką geriau ir prasmingiau būtų galėję juose išsakyti. Neapsistoja prie praeitų žingsnių per ilgai, tvirtai bando žvelgti ateitin, į kelią, kuriuo reiktų eiti tolyn.

Redaktoriai ir bendradarbiai teigiamai vertina „Į Laisvę“ pastangas skleisti lietuvių išėivijoje rezistencinę mintį. Tiesa, suabejoja, ar ši mintis ir kitos žurnale pasireiškiančios idėjos pasiekia didesnę visuomenės dalį ir ją pakankamai veikia. Tad čia ir būtų tos naujos aukštumos, į kurias reiktų atkreipti dėmesį: galimai plačiau lietuvių išėivijoje skleisti mintį, kad rezistencinis nusistatymas ir nuotaika yra pagrindinis atsparos taškas, norint išvengti visuotinės niveliacijos svetimuose kraštuose.

Atsparumas turi būti ugdomas visuose frontuose: tiek politinėje veikloje, tiek kultūrinuose pasireiškimuose, tiek lietuviybės išlaikymo bei jaunimo lietuviškai veiklai paruošimo srityse.

Rezistencinio gajumo reikalinga ir paties žurnalo gyvybei pratęsti į jaunąją kartą, įtraukti bendradarbiais daugiau jaunų asmenų, kurie lietuviškų reikalų ir Lietuvos bylos kėlimu pasaulyje ateitų su naujomis idėjomis ir nauja energija. Dr. Vytauto Vardžio žodžiais — „Į Laisvę“ turi būti jauna!“ Jauna ir po šimto numerių. Jauna ne amžiumi, bet savo dvasia.

Tad džiaugiamės, kai tas dvasios jaunumas yra pastebimas. Šiame numeryje skaitome net keturis jaunosios kartos autorių straipsnius: rašo Gintė Damušytė, Laurynas Vismanas, Gailė Radvenytė ir Paulius Viskanta. Jie ateina su naujomis, gyvomis ir angažuojančiomis idėjomis. Atkreipkime į jas dėmesį!

J. Baužys

Okupacijos nepripažinimo politika —

JOS ESMĖ IR PRASMĖ

Didelė ir svarbi mūsų politinės veiklos atrama yra Lietuvos okupacijos nepripažinimas. Lietuvos nepriklausomybės šventės proga ji mums pakartoja JAV Valstybės departamentas, kartais patvirtina kiti valdžios pareigūnai, net ir pats prezidentas. Retkarčiais ji mums pamini Didžiosios Britanijos, Vatikano, Australijos ir dar kelios kitos Vakarų valstybių vyriausybės. Labai dažnai vieni kitiems primenam ji ir mes patys. Tačiau vargu ar mes žinome ir suvokiame, kas jis toks yra ir ką iš esmės ar praktiškai reiškia?

Sovietų Rusijai okupavus Lietuvą ir pradėjus joje šeimininkauti, prezidento Rooseveltto vyriausybė turbūt pati pirmoji pareiškė, kad bent de jure ji tos okupacijos nepripažįsta. Lietuvos valstybės pareigūnai galvojo, kad toks pareiškimas savaime aiškus, ir jie giliau jos esmės aiškintis nebandė. Tikriausiai jie manė, kad teisiškoji Lietuvos valstybės padėtis Amerikos atžvilgiu visiškai nepasikeitė. Nepasikeitė ji nė kitų, tokį patį nusistatymą pareiškusių, valstybių atžvilgiu. Taip turbūt galvojome ir dabar tebegalvojame ir mes, lietuviai išeiviai.

Tačiau ar taip iš tikrųjų yra? Taip klausti yra daug priežasčių, kartais labai ryškiai parodančių, kad dėl tos nepripažinimo politikos esmės nebesutariame nė mes patys. Tas klausimas mūsų labai aštriai pasireiškė, pradėjus mums santykiuoti su okupuotos Lietuvos lietuviais, ypač į okupuotą tėvynę keliaujant. Labai didelį triukšmą buvome sukėlę pirmosios sportininkų (krepšinio žaidėjų) išvykos į Lietuvą metu. Vieni aiškinom, net ir JAV Valstybės departamento raštais pasiremdami, kad tokia išvyka su okupacijos pripažinimu ar nepripažinimu neturi nieko bendro, o kiti teigėm, kad, šitaip besielgdama, pati išeivija pripažįsta Sovietų Rusijos teises į Lietuvą, taip sudarydama precedentą taip pat pasisakyti ir Amerikos valdžiai. Šito triukšmo atgarsiai tebeaidi dar ir šiandien.

Iš kai kurių tos okupacijos nepripažįstančių kraštų vyriausybių, įskaičiuojant ir JAV, esame patyrę, kad tokie mūsų pasielgimai tos nepripažinimo politikos nekeičia, aiškiau — tai politikai jokios įtakos neturi, taigi nereiškia. Bet šiuo metu atsirado jau daug rimtesnį rūpestį keliančių ženklų. Juos labai išryškino OSI teismai ir tų teismų nutarimai nupilietintus pabaltiečius siųsti į Sovietų Sąjungą, ne būtinai į pačią Rusiją. Nuo tokių atidavimų pabaltiečius išsaugoti mes kaip tik ir bandėme dengtis ta nepripažinimo politika, ir niekas iš to neišėjo. Akivaizdus įrodymas buvo Karl Linno atvejis. Visais būdais JAV valdžiai teigėme, kad

pagal tą nepripažinimo politiką Linnas yra nepriklausomos Estijos valstybės pilietis, kad jį čia atstovauja teisėtas nepriklausomos Estijos atstovas ir tik jo globon Linnas tegalėjo būti atiduotas, ir tik su juo tegalima buvo tartis, kaip tvarkyti nupilietinto Linno reikalus ir kur jį dėti. Bet, kaip matome, taip nebuvo. Nepriklausomos Estijos atstovas Amerikai nebuvo nė atsiklaustas, nebuvo su juo nė tariamasi, praktiškai — jo čia buvimas šiuo atveju nereiškė nieko.

Kitas pavyzdys — mūsų pačių sukurta teorija, išryškėjusi kaip tik šiais metais minint Lietuvos krikšto 600 metų sukaktį. Lietuvių išeivija, vadovaujama PLB ir Kraštų bendruomenių vadovybių, viešai bandė prašyti popiežių Vilniaus arkivyskupiją priskirti Lietuvos bažnytinei provincijai. Vliko valdyba viešu pareiškimu teigė, kad toks popiežiaus patvarkymas reikštų, jog Vatikanas pripažįsta Lietuvą Sovietų Rusijai, tiksliau — jos prijungimą prie Rusijos laiko teisėtu. Tačiau tie patys žmonės neprieštaravo dėl galimos popiežiaus kelionės į Lietuvą, nors tarp jų buvo ir tebėra garsiai šaukiančių, kad „praktiškai mes patys seniai ją (okupacijos nepripažinimo politiką, b.n.) paneigėm, važinėdami į Lietuvą“ (v.m. Dirva, 1987 birželio 25). Tai jau labai keistas teiginių mišinys, teįmanomas turbūt tik grupinių išskaičiavimų bet kokios logikos neturinčioje filosofijoje.

Šitokiai pareiškimų painiavai įsigalėjus, taip pat ir JAV vyriausybei tą okupacijos politiką lankstant „pagal pareikalavimą“, sunku mums besuovkti jos esmę, o dar sunkiau prasmę. Nežinom mes, kaip ir koku atveju aiškins ją tos okupacijos nepripažįstančių kraštų vyriausybės, nebesusigaudom, kaip koku atveju ją suprasim ir patys. Todėl ar neatėjo laikas pamėginti šį klausimą išsiaiškinti iš esmės su Lietuvos okupacijos nepripažįstančiomis įvairių kraštų valdžiomis (šiuo atveju labai svarbu būtų žinoti JAV ir Vatikano interpretaciją) ir taip pat tarp mūsų pačių, kad dėl vienokio ar kitokio jos interpretavimo mes bent vieni kitų nevodintumėm tikrai bjauriais vardais. Suprantama, kad išsamus išsiaiškinimas nebūtų lengvas, gal surištas ir su kokia nors rizika padėti pabloginti, tad aiškinimasis turėtų būti gerai apgalvotas, tačiau reikalingas, nes šiandieninis mūsų painiojimas nieko gero nedaro.

Bronius Nainys

1988 metais

**JAV ir Kanados Lietuvių fronto bičiulių
Studijų ir poilsio savaitė
bus ir vėl Dainavoje, rugpjūčio 7-14 dienomis.
Jau dabar pasižymėkime kalendorius.**

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Patikslinimas

Mano straipsnyje apie Lietuvos konsularinę tarnybą (*Į Laisvę*, Nr. 99) pasitaikė vienas netikslumas. Dešinėje 45-to puslapio skiltyje, antram sakinyje nuo viršaus, parašyta: „Jos ipėdiniu JAV Valstybės Departamentas paskyrė Vaclovą Kleizą.“ Turi būti: „Jos ipėdiniu pripažino Vaclovą Kleizą.“ Tas netikslumas pasitaikė per mano paties neapsižiūrėjimą, nes taip parašyta mano originale. Būsiu dėkingas, jei sekančiame numeryje tą patikslinimą įdėtum.

Tavo redaguojamas žurnalas daro labai gerą įspūdį. Sėkmės ir gero vėjo ateityje.

Vaclovas Kleiza
Lietuvos gen. konsulas Čikagoje

Gerai, kad iškeliamos dabarties problemos

Mūsų žurnalai paprastai yra per daug įklimpę archyvizman. Todėl balandžio *Į Laisvę* numeris (Nr. 99) mane pradžiugino aiškiu atsigręžimu į šiandien ir tytojų.

Juozo Kojelio aprašyta buvusio LFB simpoziumo vedamoji mintis „informuoti ir informuoti“ atidaro plačias duris į seniai svarstytinus klausimus: kas, kam, kurioje srityje, ką ir kaip. Dr. Tautkus, nors ir ribotai, iškėlė taiklių klausimų dėl OSI ir net padarė konkrečių siūlymų veiklai. Ingrida Bublienė parodė drąsos kelti opų kultūros ir politikos klausimą, ypač nurodydama svarbų faktą, jog „tik mažos įtakingos grupės daro svarbius politinius sprendimus.“ Deja, nesutinku su jos siūlymu mūsų „elitui“ įtaigoti JAV „elitą“,

paliekant kitus už durų: tai neatitinka JAV politinei ir geopolitinei tikrovei.

Net ir dr. Bronius Nemickas, pasižymėjęs paveikliu intelektualiniu knisiumu istorijoje, atsisuko į potencialiai nemalonią „išeivijos politinio ir kultūrinio darbo ateitį“.

Bet ypač mane pradžiugino jaunosios kartos atstovo iškelta mintis, kurią ligi šiol, deja nesėkmingai, bandžiau kelti. Edis Sabas siūlo eiti į lietuviybę per kovą į laisvę, o ne atvirksčiai. Kaip tik šią mintį bandžiau pagrįsti jau 1967 m. liepos mėn. *Į Laisvę* Nr. 40, straipsnyje „Lietuvybės išlaikymo paradoksas“. Reikia tikėtis, kad šį „paradoksą“ savo kailiu patyrę jaunesnieji gal sugebės paveikti mūsų vadovus, kad šie pakeistų savo pažiūras į tokį svarbų reikalą.

Vilius Bražėnas

Okupanto taktika tebesitęsia

Perskaitytes *Karyje* dr. K. Eringio ir *Į Laisvę* gyd. A. Zaksienės tikrai istorinius straipsnius, nustebau, kad mano buvęs klasės draugas Irmija Zaksas yra lietuvių tautai tiek daug žalos padaręs. Lygiai tokia pat taktika okupantas bando užslopinti ir patriotinę išeivijos dalį.

Tai matydamas, neiškenčiau parašyti ir savo dar išlikusius prisiminimus apie šio KGB generolo jaunystę. Jei rasite tinkama, malonėkite juos atspausdinti artimiausiam jūsų redaguojamos *Į Laisvę* numeryje. (Spausdiname šiame numeryje. Red.)

Juozas Vaičjurgis

Nukelta į 80 psl.

100 (137)

ŠIMTINĖ PRIEŠ SKLIAUSTELIUS

Šio numerio metrikoje pažymėta: 100(137). Tai reiškia, kad nuo pirmojo Lietuvoje pasirodžiusio pagrindinio *I Laisvę* leidinio iki šiol yra išleisti 137 numeriai, o iš jų visas šimtas išėjo Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Į šią šimtinę ir norime šiandien atkreipti savo dėmesį. Tokia šimtojo numerio Amerikoje sukaktis leidžia prisiminti ir įvertinti nueitą kelią ir taip pat įpareigoja mesti žvilgsnį ateitin.

Pirmasis *I Laisvę* numeris pasirodė pagrindyje, vokiečių okupacijos metu, 1943 sausio pabaigoje, po to kai vokiečiai sustabdė to paties vardo dienraščio leidimą. Nedidelis buvo tai leidinėlis, kartais vos poros ar keletos puslapių, leidžiamas Lietuvių Fronto, siekias Lietuvos valstybės atstatymo ir perduodas informaciją apie padėtį Lietuvoje ir pasaulyje. Iki antrosios

sovietinės okupacijos pradžios Lietuvoje buvo išleisti 34 numeriai. Karui pasibaigus, *I Laisvę* leidimas buvo tęsiamas Vokietijoje, ir ten pasirodė dar 3 numeriai.

Didžiulei daugumai lietuvių fronto bičiulių persikėlus į JAV ir ten susiorganizavus, iškilo mintis *I Laisvę* atgaivinti. Jos atgaivintojas ir pirmasis redaktorius buvo **prof. Juozas Brazaitis**. Pirmasis numeris Amerikos žemėje išėjo 1953 gruodžio mėnesį. Tai buvo 64 psl. dydžio žurnalas, tokio pat formato kaip ir šiandien, įvilktas į rusvo smėlio spalvos viršelius, papuoštas ta pačia *I Laisvę* vinjete, sukurta dail. Telesforo Valiaus, kuri dar ir šiandien puošia žurnalo numerius. Viršelio metrikoje numeracija — 1(38). Atseit, pirmas numeris Amerikoje, bet 38-tas iš eilės, įskaitant Lietuvoje ir Vokietijoje

išleistus.

Antram viršelio puslapy parašyta, kad *Į Laisvę* leidžia Lietuvių fronto bičiuliai, vyr. redaktorius yra J. Brazaitis, o redakcinę kolegiją su-

daro J. Kazickas, A. Musteikis ir L. Žitkevičius. Administratorius — V. Maželis.

Pirmajame puslapyje leidėjai taip kreipiasi į skaitytojus:

Į LAISVĘ laikraštis pasirodė 1941 m. birželio 24 — į antrą dieną Lietuvos Aktyvistų Frontui pašaukus tautą sukilti prieš sovietinį okupantą; pirmą dieną po Laikinosios Vyriausybės paskelbimo.

Į LAISVĘ turėjo leisti pagrindin ir iš ten gaivinti tautoje pasipriešinimo bei laisvės dvasią, kai antrasis okupantas, nacinis, sutrukdė laisvosios Lietuvos suvereniniams organams tėvynėje veikti.

Į LAISVĘ buvo blykstelėjęs tremtyje Vokietijoje.

Į LAISVĘ atgaivinam dabar laisvoje, turtingoje ir svetingoje Amerikoje, kad palaikytume tremtyje rezistencijos ir budėjimo dvasią — kokią turėjo pirmieji Į LAISVĘ leidėjai, rašytojai, platintojai, daugumas jau savo gyvybę dėl laisvės atidavę.

Į LAISVĘ leidžiame, pasiryžę būti ištikimi jiems — ten žuvusiems, žūstantiems ir tebekovojantiems — draugams, pažįstamiems ir nepažįstamiems, bet BROLIAMS.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI

Pirmajame numeryje skaitome šiuos autorius:

Julijonas Būtėnas savo „Atsišaukime į politinę sąžinę“ kelia reikalą politiniam gyvenimui grąžinti krikščioniškosios moralės principus. Juozas Brazaitis duoda dešimties puslapių straipsnį „Srovė ir uola“, išryškindamas mūsų politinės diferenciacijos kelią. Jo mintys tebėra aktualios ir šiandien. Leonas Prapuolenis straipsnyje „Atviromis akimis“ kviečia laisvinimo darbui sutelkti visas gyvą-

sias organizuotas jėgas tremtyje. Rožė Šomkaitė jaunimo vardu gražiai iškelia studento — rezistento tipą.

Spausdinamas platus skyrius „Dokumentų šviesoje“, kuriame dokumentuotai pateikiama tarpusavio nesutarimai Vlike ir demokratinio — vadistinio principo tarpusavinės kovos. Apžvalginiai skyriai apie padėtį tėvynėje, bičiulių veiklą, Vliko darbus, platoka spaudos apžvalga ir politinio humoro skyrelis.

Nuotr. V. Maželio.

Rodos, dar nedidelis laiko tarpas skiria mus nuo šio pirmojo amerikinio *[Laisvę]* numerio pasirodymo, bet iš jame rašiusiųjų šiuo metu gyva yra tik viena dr. Rožė Šomkaitė. Visi kiti jau iškeliavę amžinybėn. Dr. Rožė Šomkaitė šią vasarą dalyvavo LFB studijų savaitėje, ir su ja redaktoriui teko pasikalbėti *[Laisvę]* žurnalo ir lietuviškosios rezistencijos klausimu.

POKALBIS SU DR. ROŽE ŠOMKAITE

Kai rašei savo straipsnį į pirmąjį [L] numerį apie studentą — rezistentą, jau buvo prabėgę 9 metai nuo išbėgimo iš tėvynės, ir jau tada pastebėjai, kad nelemta išsivijęs gyvenimo aplinka pradeda veikti į 1953 metų studentiją. O kaip dabar, — kaip po 34 metų atrodo

lietuviškosios studentijos veidas, ar jame reiškiasi lietuviškosios rezistencinės nuotaikos?

— Perskaičiau savo seniai rašytą straipsnį ir randu jame didesnę dalį paskirtą Daumanto citatoms. Tai turbūt ir buvo pati esmė, kodėl aš šį straipsnį tada rašiau: norėjau perduoti jaunimui rezistencinę nuotaiką. Esu dabar tuo straipsniu nusi-vylusi, kad tada nesugebėjau nieko konkrečiai pasiūlyti, koku būdu tą rezistencinę nuotaiką išlaikyti.

34 metų perspektyvoje tokių studentų — švyturių turime ir dabar, Ypač daug tokio jaunimo yra pačioje Lietuvoje. Jų tautinė ir religinė rezistencija reiškiasi tyliai ir pasyviai, bet ji yra gyva. Išėivijoje, kaip seniau, taip ir dabar, veikia atskiri individai: tokie, kaip pvz., Gintė Damušytė, Gintaras Grušas ir daug kitų yra dabartiniai jaunieji švyturiai — rezistentai. jų rezistencija reiškiasi šito krašto negatyviam poveikiui, nutautėjimui.

— *Ką dabar konkrečiai galėtum pasiūlyti, kad jaunoji karta aktyviau įsijungtų ne tik į Lietuvos laisvinimo darbus, bet ir bendrai į lietuviškąją ir rezistencinę veiklą?*

— Būtinai reikia įtraukti į lietuvišką darbą jaunuosius mūsų intelektualus ir profesionalus, ypač baigusius politinius ir visuomeninius mokslus. Reikia jiems sudaryti sąlygas, pasiūlyti finansinį atlyginimą, nemažesnę už gaunamą ame-

rikiečių įstaigose. Jeigu jų bus ir ne-daug, bet jei jie dirbs pilną laiką lietuviškiems reikalams, jie padarys daugiau, negu visi savanoriškai dirbantieji.

— *Bet ar tuo nesukurtume padėties, kad rezistencinis darbas pasidarytų apmokamas? Ar galima rezistencija be idealizmo?*

— Jei šiandien lietuvis intelektualas apsiprendžia už lietuviškąją bendruomenę, tai jau tas pats faktas reiškia, kad jis yra rezistentas. Nežiūrint, kad jam bus sudarytos sąlygos pragyvenimui, jo darbo valandos nebus ribotos tik nuo 9 iki 5 val. dienoje. Juk tokia Gintė Damušytė visą savo laiką, savaitgalius ir net atostogas skiria lietuviškam darbui. Tie, kurie yra idealistai, jie sutiks dirbti ir ilgesnes valandas, negu amerikiečių įstaigose. Svarbiausia, bus sudarytos jiems sąlygos reikštis savo profesijoje, daryti karjerą politikoje ir kartu dirbti Lietuvos labui.

Jau prieš 30 metų kartočiau ir dabar tebesakau, kad mūsų jaunieji profesionalai yra per mažai panaudojami Lietuvos reikalams. Turėtų būti visuotinas įsijungimas į rezistencinį darbą. Ir nesupraskime rezistencijos vien tik siaurąja prasme. Šiandien rezistencija net ir prieš dolerį yra labai svarbi, nes dolerio galia neigiamai veikia ir kitus rezistencinius pasireiškimus. Reikia tapti rezistentais visose gyvenimo srityse.

ŠIMTOJO numerio proga redaktorius kreipėsi į buvusius redaktorius su klausimais apie žurnalo nueito kelio prasmingumą bei ateities uždavinius.

Apie praeitį buvo klausiama: Ar šioje užsitęsusioje tremtyje *Į Laisvę* sugebėjo palaikyti tą rezistencinę dvasią, kurią pirmame numeryje akcentavo prof. Brazaitis? Ar žurnalo mintys pasiekė ir platesnę visuomenę? Ar buvo atsiliepta į svarbiuosius tautos ir išeivijos klausimus, aktualius laiko reikalavimus?

Žvelgiant į ateitį: Koks būtų svarbiausias žurnalo uždavinys, įsipareigojimas ir užsiangažavimas šiandien, kada didelė aktyviosios išeivijos dalis jau apretėjusi, o Lietuvos laisvės perspektyvos tokios pat neaiškios, kaip ir prieš 100 numerių? Kaip praktiškai pratęsti žurnalo gyvybę, kaip įjungti jaunesniąją kartą bendradarbiais, skaitytojais?

Kai kurie redaktoriai jau atsiliepė, kiti dar atsilieps vėliau. Jų mintys įdomios ir vertingos. Tad šios sukakties proga norime, kad žurnalo skaitytojai su jomis susipažintų ir vėliau gal patys tais klausimais parašytų.

JUOZAS KOJELIS

TARP VILČIŲ IR RŪPESČIŲ

Kiekvieno plano vykdymas turi du palydovus: viltį ir rūpesčius. Viltis, — tai tikėjimas pasirinkto tikslo prasmingumu ir pasiektingumu, o rūpestis, — tai nerimas dėl sutiksimų sunkumų ir kliūčių kelyje į tą tikslą. Juozas Brazaitis, Amerikoje redaguodamas pirmąjį *Į Laisvę* numerį, turėjo viltį, kad žurnalui pasiseks „palaikyti tremtyje rezistencijos ir budėjimo dvasią“, bet jį lydėjo ir rūpestis, kurį vėliau pareiškė savo straipsniuose ir ve-

damuosiuose. *Į Laisvę* 100-jo numerio redaktorius kelia maždaug tą patį klausimą, tik smarkiai pasikeitusiose sąlygose. Tada tremtis buvo savaime suprantama išeivio būseną, kuriai įprasminti reikėjo atitinkamos veiklos. Šiandieną jau drįstama net Antaną Sniečkę, Lietuvos laisvės duobkasį ir Stalino patikėtinį, prilyginti prie Vytauto Didžiojo. Ir tai daro ne kokie bolševikėliai, susispietę prie *Vilnies* ar *Laisvės*, bet pretendentai į naujos kryp-

ties išėivijos dvasinius vadus.

Anuo metu Juozas Brazaitis nebuvo linkęs Lietuvių Fronto sąjūdžiui duoti organizacinių rėmų. Ir suprantama, nes tuomet į sąjūdį spietėsi rezistentai iš antinacinio/anti-bolševikinio pagrindžio, 1941 metų sukileliai, politiniai kaliniai, aukai pasiruošę lietuviai patriotai. Todėl jis manė, kad neverta gaišinti laiko ir eikvoti energijos organizacinės struktūros kūrimui ir jos išlaikymui. Brazaitis LF žmonėmis pasitikėjo ir norėjo, kad jie lyg apaštalai eitų dirbti ten, kur reikalinga. Jis skelbė, kad kiekvieno sąjūdžio ir kiekvienos organizacijos reikšmė priklauso nuo to, kiek ji duoda darbininkų įvairioms lietuviško gyvenimo sritims.

Šiuo metu, kai leidžiamas šimtas *Į Laisvę* numeris, pačiame sąjūdyje vaizdas gan pakitęs. Daugelis Lietuvių Fronto kūrėjų, ideologų ir vadų, kaip ir pats Brazaitis, negrįžtamai pasitraukę; tam tikra dalis paliesti fizinės ir dvasinės senatvės nuovargio. Pats sąjūdis gerokai „suorganizacėjęs“. Sambūriai ruošia minėjimus, kas yra mažiausiai kūrybinga veiklos forma, bičiulių suvažiavimuose ir konferencijose daug kalbama organizaciniais reikalais, rašomas, perrašomas ir taisomas statutas.

Į Laisvę nesuklupo

Per 34 metus Amerikoje *Į Laisvę* turėjo kelis redaktorius, kurių vie-

ni buvo intelektualai, kiti visuomenininkai, išėjo geresnių ir silpnesnių žurnalo numerių su gilesnės minties ir lėkštesniais straipsniais, paskelbė išliekančių ir praeinančių idejų, tačiau žurnalas niekur nesuklupo. Jei kada nors laisvoje Lietuvoje kokia politinė partija ar ideologinis sąjūdis perims ir tęs Lietuvių Fronto ideologų skelbtas ir sąjūdžio veikloje praktikuotas pilnutinės demokratijos idejas, tai ateities veikėjams nereikės rausti dėl praeities, nes *Į Laisvę* niekad neskelbė, kad Sniečkus ir Vytautas Didysis tebuvę tik du visoje Lietuvos istorijoje dideli žmonės, kad Lietuva priklausanti ne Vakarų kultūrai, bet slaviškiems Rytams, ar kad pokario partizanų kovos buvę „civilinis karas“, o ne lietuvių tautos kova prieš okupantą. *Į Laisvę* niekad nebuvo palankiai vertinama okupantų spaudoje, ir Anilionis negalėjo pasiremti nė vienu žurnalo straipsniu, teisindamas Lietuvos Katalikų Bažnyčios persekiojimą. Diskusijose ir polemikoje *Į Laisvę* nesidangstė cinišku humoru (tai daroma, pritrūkus argumentų), ir ateities tyrinėtojai kad ir iš pasenusių žurnalo lapų nepajaus intelektualaus liberalo Dogo Buldogo kvapo. Tokio kvapo čia niekad nebuvo.

Į Laisvę per pirmuosius šimtą numerių išlaikė atvirą žvilgsnį į Lietuvos ir išėivijos problemas ir išmincingai sprendė bendravimo su Lietuvos lietuviais klausimą. Nesiizo-

liavo nuo tautos, bet atsakė nekri-
tiškai pulti į gudriai suregztą „kul-
tūrinio bendradarbiavimo“ tinklą.
1986 metų konferencijoje savo prin-
cipinį nusistatymą tuo reikalu vėl
pakartojo:

*„LFB sąjūdžio nusistatymas dėl
bendravimo su okupuotos Lietuvos lie-
tuviais yra aiškus ir tvirtas: esame iš-
tikimai solidarūs su rezistuojančia lietu-
vių tauta. Tad išeivijos lietuvių bendra-
vimas su Lietuvos lietuviams vyksta tik
rezistencinėje dvasioje“.*

Į *Laisvę* nepataikavo išeivijos kai-
rei nei dešinei, ir buvo rakštis a.a.
Naujienuoms ir dar gyviems *Akira-
čiams*.

Teko patirti nuomonę labai švie-
sių Lietuvos lietuvių, kurie turi
progų iš arčiau pažinti išeivijos
spaudą. Redaktoriai ir visas sąjūdis
gali didžiulius, kad į *Laisvę* susi-
laukia išskirtinai palankaus ver-
tinimo dėl bendrosios žurnalo lini-
jos ir teisingų įžvalgų į okupuotos
Lietuvos problemas.

Žvilgsnį į pirmuosius šimtą į *Lais-
vę* numerių noriu užbaigti
nepriklausomo ir niekam nepatai-
kaujančio mąstytojo dr. Aleksandro
Mauragio iš Australijos aptari-
mu:

*„Žurnalas ‚Į Laisvę‘ nemenkėja, o
tobulėja ne tik techniniu apipavidalini-
mu, bet ir turiniu ir leidėjų bei redakto-
rių didėjančiu atsidedimu išlaikyti šį
mums būtina žurnalą iki sugrišime į
Lietuvą, parsinešdami tiek sukauptos
minties, tiek rūpesčio, aukos ir dvasinės*

jėgos ateičiai“ (IL, nr. 98-135).

Poveikis į visuomenę

Redaktorius klausia, ar „užsitę-
susioje tremtyje sugebėjo į *Laisvę*
palaikyti rezistencijos dvasią“ ir ar
„žurnalo mintys buvo jaučiamos
platesnėje visuomenėje“. Į pirmą-
ją klausimo dalį reikia atsakyti nei-
giamai. Nesugebėjo, nepajėgė. Bet
dėl to nereikia nusiminti. Nepajėgė
nė visi kiti pozityvūs veiksniai, kar-
tu paėmus. Ir kas įdomu, kad rezis-
tencinis nusiangažavimas vyksta
greitesniu tempu už kalbinį nutau-
tėjimą. Pažįstu gal tik vieną 70 m.
Lietuvos universitetą baigusį poka-
rio pabėgėlį lietuvi, kuris lietuviškai
taip pat jau blogai kalba kaip ir ang-
liškai, tačiau aplamai ta karta lietu-
vių kalbos nėra pamiršusi, bet jau
didelis nuošimtis jos nebesirūpina
Lietuvos likimu. Yra mažytis
nuošimtis ir tokių, kurie savo
rūpestį pareiškia, piršdami susitai-
kymą su Lietuvos okupacija ir anek-
sija. Aukos dvasia, jei jos kada nors
ir turėjo, pas juos visai išgaravusi.
Kalbant apie pirmosios ir antrosios
kartų politinių pabėgėlių vaikus ir
nepaneigiant lietuvių kalbos reikš-
mės tautiniam auklėjimui, betgi rei-
kia pastebėti, kad bendrinių lietu-
viškų organizacijų veikloje dalyvau-
ja, lietuvišką spaudą prenumeruo-
ja ir knygas skaito nebūtinai tik tie,
kurie gerai moka lietuvių kalbą, bet
visada tie, kurie paliesti rezis-

Juozas Kojelis ir dr. Adolfas Damušis Dainavoje. Nuotr. V. Maželio.

tencinio nerimo. Charakteringa, kad mišriose šeimose kai kada tokiu nerimu pasiima ir nelietuviškasis šeimos partneris.

Kalbant apie poveikį į visuomenę palyginamąja prasme, *Į Laisvę* davė daugiau negu kiti tokios paskirties žurnalai išseivijos rezistencinei dvasiai išsilaikyti. *Į Laisvę* savo puslapiuose nešė ir tebeneša į išseivijos gyvenimą praeities ir dabarties rezistentų formuluotas ir pačiu gyvenimu paliudytas idėjas. Jos tapo įlietos į pagrindinės veiklos išseivijoje srovę, nežiūrint kad tų idėjų formuotojus visą laiką bandė vienus morališkai degraduoti, kitus ir fiziškai likviduoti okupantas, dažniausiai lietuviškų kvislingų rankomis. Negarbingų priemonių kartais griebėsi taip pat idėjiniai ir politiniai oponentai šioje pusėje.

Žvelgiant į ateitį

Į ateitį aš linkęs žvelgti kiek optimistiškiau, negu redaktorius, kuriam „Lietuvos laisvės perspektyvos tokios pat neaiškios kaip ir prieš 100 *Į Laisvę* numerių“. Pasikeitimai pasaulyje šiuo metu vyksta kiek greitesne sparta negu prieš trečdajį šimtmečio. Reikšmingas posūkis be kraujo praliejimo laisvėjimo kryptimi įvyko Filipinuose, tas pats vyksta Pietų Korėjoje ir kai kuriuose kituose kraštuose. Tiesa, čia griuvo ar griūva „dešimtosios“ diktatūros. Rodos dar nebuvo atvejo, kad spaudimu iš vidaus būtų kritusi komunistinė diktatūra. Kraujo upių lydimi komunistai ateina į valdžią, be kraujo pasiryžę ir nepasitraukti. Vengdamas kraujo, lenkų Solidarumas sustojo pusiaukelėje, tačiau,

mano įsitikinimu, būklė Lenkijoje tebėra ta pati, kaip ir prieš Solidarumo pasitraukimą į pagrindį. Įvykiai bręsta, ir jų sprendimo nebereikės laukti dešimtmečius.

Gorbačiovo „glasnost“ irgi įdomus komunistinėje sistemoje eksperimentas, nors jo nereiktų interpretuoti taip, kaip mėgina kitautučiai ir lietuviai detantininkai. Maži varžtų atleidimai humanitarinėje ir ekonominėje srityje vyksta kietoje politinėje komunistų partijos kontrolėje. Kaip dabar atrodo, režimas Sovietų Sąjungoje pajėgus kiekvienu momentu tą eksperimentą sustabdyti. Bet kas žino? Kaip toje lietuviškoje pasakoje, „glasnost“ gali tapti iš tabokinės paleista komunizmo Nelaimė. Viltys, mano manymu, šiandien šviesesnės, negu leidžiant Amerikoje pirmąjį *I Laisvę* numerį.

Iš antros pusės, ne geros ar blogos perspektyvos turi lemti uždavinių pasirinkimą. Perspektyvos gali turėti įtakos į veiklos metodus, taktiką, strategiją. Pagaliau nereikia nė „naujų, degančių“ uždavinių. Lietuvai laisvė negrįžusi, taigi pagrindinis uždavinys neišspręstas. *I Laisvę* naujose sąlygose turi ir toliau, kaip iki šiol, talkinti to uždavinio

sprendime. Kad *I Laisvę* finansiškai išsilaikytų, bent šimtas LF bičiulių turėtų įsipareigoti kasmet žurnalą paremti šimtaine. Leidimą padažninti iki keturių numerių metuose, kad poveikis į visuomenę būtų gyvesnis.

I Laisvę negalės būti kitokia, kaip pats Lietuvos fronto bičiulių sąjūdis. Kad didieji tautos rūpesčiai atspindėtų žurnalo puslapiuose, sąjūdis neturėtų nuklysti nuo tų rūpesčių į dažną „organizacinių reikalų“ svarstymą.

I Laisvę turėtų pagyvinti dialogą su Lietuvos lietuviais. Tai turėtų vykti ne „apskrito stalo“ konferencijose, kuriose iš užsienio Lietuvon nuvykę lietuviai tariasi su okupacinio režimo atstovais, bet pozityviais atsiliepimais į laisvojoje (pogrindžio) Lietuvos spaudoje keliamas lietuvių tautai okupanto daromas skriaudas. Ką, ką, — bet Lietuvos fronto bičiulius turėtų saistyti Juozo Brazaičio formuluotas apsisprendimas: „drauge su ten kovojančiais ir kenčiančiais; drauge su juos remiančiais — už žmogaus pagrindinių teisių atstatymą šiame konkrečiame, nors ir mažame Baltijos pajūrio plote, drauge su jais ir — aš“.

...bent šimtas LF bičiulių turėtų įsipareigoti kasmet žurnalą paremti šimtaine.

KULTŪRA IR POLITIKA PAGREČIUI

Į Laisvę redaguoti, drauge su poetu Bernardu Brazdžioniu ir Juozu Kojeliu, teko tik viena, prof. Juozui Brazaičiui skirtą, memorialinį numerį.

Atsakant į klausimus Jūsų laiške, manau, kad *Į Laisvę* žurnalas prisidėjo prie tremtyje rezistencinės dvasios palaikymo. Galėjo tik būti daugiau pozityvių išeivijos uždavinių, o mažiau kritikos kitiems. Nes gi visi po truputį klystame, bet visi siekiame to paties idealo: laisvos Lietuvos.

Išeivijos vyresniajai kartais retėjant, svarbu **permesti tiltą** į jaunąją kartą. O tai galima pasiekti per kultūrą: lituanistinį auklėjimą, sąmoningumą — per istorinių ir literatūrinių straipsnių bei knygų skaitymą, etc.

Taigi, reikėtų rūpintis ir kultūra, ir politika pagrečiui. *Į Laisvę* neturėtų akcentuoti vien politikos, o turėtų priglausti ir kultūrinę kūrybą.

VACYS ROCIŪNAS

„Į LAISVĘ“ ŽVELGIA Į ATEITĮ

Mūsų žurnalas — sukaktuvininikas. Graži šimtinės skaitlinė liudija ištvėmės ir ryžto rezultatą grupės žmonių, kurie ir svetimoje padangėje liko ištikimi vizijai, kad mūsų valstybės ir tautos reikalai nėra tiktai praeities prisiminimas, bet nuolatinio darbo ir nuoširdžios aukos pastangų grandinė, siekianti laisvos tautos ir valstybės šviesesnės ateities.

Ir dar kartą pervertus *Į Laisvę* išleistus numerius, ryškiai juose atsispindi mūsų gyvenimo pulsuojančios tautiniai rūpesčiai, kuriais dalinasi ne tik mūsų sąjūdžio nariai, bet ir šiam sąjūdžiui nepriklausą tautiečiai. Čia rezistencinė dvasia prieš bet kokią apatiją, kuri pažeis-

tų visų ryžtą kovojant už tautinį išlikimą Lietuvoje ir išeivijoje, siekiant valstybinės nepriklausomybės, niekada nebuvo išleista iš akių ir minties. Daug apie tai per tuos 34 metus prirašyta, giliai mąstyta. Aišku, nei redaktoriai, nei bendradarbiai bei skaitytojai tų problemų neišsprendė, bet joms neleido būti nustumtoms į užmirštamą užkampį. Jos būdavo dažnai labai ryškiai skaitytojams pristatomos.

Ir ne vien tiktai šie klausimai rūpėjo žurnalui. Išeivijos nutautėjimo slinktis, ryšiai su Lietuva, mūsų veiksmų pasireiškiančios veiklos painiavos, jaunosios kartos įtraukimas į konkrečius lietuviškosios bendruomenės darbus atrado ir at-

randa atgarsio šiame žurnale. Manau, kad šios problemos ir ateityje vyraus Lietuvių fronto bičiulių organe.

Ne paslaptis, kad išeivijos spauda, neišskiriant ir *IL* žurnalo, išgyvena nemalonią krizę: skaitytojai mažėja, jaunieji bendradrabiai reti paukščiai išeivijos periodinėje spaudoje, leidimas brangsta. Bet iš kitos pusės, periodikos leidinių skaičius toli gražu nemažėja proporcingai iškylančiųjų sunkumų dydžiui, nors aiškiai pastebima spaudos pavargimo ir išsisekimo ženklų. Spauda pasilieka užinteresuotųjų grupių prestižo, garbės, o gal ir egzistencijos įrodymo rodikliu. Ir dažnai stebimės, kaip mažos grupės pajėgia išeiti skaitančios visuomenės arenon, nors tai jų narių kišenės ir skaudžiai užgauna. Turbūt tokia padėtis dar pasiliks ilgesnį laiką, kol pats gyvenimas privers uždaryti spaustuvių ir redakcijų duris, kaip jau yra atsitikę ne tik čia JAV, bet ir kituose lietuvių išeivijos kraštuose.

Realiai žiūrint, man atrodo, kad *Į Laisvę* žurnalas dar neišgyvena tokios aštrios krizės, kuri verstų atsisakyti nuo dabartinio žurnalo formato, apimties ar išleidimo dažnumo statuso. Dar jis galėtų būti leidžiamas po tris numerius kasmet po 72-80 psl. Bet, neišleidžiant iš akių gyvenamosios realybės, reikėtų pagalvoti ir apie alternatyvas.

Didžiausia betgi mūsų periodinės

spaudos problema pasilieka sunkiai sprendžiama, — tai bendradarbių prieauglio rūpestis. Šio klausimo svarbą ir aktualumą noromis ar nenoromis per ilgai ignoravome. Spaudos darbuotojų eilių nedaug tepadidino lituanistinės mokyklos, stovyklos, organizacijos. Dedama vilčių, kad Lituanistikos katedra padės stipriau angažuotis mūsų žurnalistų prieaugliui. Senoji karta atliekamu savo laisvu laiku pakeldavo, dar ir dabar pakelia, didele dalimi našta, kad būtų užpildyti spaudos puslapiai. Gerai, kad nors paskutiniaisiais metais jau pradėdama kreipti didesnis dėmesys į jaunųjų bendradarbių prieauglį: skelbiami konkursai, skiriamos priemijos. Duok Dieve, kad šios kuklios pastangos duotų kiek apčiuopiamų rezultatų dar nepasibaigus Lietuvoje gimusiųjų rašto darbuotojų kartai. Lietuvio žurnalisto profesija vargiai ką gali sugundyti šiame medijos pasaulyje. Tiktai asmeniniais kontaktais, kaip pvz., Juozui Kojeliui, ar kitiems nuoširdžiai besirūpinantiems mūsų spausdinto žodžio išeivijoje išlikimu, pasiseks vieną kitą įjungti į bendradarbių eiles iš lituanistinės mokyklas baigusiuoju jaunuolių. Čia privati iniciatyva, nuolatiniai kontaktai su sugebančiais išreikšti mintį lietuvių kalba, jiems ateinant į pagalbą patarimais ir praktiška talka gali būti labai didelė ir vertinga dovana mūsų žurnalistikai dabar ir ateityje.

Spausdinto žodžio reikšmė po plačius kraštus išsimėčiusiai lietuvių išėivijai yra gyvybės, o gal ir mirties klausimas. Bet optimistiškai galvojant, — jei lietuviškas spausdintas žodis šiame krašte, pradėtas su Lietuvoskaja Gazieta 1879 metais, sugebėjo pratęsti savo misiją iki mūsų dienų, tai kodėl ar-

timoje ateityje jis turėtų nutilti. Mus, de ja, baugina išėivijos tautos slinktis į bespalvę kraštų gyventojų masę stipriai progresuojančia kryptimi. Čia mūsų frontininkų rezistencinis užsiangažavimas galėtų stipriai pasireikšti. Jei ir spauda bus išjungta iš šio proceso, tautinės išėivijos rytojus gali būti be aušros.

VYTAUTAS VARDYS

ŽURNALAS TURI BŪTI JAUNAS

Į pirmąjį redaktoriaus klausimą, ar *Į Laisvę* buvo pajėgi palaikyti rezistencinę dvasią, ar atsiliėpė į gyvybines lietuvių tautos problemas, bendrai paėmus, mano atsakymas yra teigiamas.

Žvelgiant į ateitį — žurnalas turi būti politinės opinijos formuotojas, vengias grupinio užsidarymo, svarstas ir studijuojas bendras, degančias lietuviškojo gyvenimo ir politikos problemas, pasireiškiančias šiapus ir anapus.

O kad išsilaikytų — žurnalas turi būti jaunas, tai yra, atsiliėpti į laiko ir į jaunų žmonių interesų klausimus. Skaitytojų ar bendradarbių gausniam įtraukimui nėra kito pakaitalo, kaip aktyvus verbavimas.

LEONARDAS VALIUKAS

ŠIMTAJĮ Į LAISVĘ NUMERĮ PASITINKANT

Į Laisvę žurnalo pirmuosius 17 numerių Amerikoje suredagavo a. a. prof. Juozas Brazaitis. Po to redaktoriai keitėsi bent trejetą kartų (dr. V. Vardys, St. Daunys ir grupė JAV rytiniame pakraštyje).

Nuo 1967 kovo mėn. žurnalo redagavimą teko perimti man. Redagavimo darbas yra žiauriai sunkus.

Talkininkų neturėjau. Iš mano rankų išėjo 10 numerių. Ne kartą puslapių skaičius šoko virš šimto ar net siekė 136 puslapius. Porą trečdalių gautos medžiagos tekdav o perredaguoti ir perrašyti. Tų dešimties numerių suredagavimas pareikalavo iš manęs tikrai begales laiko. Kuriai nors kitai grupei už vieno numerio

Dar senesniais laikais Dainavoje susitiko Leonardas Valiukas, Marytė Brazaitytė, prof. Juozas Brazaitis ir Vacys Rociūnas.

paruošimą tikrai pateikčiau keletos tūkstančių dolerių sąskaitą.

Įvedžiau naujus skyrius ir škyrelius žurnale, panašaus pobūdžio kaip amerikiečių leidiniuose: vedamieji (ar įžanginiai); laiko reikalavimai (iškilųjų lietuvių darbuotojų trumpi, bet aktualūs straipsniai); gyvybiniai tautos reikalai — straipsniai aktualiais Lietuvos ar lietuvių klausimais; pašnekesiai su lietuvių darbuotojais, Lietuvos bylos kėlėjais ir gynėjais; plati laisvųjų ir pavergtųjų lietuvių darbų ir žygių apžvalga: aktyviųjų frontininkų atžymėjimas; platus skaitytojų laiškų skyrius, ir kt. Seniems ir neaktualiems klausimams mano redaguojamuose *Į Laisvę* numeriuose vietos nebuvo ir negalėjo būti.

Tais laikais turėjau labai pilną frontininkų sąrašą ir adresus tūks-

tančių aktyviųjų lietuvių visame krašte. Juos visus siekdavau savo bendralaiškiais net keletą kartų metuose. Be kitų reikalų, visi jie būdavo kviečiami užsisakyti *Į Laisvę* žurnalą. Frontininkai turėdavo prenumeruoti *Į Laisvę!* Frontininkai būdavo kviečiami laiškuose ir žurnale surasti bent vieną naują prenumeratorių ar *Į Laisvę* užsakyti savo geram pažįstamam ar pažįstamai. Sulaukdavome puikių rezultatų.

Mano laikais dosnių rėmėjų per daug neturėjome. Didžiausia auka (apie 800 dol.) atėjo iš dr. K. Bobelio. Jis tuo metu buvo LFB Chicagos sambūrio pirmininkas. Kartą jam kalbėjau Čikagoje: „Kazy, parink aukų *Į Laisvę* žurnalui!“, ką jis ir padarė.

Turime ir dabar visą eilę bičiulių, kurie kasmet ar kas antri metai ga-

lėtų be vargo finansuoti vieno numerio išleidimą. Tas įgalintų redaktorių ir administratorių žurnalą kaip galima plačiau paskleisti aktyviųjų lietuvių tarpe. Tie mūsų milijonieriai neturėtų laukti paraginimų iš vadovybės, o patys pasisiūlyti su apčiuopiama pinigine parama. Jie tų milijonų nenusineš amžinybėn!

LFB vadovybė neturėtų nė sapnuoti apie žurnalo sustabdymą ar numarinimą. Į *Laisvę* žurnalas leistinas tol, kol bus gyvas bent vienas frontininkas. Visi geros valios lietuviai žurnale šaukte šauktini kovai Lietuvos laisvinimo žygyje.

Turime savo tarpe visais atžvilgiais pajėgių narių. Turime dar eilę vizijos ir plačių horizontų asmenų.

Jie gali ateiti į žurnalo puslapius su naujomis mintimis ir naujais siūlymais. Turime ir pajėgių redaktorių. Jiems reikia sudaryti tik tinkamas darbui sąlygas.

Daugelis bičiulių dalyvauja Lietuvių Bendruomenės, Lietuvių Fondo (Amerikos ar Kanados) ir kitų didesnių vienetų veikloje. Bičiuliai turėtų duoti „toną“ tų vienetų veiklai ir visam judėjimui. Kaip ten bebūtų, bet bičiuliai vis dar yra platesnių horizontų ir didesnių užsimojimų asmenys.

Visiems mano bičiuliams patarimas — pajudėkime, ir pajudėkime visa sparta! To iš mūsų laukia pavergtieji tėvynėje!

ANATOLIJUS KAIRYS

IDEALŲ ESTAFETĖ

Šimtas numeris — tai reta ir prasminga sukaktis, ypač tuo, kad sunkus ir atsakingas spaudos kelias buvo nueitas begairėmis laiko sąlygomis. Džiaugiantis šia sukaktimi telieka žurnalui palinkėti ištvermės pasiekti 200-ji numerį!

Mūsų sąjūdžio ideologas Juozas Brazaitis jau pirmaisiais numeriais deklaravo lyg ir į *Laisvę* credo: išlaikyti tremtyje gyvą rezistencijos dvasią, nepalūžti išveiviskose sąlygose, likti ištikimiems Lietuvos atstatymo idėjai ir visiems idealams, kuriems puoselėti susikūrė Fronto bičiuliai. Nors į *Laisvę* žurnalas sulėtėjo, bet redaktorių ir bendradarbių ryžtas dirbti ir aukotis akivaizdžiai nepasikeitęs. Tai, kas buvo deklaruota pirmaisiais į *Laisvę* numeriais, tebėra ir dabar aktualu, bent dalinai išpildyta, tikslai ir principai tebeišpažįstami.

Lieka įdomus trafaretinis klausimas — kas mūsų laukia ateityje, artimoje ir tolimoje? Jau aišku, kad mūsų kūrybinės jėgos silpsta, gretos pastebimai retėja, kasdieninės idėjos nusidėvėjo, o vadinamieji „aukštieji idealai“ nusileido taip žemai, kad sunku bepastebėti... Drąsiai teigiame,

kad mūsų rezistencijos dvasia tebėra gyva! — bet ji gyva daugiau teorijoje, mūsų tikslai ir principai neranda atgarsio jaunojoje kartoje, mūsų pačių atsparumas, pasipriešinimas nepalankiai dienos rutinai yra pastebimai kritęs. Nolens volens tenka sutikti su faktu, kad „galva sienos nepramuši“, gyvenimas liepia „prisitaikyti“, tikslus ir uždavinius modifikuoti, iš nepasiekiamos orbitos nusileisti į realų aukštį ir priimti pačio gyvenimo diktuojamas sąlygas (jei ne pačios tautos!). Linkėtina, kad *Į Laisvę* žurnalas nenuskęstų „užsimiršimo“ jūrose, kuo ilgiau plūduriuotų virš „gyvojo vandens“, neatsisakytų aptuštėjusių ir apardyty pozicijų, ir laimingai perplaukęs visus laiko negandus, perduotų išėivijos ir Lietuvos jaunimui Fronto bičiulių tradicijų ir idealų estafetę.

*

Į Laisvę šimtajam numeriui rašo žurnalo bendradarbis

ZENONAS PRŪSAS

Kai 1955 metais pasirodė Amerikoje *Į Laisvę*, tada daug kas galvojome, kad lietuvių tautos ateitis yra mūsų — išėivių — rankose. Ne tą, pasilikusių fronto linijose Lietuvoje. Manėme, kad tik nuo mūsų priklausys, ar tauta išliks, ar ne. Kad šią misiją atliktume, užsidarėme duris ir langines ne tik nuo nelietuvių, bet ir nuo pasilikusiųjų Lietuvoje. Šnairavome į tuos, kurie ieškojo kontaktų su Lietuva.

Daug metų praėjo, kol pradėjome kiek kitaip galvoti, kol supratome, kad lietuvių tautos ateitis yra ne Čikagoje, Clevelande ar Detroite, bet Lietuvoje. Sunku buvo apsiprasti su mintimi, kad mūsų paskirtis tik kaip tos dar gyvos ir sveikos, bet dalinai nuo kamieno atlūžusios medžio šakelės: kuo ilgiau išsilaikyti visai nenudžiūvus ir per tą laiką pasisemti kuo daugiau syvų. Atseit, mūsų misija yra daugiau pagalbinė.

Juk ne tiek svarbu, ar lietuvybė Čikagoje pranyks už trijų, ar už penkių generacijų. Svarbiau yra, kad lietuvių tauta išsilaikytų Lietuvoje per ateinantį tūkstantį metų. Man atrodo, kad *Į Laisvę* yra daug prisidėjusi prie šios realistiškesnės „veidu į Lietuvą“ galvosenos susiformavimo. Ilgiausių metų *Į Laisvę* žurnalui!

*

Kitame numeryje tęsime buvusiųjų redaktorių pasisakymus.

PROFESORIAUS MACEINOS ATMINIMUI

Pirmasis prof. Antano Maceinos po-
mirtinis paminėjimas JAV buvo suruoš-
tas New Yorke, 1987 birželio 7, Kultū-
ros židinyje. Iniciatoriai buvo Lietuvių
fronto bičiuliai, talkinami kitų
organizacijų.

Su Maceinos asmeniu ir jo gyvenimu
supažindino dr. Danutė Norvilaitė. Dr.
Juozas Girnius kalbėjo apie Maceinos fi-
losofiją. Antanas Sabalis apibūdino Ma-
ceiną kaip LF ideologą. Pirmuosius jo
žingsnius, kaip poeto, atidengė Paulius
Jurkus, o Tomas Venclova komentavo
Jasmanto-Maceinos poezijos rinkinius.

LFB studijų savaiteje, Dainavoje,
prof. Maceina buvo prisimintas šv. Mi-
šiomis už jo sielą ir dr. Kęstučio Skrups-
kelio paskaita. Didesnis Maceinos pali-
kimo minėjimas įvyko rugsėjo 20 Čika-
goje, kur su paskaitomis dalyvavo dr.
Juozas Girnius ir dr. Kęstutis Skrups-
kelis.

Paskutiniame šių metų *I Laisvę*
gruodžio numeryje bus išsamesni šių
minėjimų aprašymai. Visai prieš šį

numerį atiduodant spaudai, iš bičiulės
Alinos Grinienės buvo gauta prof. An-
tano Maceinos paminklo Brebersdorfo
kapinaitėse nuotrauka.

*Maceinos minėjime New Yorke programos dalyviai: A. Sabalis, dr. D. Norvilaitė, T. Venclova ir
dr. J. Girnius. Nuotr. V. Maželio*

Nuotr. V. Maželio.

GINTĖ DAMUŠYTĖ

KAS DAROMA

PRADĖJUS galvoti apie šią temą — ką mes darome ir ką reikėtų Lietuvos reikalams daryti — mintyse iškilo trys epizodai iš šių dienų gyvenimo.

IR KAS DARYTINA LIETUVAI?

Pirmasis: iš Lietuvos grįžęs jaunuolis pasakoja draugams, kaip jis valandų valandomis kalbėjęsis su jaunimu. Jis jiems pasakojęs apie išėivijos lietuvių gyvenimą, o iš jų

girdėjęs tenykštes problemas — kylančių skyrybų ir abortų skaičių, nužmogėjimo reiškinius ir kt.

Antras epizodas: du lietuviai profesionalai, dirbantys skirtingose profesijose — vienas industrijoje, kitas žurnalistikoje — su nuostaba ir nusivylimu vienas kitam pasakoja, kad jų darbo kolegos, rodos, išsilavinę žmonės, sužinoję apie jų lietuvišką kilmę, klausia: „Juk lietuviai žudė žydus, ar ne?“

Trečias: San Francisco mieste teko kalbėti apie okupuotos Lietuvos padėtį vienai tarpkonfesinei grupei. Po paskaitos priėjo jauna 11 metų žydaite ir išsamiai man pradėjo dėstyti, už kuriuos persekiojamus ar įkalintus žydus ji yra demonstravusi prie sovietų konsulato ir kuriems kitiems tautiečiams jos šeima rašo laiškus bei siunčia siuntinius.

Ką šitie trys epizodai turi bendro? Juose atsispindi asmens **politinio sąmoningumo lygis**, kurį nusprendžia jo aplinka, šeima ir jis pats. Jei jaučiame reikalą ir ryžtamės su tauta dalintis jos likimu, rasti tautoje savo vietą ir savo širdyje rasti vietą savo tautai, savo politiniu sąmoningumu galime Lietuvai suteikti naudingą ir reikšmingą pagalbą. Ji gali būti materialinė, moralinė ar dvasinė, tiesioginė ar netiesioginė, pasireiškianti konkrečiais darbais ir veiksmais. Tačiau ta parama savo tautai nevirsta realybe, jei esminiai faktai apie Lietuvą ir jos lūkesčius

Gintė Damušytė dirba Lietuvių Katalikų Religinėje Šalpoj reikalų vedėjo pavaduotoja bei tos institucijos žinių agentūros, Lietuvių Informacijos centro, vadove.

Nuo 1979 m., kai ji baigė politinius mokslus ir istoriją Wayne State universitete Detroite ir persikėlė į New Yorką dirbti Religinėje Šalpoj — Informacijos centre, Gintė parašė visą eilę straipsnių apie žmogaus teisių pažeidimus Sovietų Sąjungoje ir išvertė nemažai pagrindžio spaudos ištraukų. Jos straipsniai bei žinios spaudoje pasirodė tokiuose laikraščiuose, kaip Londono *Times*, *Frankfurter Allgemeiner Zeitung* ir *El Mundo*, bei daugelyje vyskupijos laikraščių JAV ir Kanadoj.

Gintė dažnai dalyvauja įvairiose konferencijose su paskaitomis apie Lietuvos katalikų būklę. Ji kelis kartus komentavo dabartinės Lietuvos įvykius televizijos ir radijo programose. Ją pakartotinai kviečia kalbėti vykstantiems į Sovietų Sąjungą diplomatomams bei liudyti apie vėliausius įvykius Lietuvoj JAV Kongreso apklausose.

1981 m. Gintė dirbo Londone, Anglijoj veikiančioj Kestono kolegijoj, tyrimo institute, kuris studijuoja religijos varžtus komunistiniuose kraštuose. 1984 m. ji keliavo į Sovietų Sąjungą su bažnytine taikos delegacija.

lieka nežinomi ne tik kitataučiu, bet net ir mūsų pačių tarpe, ir jei savo pasaulinėje lietuvių šeimoje, išėivijoje, nepravedame planingos tautinio auklėjimo programos.

Todėl politinio sąmoningumo ugdymas turi tapti mūsų veiklos pagrindu. Ne vieninteliu metodu, bet esmine funkcija, iš kurios turėtų plaukti akcija ir praktika. Prieš trejetą metų tą pačią mintį kėlė Linas Kojelis. Tik gal labiau politinėje formoje. Jis teigė, kad svarbiausias išėivijos uždavinys yra išlaikyti Lietuvos klausimą neišspręstų problemų sąrašė. Su šia jo mintimi pilnai sutinku, tik gal daugiau iš publicistinės perspektyvos. Dirbdama pilną laiką lietuviškos informacijos srityje, matau, kad tikslioje informacijoje glūdi didelė jėga. Kai turi ką pasakyti ir pasakai gerai, žmonės dažniausia klauso ir reaguoja.

O mes pasakyti tikrai turime daug ką ir dažnai pajėgiame pasakyti gerai. Pavyzdžiui, neseniai Vakarų pasiekė trumpi dr. Dalios Grinkevičiūtės prisiminimai iš Lietuvos apie jos šeimos ištrėmimą į Sibirą. LKR Šalpa, tuos prisiminimus išvertusi, išleido juos brošiūrėlės formoje, pavadintoje *Frozen Inferno*. Buvo išdalinta virš 35,000 knygųčių, ir daugelis kitataučiu, susipažinę su aprašomais įvykiais, yra pripažinę, kad šios 15 psl. knygutės dėka jie pirmą kartą išgirdo apie lietuvių tautos genocidą.

Mūsų problema yra, kad, nors ir

turėdami daug ką pasakyti, nesugebame tai perduoti efektyviai ir suglaustai. Bandome iš karto daug aprėpti ir tuo sumažiname visą efektyvumą. Būtinai reikėtų tam tikro politinio susikaupimo ir atsinaujinimo, lyg tam tikrų rekolekcijų: sustoti, pažvelgti atgal ir pagalvoti, ar pastebima mumyse planinga politinė veikla, ar iš viso mūsų santykis su tauta yra gyvas, artimas ir nuolatinis.

Grijkime vėl prie tų tikrų įvykusių epizodų, kuriuos minėjau anksčiau. Lankęsis Lietuvoje jaunuolis buvo pajėgus ten nušviesti konkrečius išėivijos lietuvių darbus. Jis iš anksto tam sąmoningai ruošėsi: buvo aktyviai įsijungęs į lietuvišką gyvenimą, juo sielojosi ir domėjosi. Dėka jo asmeninio politinio sąmoningumo jis Lietuvoje galėjo perteikti tokią informaciją, kurią eilinis Lietuvos gyventojas retai tegirdi ir žino. Kitaip sakant, jis sumažino tą žiaurų „informacijos badą“ Lietuvoje. Jo kelionė Lietuvon nesiribojo grynai turizmu, ji buvo reikšminga ir akcentavo prasmingus su žmonėmis santykius. Jo nuvežtos į kraštą knygos tuoj pat pradėjo keliauti per rankas.

Du jauni lietuviai profesionalai, kurie savo bendradarbių tarpe patyrė neigiamą vaizdą apie lietuvius, pajuto politinio sąmoningumo stoką. Per dažnai apie lietuvių tautą čia išgirstama pirmiausiai iš televizijos reportažų apie tariamus karo

nusikaltėlius. Per retai kitataučiai yra supažindinami su mūsų kultūra, kalba ar su istorijos sūkuruose patirtomis kančiomis.

Vienas kitatautis advokatas New Yorke dalyvavo lietuvių priėmimo, kur lietuviai apspitę pradėjo jam aiškinti pilnai pagrįstą susirūpinimą dėl OSI medžioklės. Jis iš to priėmimo išėjo sujaudintas ne dėl pareikštų faktų, bet dėl to, kad jam vien tik apie tai ir tebuvo kalbama. Tobulai orientuodamasis lietuvių reikaluose, šis Amerikoje gimęs ir augęs advokatas štai ką siūlė: „Norėtusi pirmoj eilėj Lietuvą padaryti gerai žinoma sąvoka, kurią atpažintų ir eilinis žmogus gatvėje. Tada būtų lengviau išeiti į plačiąją visuomenę su tokia jautria ir komplikuota OSI problema.“

Trečiojo epizodo jauna žydaite savo konkrečiu pasakojimu apie persekiojamus žydus Sovietų Sąjungoje rodo, kaip vykusiai politinis sąmoningumas yra išvystytas Amerikos žydų tarpe. Žydai, kaip tauta, supranta, kad jie turi savo misiją ir tikslą, ir kaip politinis vienetas rafinuotai tų tikslų siekia. Turime ir mes savo misiją. Šiandien lietuvių tautos likimas atiduotas į kiekvieno tautiečio rankas. Nuo pat jauniausio amžiaus turi prasidėti lietuviško politinio sąmoningumo ugdymas, kurio dabar vis dar trūksta. Yra faktas, kad tik retas pradžios mokykloje ir net aukštesnioje mokykloje besimokąs lietuviukas

gali išvardinti bent vieną dabartinį sąžinės kalinį.

Dar blogiau, kartais net ir mūsų pačių lietuviškoje spaudoje mes veikiame prieš savo interesus. Kai Lietuvių informacijos centras (LIC) išsiuntinėjo žinutę spaudai apie Gedimino Jakubčionio areštą Vilniaus jaunimo teatre, bent du lietuviški laikraščiai, kurie save yra pasivadinę tautiškai susipratusiais, nukišo ją į paskutinį puslapį, kai pirmuosiuose puslapiuose vyravo nereikšmingos žinios apie organizacinius renginius.

INFORMACIJOS VAIDMUO POLITINIO SĄMONINGUMO UGDYME

Leonardas Valiukas *Į Laisvę Nr. 97* atspausdintame pašnekesyje sako, kad lietuviai laisvajame pasaulyje „turi šaukte šaukti pasauliui apie padarytą ir daromą komunistų begalinę skriaudą Lietuvai.“ Bet kai pamatome, kad savo spaudoje svarbias žinias iš Lietuvos nukišame į smulkių žinelių skyrių, pagalvojame, ar tikrai savo pareigą atliekame. Ką tada bekalbėti apie kitataučių spaudą?

Moderni visuomenė, nežiūrint politinių sąlygų ar laiko dvasios, aukštai vertina informacijos reikšmę. Dar daugiau, ji jaučia informacijos jėgą, formuojančią viešąją opinį. Pagal kun. Praną Garš-

vą, tikroji lietuvių informacija šian- dien privalo jungti drauge visus pasaulyje išsisklaidžiusius lietuvius ir skatinti juos prisidėti prie aktyvios kovos prieš okupanto propagandą.

Informacijos išėivijoje uždavinys galėtų būti ir taip apibūdintas: palaikyti gyvą ryšį tarp pasaulyje pasklidusių lietuvių, tinkamai juos informuojant apie Lietuvos laisvės bylą, kultūrinio bei visuomeninio gyvenimo reiškinius; ieškoti priemonių mūsų tautinei sąmonei palaikyti; konkrečiai ugdyti ir išlaikyti savąją kalbą ir kūrybą. Tai apima visas gyvenimo sritis. Šio straipsnio rėmuose noriu ribotis tik mūsų kovos už laisvę sritimi.

Diktatūrinuose kraštuose dėmesys spaudai yra iškreiptas. Spauda kontroliuojama ir cenzuruojama valdžios organų. Laisvojo pasaulio kraštuose spauda tarnauja įvairiems uždaviniams — nuo politinės propagandos iki komercinių interesų. Diktatūrose spauda pagrindinai pajungta agitacijai ir indoktrinacijai. Gryna informacija naudojama tik tiek, kiek ji naudinga valdančiųjų tikslui. Laisvojoje spaudoje pasireiškiantis visuomenės nusiteikimų tam tikrais klausimais ugdytas bei tam tikrų idėjų puoselėjimas ar visuomeninių tikslų ryškėjimas nėra indoktrinacija ir propaganda. Tai yra daugiau visuomenės nuomonės išraiška.

Mūsų tauta, nors ir pavergta,

nors ir naikinama pavergėjo asimiliacinės politikos, nors jos vidinė laisvė ir suvaržyta — vistiek turi savo laisvą žodį. Ji turi laisvą žodį per savo išėiviją. Nevisuomet šis mūsų žodis yra išmintingas, brandus, tačiau visuomet laisvas ir galįs pasitarnauti savajai tautai. Tad išėivijos informacijos paskirtis politinėje arenoje yra būti laisvu pavergtos tautos balsu, talkinti laisvės siekiančiai tautai.

TAUTINIS AUKLĖJIMAS PER LITUANISTIKĄ

Gyvenimo sąlygos laisvajame pasaulyje dažnai kliudo mums pasiruoti politinei akcijai. Materializmo banga gundo mus rūpintis savo asmenišku gerbūviu. Todėl būtina jaunosius lietuvių tautos narius jau nuo pat ankstyvo amžiaus pratinėti būti idealistais ir įjungti juos į lietuvių tautai pagalbos darbą, nurodant jiems politinę kryptį.

Savo tautos istorijoje žinome daugybę heroinių momentų. Atskirais laikotarpiais heroizmas keitėsi, įgaudavo kitokias formas, kitus būdus: slaptosios mokyklos, knygnešiai ir pan. Šiais laikais, gyvendami Vakarų pasaulio technologijoje, turime dažnai kovoti su rafinuotais laiko ir dėmesio konkurentais — televizija, kompiuteriais, super-žvaigždžių asmenybėmis. Tačiau ir šiuos mūsų susikaupimą trukdančius elementus galima ir rei-

kia panaudoti mūsų naudai.

Pavyzdžiui, Lietuvių informacijos centras jau įsigijo kompiuterius ir jų pagalba žymiai efektyviau sugeba apipavidalinti savo informacijos perteikimą. Telekso pagalba, sekundžių greitumu, LIC perduoda vėliausias Lietuvą liečiančias informacijas žinių agentūroms bei kitoms institucijoms.

Lituanistiniam švietimui reikėtų dažniau naudotis moderniom garsinėmis ir video priemonėmis. Tiesa, jų mažai turime, ypač Lietuvių kalba, bet reta lituanistinė mokykla iš viso jomis naudojasi. Turime paruoštus filmus apie tokias asmenybes kaip Juozą Brazaitį, Juozą Girnių ir kt. Pagamintos video juostos anglų kalba apie Lietuvos disidentizmą, apie sovietų disinformaciją OSI bylose. Tik reikia visa tai panaudoti ir naują technologiją pajungti mūsų siekiams.

Prieš keletą metų teko susipažinti su Los Angeles lituanistinės mokyklos programa, kuri padarė man puikų įspūdį. Jaunimas buvo supažindinamas su Lietuvos diplomatinės tarnybos veikla, su padėtimi ir persekiojimais okupuotoje Lietuvoje. Toks lietuviškojo švietimo modelis turėtų būti pavyzdžiu ir kitoms mokykloms. Neveltui Los Angeles jaunimo aukštas lietuviškas sąmoningumo lygis nėra grynas atsitiktinumas, o kūrybingo tautinio auklėjimo vaisius.

Prie Čikagos universiteto įkurta

Lituanistikos katedra, į kurią sudėtas 600,000 dolerių kapitalas, šiandien yra pastoviai veikianti institucija, daug žadantis lietuviškų studijų centras. Bet kyla rimtas rūpestis, ar katedra ir sustos tik prie lituanistikos? Ar nevertėtų jai išsiplėsti ir į kitas lietuviškų studijų mokslo šakas, pvz. į Lietuvos istoriją? Juk dabartiniame Vilniaus universitete literatūros ir lituanistinės studijos turi žymiai daugiau galimybių, negu sovietų prievartaujama Lietuvos istorija.

Kaip galima pavyzdį noriu atkreipti dėmesį į ukrainiečių studijų centrą Harvardo universitete, kur dėstoma ne tik ukrainiečių kalba ar literatūra, bet ir ukrainiečių studijos, net ruošiami kursai gimnazijų mokytojams, kalbama apie Ukrainos badą ir pan. Šio centro rūpesčiu atspausdinta daug mokslinių studijų. Viena praktiška studija kaip tik atkreipia dėmesį į amerikiečių nesusiorientavimą ir nepažinimą nerusiškų tautų identiteto ir savitumo Sovietų Sąjungoje.

POLITINIS POVEIKIS Į KITATAUČIUS

Kad ir išblaškyti po tolimus pasaulio kraštus, vos tik geriau įsikūrę ir įleidę šaknis į gyvenamąjį kraštą, lietuviai išaugino nemažą skaičių gabių ir aktyvių dar studijuojančių ar jau studijas baigusių jaunuolių, o atliekamu nuo savo tie-

Yra atėjęs laikas atvirai paklausti: ar mūsų darbas tebėra efektyvus, ar jis prakalba į kitataučius...

sioginio darbo metu jie stengėsi palaikyti tradicijas, dirbti politinį ir visuomeninį darbą, aukotis tėvynės labui. Ir tikrai jie stebėtinai daug atliko.

Bet šiuo metu nebegalima reikalingus ir reikšmingus politinius darbus atlikti vien laisvalaikiu. Yra atėjęs laikas peržiūrėti visas išorinės politinės manifestacijos formas bei simbolius, pasverti jų poveikį šiems laikams ir atvirai paklausti; ar mūsų darbas tebėra **efektyvus**, ar jis **prakalba** į kitataučius ir ar jis net mums patiems dar sukelia **entuziazmo**. Reikia pasirinkti, kuriuo keliu ir kokiomis priemonėmis tęsime politinio poveikio darbą ateity.

Jei galvojame, kad politinio sąmoningumo ugdymas, politinė akcija ir jos praktiškas pritaikymas, istorinės dokumentacijos rinkimas ir panašūs darbai yra vieni iš svarbiausių mūsų uždavinių, turime savęs paklausti, ar užtenka vien laisvalaikio jais rūpintis. Ar jie neverti pilno laiko ir **profesionalinio dėmesio**? Juk turime tiek daug politinių uždavinių ir interesų, kuriuos reikia kelti ir ginti įvairiuose frontuose.

Jau vystosi projektas Washingtono įsteigti lietuvių tautinį centrą, kuriame organizacijos turėtų savo patalpas. Sutelkti jėgas ir resursus po vienu stogu, bet veikti atskirai pagal savų organizacijų mandatus. Tokią veiklą vykdytų apmokami atstovai, pro centrą nuolat praeitų studentai — stažuotojai, įsigydami praktiškos patirties, keliant Lietuvos problemas Washingtono sluoksniuose. Be abejo, šis projektas pareikalautų finansinių aukų, bet žvelgiant į ilgalaikius mūsų siekimus, tai būtų logiškas ir vertingas investavimas.

Lietuvių Katalikų Religinė Šalpa taip pat planuoja plėsti savo patalpas. Darbų ir darbuotojų skaičius didėja: šalia keturių pilnu laiku dirbančių yra dar penki neetatiniai tarnautojai. Į šios augančios institucijos konkrečius ir aiškius darbus — materialinę ir moralinę paramą persekiojamiesiems — atkreipia dėmesį ir kitataučiai. Ypatingai LKB Kronikos vertimai į anglų kalbą ir jos numerių skubus paskleidimas JAV kongresmanams ir senatoriams, korespondentams, žmogaus teisių organizacijoms, vyskupams ir kt. susilaukia kitataučių moralinės ir finansinės paramos. Įvedant modernišką darbo metodiką ir technologiją, stengiamės šį svarbų darbą tobulinti ir informacijos tinklą dar praplėsti.

LIC artimai bendradarbiauja su Tarptautinės Amnestijos (Amnesty

International) skyriais, perduodamas jiems vėliausias informacijas apie jų globojamus lietuvius sąžinės kalinius. Viena grupė New Yorke kūrybiškai apipavidalino LIC pateiktą medžiagą apie Gintautą Lešmantą, paimtą iš pogrindžio *Perspektyvų* leidinio. Per šešias savaites buvo parašytas ir scenai parengtas vaidinimas, talkinant vieno universiteto dramos departamento kolektyvui. Vaidinimas susilaukė net teigiamo *New York Times* įvertinimo. Panašios medžiagos mes turime labai daug; ją tik reikia kūrybiškai ir efektyviai apipavidalinti.

Pradeda mažėti nepriklausomybės laikų bei karo metų gyvųjų liudininkų gretos. Jų pergyvenimai ir prisiminimai nueina kartu su jais į kapus. Kaip svarbu būtų juos, dar gyvus, nufilmuoti, įrašyti į juosteles jų prisiminimus, kad lietuvių tautos palikimas liktų ateinančioms kartoms bei istorijai. Turime gabių profesionalų filmų gamybos ir istorijos srityse, kuriuos reikėtų užanžuoti šiam svarbiam darbui.

Jei karo ir pokario laikų istoriniai faktai būtų geriau žinomi ir geriau dokumentuoti įvairiomis kalbomis, būtų lengvesnis apsigynimas ir nuo neteisingų užsipuolimų bei kaltinimų ar net kolektyvinės kaltės lietuvių tautai primetimo. Tada ir plačioji visuomenė geriau pažintų mus kaip savo charakteriu įsitiesinusį tautinį vienetą, o ne kaip kokią svetimą ir kitų neigiamai

vaizduojamą tautą.

Čia dar ne visi būtinausi darbai suminėti. Bet ir jiems atlikti reikėtų bent keliolikos pilną savo laiką pašvenčiančių žmonių.

Susumuojant šio rašinio mintis — Pirmiausia, norint turėti tvirtą ir efektingą politinę programą, reikia **kūrybingais metodais ugdyti tautiniai susipratusius lietuvius.**

Antra, svarbu kiek galima labiau **išryškinti informacijos vaidmenį politinio sąmoningumo ugdyme, ne tik lietuvių, bet ir kitataučių tarpe.**

Trečia, pasiryžti ir **sutelkti lešų** pilnu laiku dirbantiems tarnautojams, kurie kitataučių politiniuose sluoksniuose keltų ir gintų lietuvių interesus.

Tada mūsų politika nesiribos vien tik pasyviu pasaulio įvykių stebėjimu. Ji tada įsijungs į aktyvų politinį procesą. Atsiremdama į pripažintus civilizuotos žmonijos principus, ji taps gaju protestu prieš pasireiškiantį nuolatinį žmonių nužmonėjimą ir lietuvių tautos genocidą.

Norint turėti tvirtą politinę programą, reikia kūrybingais metodais ugdyti susipratusius lietuvius.

KLAUSIMAI SAU PATIEMS

VYTAUTAS VOLERTAS

DOVYDO KILPINĖ

Jei leidžiu pasiblaškyti savo mintims, akyse išauga savotiškas mūsų tautos vaizdas. Atrodo, lyg būtume tvirto medžio stuobrys. Aprintas, pakerpėjęs, aplaužytas, bet nesupuvęs. Iš to stuobrio veržiasi atžalos, taip pat stambios prie liemens, bet lėtai augančios. Kai kurios tų atžalų apskabinėtos, ir nė viena neišsistiepusi labai aukštai. Kas su šiuo stuobriu kaktomuša nesusiduria, jo nemato. Bet jis egzistuoja ir nesirengia griūti.

Toje mano palaidoje vaizduotėje atsiranda ir tautų, iki pažemės nupiautais kelmiais atrodančių, kuriuose tačiau yra uždaryta daug energijos. Ši energija kartais iš

podirvio kelia staigias ir greitai augančias, nors plonytes, atžalas, ūgiu lietuviškąjį stuobrį pralenkiančias. Ar tai nebus kažkas panašaus į latvius? Gero kamieno jiems stinga, Latvijoje rusų gyventojų procentas, miestuose ir kaime, sparčiai didėja. Bet latviai tai vienur, tai kitur, tai gerai, tai ne taip gerai mus užstelbia. Pralenkė savo skaičiumi pirmame Sovietijos politbiure, pirmoje Čekoje, SS legiono steigime. Pralenkia kultūriniais šuoliais, politinėmis staigmenomis. Skaitlingai vyko laivu į Helsinkį, gudriai supynė amerikiečių ir latvių konferenciją prie Rygos. Mus net viršija pinigineis aukomis išeivijoje, išmoningesne veikla ir didesniu skaičiumi tvirtai įsikūrusių bei nuo visuomenės nepasitraukusių ekonomistų.

Šiuose pasisakymuose nesugestionuojama, kas yra geresnis, kas

JAV LB Krašto valdybos pirmininko Vytauto Volerto paskaita, skaityta šios vasaros LFB studijų savaitėje.

blogesnis. Net istorija neturi teisės į šį klausimą atsakyti. Istorija daug kartų susiniekinio nelogiškais zigzagais ir neteisingu jų pristatymu, — matome tik praeities griaučius, o kas juos užpildė, nežinome ir nežinosime. Lietuvių išlikimas liudija mus buvus tvirtesniais už daugelį išnykusių tautų. Lietuvių, neskaitlingų, šiandieninis noras išlikti — be abejo, toks noras yra ryškiai matomas — diktuoja, kad privalome būti tvirtesni už kitus, nes spiriamės prieš milžiniškas jėgas. Bet prieš Galijotą atlaikė Dovydas savo kilpine. Tačiau Dovydo kilpinę mes turbūt prarandame. Išėivijos nutautėjimas, neieškant priežasčių, tik į padėtį atkreipiant dėmesį, yra labai gėdingas pažymys. Gal dviejų trečdalių kažkada iš DP stovyklinių mokyklų atsivežtų jaunuolių, šiandien subrendusių ir jau nokstančių, nesirodymas gyvenime (čia ir bičiulių šeima liečiama) yra beveik skandalas. Įsirausimas kasdienon, smaugiemiems namų, baldų ir dolerių meilės, nesidomėjimas knyga bei kitais kultūriniais įvykiais, yra gėda prieš mūsų pačių kažkada menkesniais laikytus Sovietų Sąjungos „kolhozninkus“. Vakarietiškoje kultūroje verčiamės be kultūros.

Ir gal teisinga būtų mintis — naudingiausiai baigtųsi, jei visą dėmesį šiandien kreiptume tik į pasilikusį branduolį. Nutolusioje erdvėje, tačiau dar vis mūsų orbitoje skriejan-

čių jau nelaikykime svarbiu faktoriu kasdieninėje veikloje, nes juos gali priartinti tik labai didelis sukretimas. Kad traukos jėga visai neišnyktų, impulsuokime tą trauką šokių šventėmis, jaunimo kongresais bei leidiniais, kaip *Bridges*, nelaukdami apčiuopiamos naudos. Juo stipriau bandytume juos tiesioginiai arčiau pritempti, juo labiau jie šiauštųsi. Išgyvename didelę praradimo nelaimę, bet ir nelaimėje juk reikia įprasti tvarkytis.

O mūsų branduolys turėtų būti kietas, tobulas, gudrus ir apskrus. Tačiau išėivijos branduoliui reikia nuodugnios dezinfekcijos.

TRIUKŠMINGI VAKARIEČIAI

PLB ir Vliko mėtymasis žodžiais bei skyrimasis darbais neaugina geriausių vaisių. O, rodosi, lengva būtų suprasti kai kurias principines taisykles: mirti savanoriškai neįsakoma nei žmogui, nei minčiai; prievarta, niekinimu ir piktumu negalima nei draugiškumo laimėti, nei meilės siekti, nei kooperavimo tikėtis. Po vienu stogu arba kaimynystėje gyvenama kalbantis ir tariantis, ne stumdantis.

Iš JAV LB šaknų prasikalusi reorganizuota atžala nestiprino LB kamieno. Kai kuriems energingiems, pripažinimo ieškojusiems asmenims priveržus JAV LB reikšimosi sąlygas, ta jų energija nukrypo kitur ir padėjo minėtai LB atžalai praskel-

ti velėną.

Štai vėl Lietuvos krikšto klausimas. 1953 skelbėme ir beveik visi sutikome, kad Lietuva krikščionybėn palinko prieš septynis šimtmečius. Nuo tada ir Lietuvos valstybingumą pradėjome skaičiuoti. Po trisdešimt keturių metų pakeitėme nuomonę, šaltai ir gudriai nepagalvoję. kaip neseniai Romoje sėkmingai praėjusį įvykį vadinti. O tinkamą vardą buvo galima rasti be šurmulio. Skaičių kaitaliojimu iš kelio mušame svetimus žurnalistus, mūsų smulkmenų nežinančius. Vieni prašėme Vilniaus arkivyskupijos administracijos pakeitimo. Kiti griežtai tarėme, kad negalima prašyti, jei mums nesiūlo. JAV LB likusia padėtimi dėl Vilniaus vyskupijos yra nepatenkinta, bet nusprendė šio klausimo kol kas neliesiti, kad atslūgtų ugnis.

Nuomonių skirtumai pavojų nekelia. Nuomonės ateina iš mūsų budraus, gyvo branduolio. Sumigusieji nesvarsto ir planų nekuria. Pavojingas yra tik būdas, kuriuo nuomones dėstome. Pas mus nėra diskusijų, yra kova. Nėra logiškų, nors ir kietų, svarstymų, yra bėrniai. Nėra vieningos laikysenos okupanto požiūriu. Pavojingas yra ir laikymasis, nuomonėse laimėjus, ar pralaimėjus. Nelieka oponentų. Lieka išdidūs karžygiai ir jų priešai.

Save skaitome vakariečiais. Jais turbūt esame. Bet iš kur mummyse įsipilietino triukšmo pomėgis? Iš

slavų? Kodėl vyrauja nusiteikimas, — jei ne mano tiesa. jokios tiesos nėra. Iš menkavertiškumo jausmo? Koks tada branduolys? Suminkštėjęs?

SENTIMENTAI

Mūsų pastangos ir tautinės pražūties saugantis, ir primenant Lietuvos okupacijos rakštį Vakarams, ir stumiant kultūrinį krovinį, yra tokios didelės, lyginant su normalių sąlygų gyvenimu, jog persisotiname šių temų kalbomis, straipsniais, ginčiais. Jaučiame ir finansinės naštos slėgimą, bei pavargstame darbuose, kurie, į visas puses tiesiant rankas, kartais tik darbeliais virsta. Rūpesčiai, persitempimas ir gal net neviltis sukelia įvairias nuotaikas. Ypač išsiskiria du sentimentai.

Dažniau girdimi pareiškimai akcentuoja lietuvių tautos pranašumą, užsispyrimą, kilnumą. Antrieji, retesni, kurie populiarumo balsavimuose skaudžiai pralaimėtų, mus plaka prie žemės, iševiją laiko niekinga, nurodinėja kultūrinių bandymų menkus rezultatus, beveik ragina pasiduoti. Šie sentimentai, nei vienas turbūt neatstovauja tikrovės, rišasi su dviejų skirtingų nusiteikimų žmonėmis. Tautą vertinantieji yra daugiau Vakarų kultūros šalininkai, artimesni konservatyvizmui. Jie tikisi pilnos Lietuvos nepriklausomybės, gina

griežtesnę tvarką, vertina idealizmą. **Pesimistai linksta internacionalizman** ir **socializman** (nebūtinai lietuviškos socialistų partijos supratimu), pripažįsta net kompromisą su SSSR, užtaria slavizmą, neigia idealizmą.

Karštas ir šaltas nuomones įtaigoja žmogaus psichologinė struktūra ir aplinkybės. Bet aplinkybes keičia laikas. Teisingesni duomenys randami ne nuomonėse, bet įžvalgiame tikrovės stebėjime. Todėl turėtų būti įdomi mūsų padėtis Europoje, laikui keliaujant. Kur mes buvome ir kur likome?

I RYTUS IR VAKARUS

Krikščionybės ir Romos imperijos skilimas padalino kultūrą. Kai Vakarai buvo nualinti barbarų, Bizantija, nuo jų nenukentėjusi, turtėjo, vertindama kūrybą ir meną. Išsaugojusi daug pirmykščio archaizkumo, ji kultūron įterpė ir Mažosios Azijos bruožų. Staiga įsigalėjus musulmoniškiems arabams, kurie ilgai siautėjo Bizantijoje, visose srityse liko ir arabiškų ženklų. Rusai, ukrainiečiai, gudai, iš Bizantijos gavę krikščionybę, gyveno jos įtakoje. Vakariniai slavai, čekai, slovakai, lenkai liko prie Romos. Šiandien, palyginę dviejų kultūrų slavus, rasime daug priešingų bruožų.

„Šventoji Romos imperija“, vakarietiškoji, buvo didžiulio skaičiaus valstybėlių ir laisvųjų miestų

junginys. Jos visos kovojo viena prieš kitą, jungiamos tik popiežiaus autoriteto. Tačiau vystė savo kultūrą, skirtingą nuo Rytų. Lietuviai gyveno šiame kultūrų dvišakyje. Jau nuo mūsų tūkstantmečio pradžios jie buvo žinomi kaip geri žemdirbiai, šioje srityje pralenkę savo kaimynus. Žvejyba, medžioklė, bitininkystė ir gyvulininkystė turėjo šalutines reikšmes, taip tvirtina Europos istorikai. Buvo taikūs pagonys ir pavyzdingos savivaldos, nei amatais, nei įrankiais, nei ginklais, nei papuošalais neatsilikę nuo Vidurio Europos tautų.

Iškyla įdomus klausimas: kaip šie žmonės, visiškai atskirti nuo Romos imperijos, taigi, ir nuo Vakarų Europos kultūros, nežinomi prekyboje ir laivininkystėje, sugebėjo turėti kultūrinį panašumą Vakarams gerokai prieš kryžiuočių atsiradimą?

Kai XI-XII a. Europoje prasidėjo atgimimas su vienuolynų mokyklomis ir pirmaisiais universitetais, pagyvėjusi Europos prekyba jūromis atėmė iš Bizantijos, dabar jau Konstantinopolio, pajamas; rytų slavus, musulmonų nuvargintus, gnaibė turkai. Kultūrinis gyvenimas ten sustojo. Rytinių slavų kunigaikščių savitarpinės peštynės leido jų žemėse vyrauti mongolams, turkams, vikingams. Gyvenimas pustuščiuose plotuose anksčiau buvo varginas, dabar dar labiau pasunkėjo. Šie nusikamavę slavai pirmieji ėmė puldinėti lietuvių žemes, iššaukda-

Krikščionybės jubiliejaus minėjimo metu Vilniuje, birželio 28. Nuotr. K. K.

mi reakcija. Išdavas žino kiekvienas, bent truputį Lietuvos istorijos mokėsis. Savotiškas užimtų slavų kunigaikštijų administravimas lietuviams leido gerai pažinti rusus, ukrainiečius ir gudus. Tačiau šia pažintimi bent du šimtus metų lietuviai neskubėjo naudotis ir savo kultūra prie slavų neartėjo. Matyt, nebuvo ten kuo žavėtis. Tik vėliau lietuvių administracijos atskiri individai, valdžios ir turto siekdami, už pasogines žemes įsižmonindavo slaves, su bizantiškomis ikonomis į namus ateinančias, ir nutautėdavo.

Pietuose, miškuose pasislėpę, vargo jotvingiai, lenkų su kitais sla-

vais, vėliau ir kryžiuočių, plėšiami, žudomi. Tai vienišiausia baltų gentis XI-XII a. Apie lietuvių bičiuliškus ryšius su jotvingiais yra mažai žinių.

Pietvakariuose laikėsi artimiausi lietuvių giminės, prūsai, mažomis grupėmis išsiskirstę. Net XIII a. dar buvo priskaičiuojama 11 prūsų kilčių. Vyslos upe ir jūra jie galėjo pasiekti tuolaikinius prekybos centrus, Bremeną, Liubeką, tačiau apie šią iniciatyvą nieko nežinome. Prūsai gyveno ramiai, kol neprasidėjo lenkų puldinėjimai. Sekė prūsų atsietisimo žygiai. Mozūrų kunigaikštis, prūsų išvargintas, atsikvietė kryžiuočius. Prieš lenkus ir kryžiuo-

Minėjimo metu Vilniuje organizuojamasi procesijai. Nuotr. K. K.

čius prūsai kovojo atkakliai, bet jų didžiausia nelaimė — susiskaldymas.

Keista, kad tarp lietuvių, jotvingių ir prūsų būta mažai bendradarbiavimo. Tai ne atstumų reikalas. Juk lietuviai nusidangindavo iki Kijevo, iki Čekijos, iki Estijos, per dieną kariuomenės žygyje sukeldami vidutiniškai po 50-60 kilometrų. Tad kelionės iki jotvingių ir prūsų telkinių nesudarė sunkių kliūčių. Matyt, nebuvo kam ir su kuo tartis.

Vakaruose lietuvius saugojo Baltijos jūra. Per ją kartais atsikapstydavo vikingų būreliai. Tačiau skandinavų ekskursijos į Lietuvą būdavo retos, ir XI a. jos visai apribo. Vikingai smūgius kreipė Esti-

jos pusėn ir slavų gilumon. Baltijos jūra lietuviams buvo atvira, tačiau neviliojanti.

Su šiauriniais aisčiais — kuršiais, žemgaliais ir latgaliais — lietuviai turėdavo dažnų susikirtimų. Pasiplėnijimo tikslais lietuviai prasiverždavo iki Estijos vidurio, o šiauriečiai puldinėdavo lietuvius. Nei vieni, nei kiti nerodė ryškaus dėmesio jūrai, nors žinojo, kad vandenimis pas juos iš toli atkeliaudavo pirkliai, o vėliau tais pačiais vandenimis ir kalavijuočiai plukdė šarvus su ginklais. Aisčiai bendromis jėgomis nesimetė ir prieš slavus rytuose, jau VII a. pradėjusius naikinti tolimesnes gimines, kurios gyveno, beveik iki Maskvos nusidriekę.

ASOCIALŪS AR PATVARŪS?

Toks yra labai paviršutiniškas lietuvių aplinkos vaizdas šio tūkstantmečio pradžioje, Lietuvos valstybei dar nesusikūrus. O per šį tūkstantį metų išnyko daug tautų, skambėjusių gerais ir blogais vardais. Nėra hunų, romėnų, keltų, gotų, vandalių, burgundų, frankų. Kai kurios giminingosios susiliejo, sukurdamos naujas, — kaip pavyzdžiui, germaniškosios tautos, virtusios galingais vokiečiais. Iki šiandien yra išlikę pora žiupsnelių lietuvių ir žiupsnelis latvių. Išnyko daug valstybių, kaip Naugardas, Burgundija, Saksonija, Bavarija, Lietuva, Latvija ir Estija dar egzistuoja Vašingtono ir kitų vakarietišku valstybių dokumentuose, ir jų padėtis nėra tokia beviltiška, kaip, pvz., Lotaringijos ar Švabijos. Mus, tas atliekas, ir stebina, — **kodėl esame gyvi?** Ar didybė, ar menkystė lėmė? Ar ne todėl naciai lietuvius laikė mažiau vertingais už latvius „išiliejimui į arįjus“, kad lėčiau nutaustame ir sunkiai lankstomės? Kodėl apie mus, prie jūros gyvenusius, taip vėlai istorija sužinojo? Kodėl neplaukiojome po vandenynus? Gal stigo drąsos. Kodėl aisčiai nesijungė vienon tauton ir leidosi, kad juos kaimynai naikintų? Gal prigimtyje turime kažkokius asocialumo bruožus, kurie ir šiandien mums neleidžia susikalbėti? Sunyko mūsų didžiulė valstybė, nes neauginome gausių šeimų, nes

tos valstybės nejungė tautiškumas, nejungė diduomenė, begėdiškai tik savimi besirūpinusi, valstietį engusi, nešvietusi žmonių. Kodėl neatrandame kasinėjimuose nuostabių meno paveikslų, skulptūrų, reljefų? Negabūs buvome? Kodėl tremty stinga stambių milijonierių, politikų?

Ateities klausimai yra svarbesni, kaip praeities. Tauta yra viena sąvoka, o valstybė — kita. Ar ateityje bus tautinių valstybių? Gal jos visos virs tik bendro intereso valstybėmis, kaip šiandien yra su JAV ir iš dalies su Anglija. O gal bus ideologinės, kaip SSSR, ko ji visomis suktomis priemonėmis siekia. Gal feministų, gal maskulistų?

Bendras interesas, atrodo, yra tvirtas pagrindas. Tai su kuo tuos interesus jungti? Su latviais, estais, suomiais, gudais, ukrainiečiais? Jei bendras interesas sudarytų valstybinį pagrindą, mes, kaip tauta, negalime likti tik gatvėje besimaišančiais žmonėmis, niekam neužkliūvančiais nei savo elgesiu, nei atrodymu, nei sumanumu. Tokie piliečiai yra patys pigiausi. Tautinę valstybę, jei ji bus, norime matyti kultūringą, tvarkingą, su kuria kaimynai skaitosi. Bendro intereso valstybėje, jei būtinos sąlygos verstų, trokštame pirmauti.

Siekiant tokios padėties, esame priversti **temptis aukštyn** moksle, kultūroje, kūryboje, nes mūsų skaičius yra nekalbus. Šis kelias reika-

lauja atsisakyti patogaus gyvenimo įpročių. Apsnūdę žmonės į ilgas keliones nesileidžia. Garsūs kūrėjai, siekdami savo tikslų, gyveno kukliai. Iškilūs politikai, šalia sugebėjimų, turėjo pakankamai kantrybės be nuolatinio darbo šliaužioti apie sostinių sienas ir žvalgytis progų iškilimui. Mokslininkai retai susikrauna turtus. Milijonieriai ne iš loterijų praturtėja, bet savo drąsa ir rizika, pradėdami nuo mažmenų, bet kasdien ieškodami geresnių progų. O mes esame tarnautojų, valdininkų tauta, — turėti nuolatinį darbą, kad ir mažokai atlyginamą, bet pastovų, kad nereiktų kasdien galvos sukti ir kasdien rodyti savo iniciatyvą.

FAKTAI IR MISTIKA

Šiame pokalbyje nėra akademinų svarstymų, tik eiliniai klausimai, — **kas esame, kokie esame**. Gal net po akademinų išvedžiojimų tie patys klausimai mus vargintų, — šalia faktų, su kuriais sutiktume, liktų didelis krūvis mistikos. Senovėje izoliuotos tautos būvis, aisčių nerangumas, vėliau lietuvių ekspan-

sija, pasidavimas silpnesniems lenkams, išlikimas ir staigus kultūrejimas į save trauktų rūkus. Vis klaustume ir klaustume, — kodėl taip buvo, kaip iš tikrųjų buvo? Tad tuos klausimus — labai paprastoje formoje — galima pamėtėti ir šio žurnalo puslapiuose.

Man lietuvių tauta nėra stebuklas, bet ji savyje turi stebuklingų bruožų, garbingumo ženklų ir nepaprastos ištvermės bei lavravimo savybių nelaimėse. Man lietuvių išeivija, bent šiame krašte, yra idealizmo ir negatyvaus elgesio kratinys. Įdomiausia, kad idealizmas su negatyvumu dažnai pinasi tuose pačiuose žmonėse. Nesusiklausymas, panieka kaimyno minčiai, nenoras tartis, užsispyrimas, greitas nutautėjimas nėra nei stebuklingumo, nei garbingumo bruožai. Man ateitis atrodo tik tada būsianti šviesi, kai Lietuvoje ir išeivijoje griebsime tai, kas geriausia. Daug matome, daug patiriame, tad ir atranka nėra sunki.

Klausimų apie praeitį liks. Būtų gera, kad savo keistumu jie netrukdytų mūsų dabarties.

Malonus skaitytojau,

Į Laisvę laukia Tavo pagalbos. Supažindink su ja savo draugus, pažįstamus. Užprenumeruok ją savo vaikams ar draugams Kalėdų proga. Juk ir Tavo pareiga yra plėsti lietuvišką rezistencinę mintį.

LAURYNAS A. VISMANAS

*Lietuviška
politinė
galvosena
ir
nauji metodai*

POLITIKA yra nepaprastai svarbi žmonijos gyvenime. Be jos negalėtume prikaltinti sumažinti obuolių krepšio kainą dviem doleriais, bejsikuriančios valstybės nesusilauktų didesniųjų valstybių pasitikėjimo bei jų milijonais dolerių skaičiuojamos paramos. Tokia pat padėtis ir mūsų kovoje už Lietuvos laisvę: be išmintingų ir sumanių politikos darbuotojų ši kova neturės pasisekimo. Kyla klausimas, kaip išsivijos lietuvius nukreipti į efektyvesnę ir daugiau rezultatų duodančią politinę veiklą? Kaip juos įtikinti, kad nuo šiandieninių politinių žygių priklauso Lietuvos ateitis? Lietuviškoje spaudoje vis matome tuos pačius, tik vis labiau senėjančius, „politikierių“ veidus, kurių politinės veiklos metodai pasilieka tie patys. Tuo tarpu,

Laurynas A. Vismanas, šio straipsnio autorius, savo jaunystėje nemokėjęs nė žodžio lietuviškai, neseniai baigė Ročesterio, NY, universitetą, įsigydamas du bakalauro laipsnius: politinių mokslų ir psichologijos. Šiuo metu tęsia studijas Brokporto (S.U.N.Y.) universitete, viešosios administracijos srityje. Uoliai ir aktyviai įsijungęs į lietuvišką veiklą. Priklauso Liet. Bendruomenei, ateitininkams, dainuoja Ročesterio LB chore, šoka Žilvino šokių grupėje, dirba Ročesterio lietuvių radijo klubo ir Jaunimo sąjungos valdybose. Taip pat yra American Society of Public Administrators (ASPA) narys.

Jau antri metai skaito *Į Laisvę* žurnalą, domisi politiniu ir visuomeniniu gyvenimu.

besikeičiant laikams, turi keistis ir politikos metodai. Mums būtina yra sekti įvairius laiko pasikeitimus ir atitinkamai juos pritaikyti kovoje už Lietuvą.

Besikalbant su bendraamžiais lietuviams, dažnai turiu progą ir malonumą paaiškinti, kodėl aš jaučiu pareigą savo darbu politiškai prisidėti prie Lietuvos reikalų kėlimo. Juk aš gimęs Amerikoje, mano tėvai taip pat Amerikoje gimę, ir savęs anksčiau net nelaikydavau lietuviu. Tiesa, kaimynystėje gyveno keletas lietuvių šeimų, lankėme lietuviškoje bažnyčioje angliškas mišias, ir niekad nesusiedavome su vadinamais „dypukais“. Tačiau, lankydamas gimnaziją, pradėjau domėtis savo „šaknimis“. Skaičiau kiek galėjau apie Lietuvą, pradėjau ieškoti kai-

mynų, kurie su manim pasidalintų savo įspūdžiais ir prisiminimais iš Lietuvos. Skaitant apie Lietuvą ir jos istoriją, man buvo nesuprantama, kodėl lietuviams reikėjo tiek daug pergyventi, tiek daug kentėti. Nors pats ir nepatyręs nacių ir sovietinių komunistų siaubo, bet, skaitydamas jų pergyvenusių asmenų memuarus (Juciūtės, Tautvaišienės), jautriai įsijungiau į tą mūsų tautos skausmo ir chaoso pasaulį. Ėmiau suprasti, kad lietuvių tautai buvo padarytas didelis neteisingumas, ir tai mane paskatino įsijungti į kovojančių bei dirbančių Lietuvos naudai eiles.

POLITINIS SĄMONINGUMAS

Esu linkęs tikėti, kad asmuo gimsta su moraliniu įsipareigojimu reaguoti į neteisingumą. Kodėl mes džiaugiamės, kai televizijoje ar filme baltom skrybėlėm kaubojai laimi prieš juodai apsirengusius? Tačiau neužtenka vien matyti ir pripažinti, kad neteisingumas egzistuoja. Reikia prieš jį reaguoti. Žymusis rusų disidentas ir žmogaus teisių gynėjas Solženitsinas teigia, kad blogybei pasisekti reikia tik, kad gerieji žmonės pasiliktų tylūs. Amerikoje yra tiek daug tylinčiųjų. Nemaža jų yra ir lietuvių tarpe. Mes nepakankamai išnaudojame galimybes pasiekti Amerikos valdžios žmones ir juos įtikinti bei panaudoti savo naudai — kovai prieš Lietuvai

*Mums atrodo, kad mūsų problemos pa-
čios sunkiausios, kad mūsų skausmas
pats didžiausias. O reikėtų mūsų tautos
padėti suprasti kontekste visų pasaulyje
vykstančių kovų.*

daromą neteisingumą. Mes pasi-
tenkiname savo įprastais, daugelį
metų naudojamais metodais,
nepastebėdami naujo potencialo.

Aplamai, lietuviuose per daug
pastebima baimės naujiems ir ma-
žai žinomiems dalykams. Gal todėl
ir taip mažai lietuvių reiškiasi gyve-
namojo krašto politikoje? Vien tik
dalyvavimas balsavimuose ne-
parodo pilno Amerikos politinės
sistemos supratimo. Kiek šitą
straipsnį skaitančiųjų per praėjusius
šešis mėnesius yra parašę bent vie-
ną atviruką savo kongresmanui ar
senatoriui Lietuvos reikalui? O kiek
iš jūsų po praeitų metų rinkimų bu-
vote nuėję pasveikinti savo per-
rinktą atstovą, ar užmegsti ryšius su
naujai išrinktuoju? Kiek iš mūsų yra
pakankamai gerai susipažinę su
OSI veikla, kiek aktyviai įsijungę į
organizuotą prieš OSI pasi-
priešinimą? Neužtenka tokius dar-
bus palikti vien tik „politiniams vei-
kėjams“. Darbo dirva plati, o dar-
bininkų maža. Laikas suprasti, jog
kiekvienas lietuvis ar lietuvė yra
atsakingi už dabartinę Lietuvos

padėti, jei jis ar ji nieko ta kryptimi
pozityvaus nedaro.

Pagirtina, kad pastaruoju metu
lietuviškojo švietimo darbuotojų
posėdžiuose pradedamas pabrėžti
reikalingumas įvesti politinio
sąmoningumo kursą į mūsų litua-
nistinių mokyklų programas. Tuo
turėtume tikrai džiaugtis, nes čia
mūsų atžalynas ir mūsų **politinė
ateitis**. Nuo pat mažens turime ra-
ginti savo vaikus domėtis Amerikos
ar kurio kito gyvenamojo krašto
politika ir net pasiūlyti jiems pasi-
rinkti politines studijas kaip profes-
siją. Dar vis per dažnai išėivijos
lietuviai galvoja, kad tik teisės,
medicinos ar inžinerijos profesijos
gali užtikrinti jų vaikų ateitį.
Neturėdami pakankamai politinėje
srityje dirbančiųjų, neturime
proporcingai ir įtakingesnės repre-
zentacijos Washingtone. Kitos et-
ninės grupės yra mus žymiai
pralenkusios, ir tai ne tik gėda, bet
ir žalinga mūsų tautos interesams.

KOALICINĖ VEIKLA

Atskiros ir mažesnės grupės nevi-

Tūkstančiai maldininkų Šv. Petro aikštėje, Romoje per Lietuvos krikščionybės jubiliejaus iškilmes birželio 28. Nuotr. J. B.

sada yra pajėgios atkreipti valdžios dėmesį paveikti kongreso ar senato atstovus savo reikalams. Dažnai Amerikos politinė sistema remiasi koalicijomis. Koalicijos, sudarytos iš įvairių grupių bei organizacijų, turi daugiau jėgos įtikinti atstovus kongrese, kad reikalas svarbus ir vertas dėmesio. Kartais viena kuri grupė remia kitos grupės reikalus, nors jie tiesioginiai jos ir neliestų. Tada anoji grupė, nenorėdama likti skolinga, reikalui esant, padeda pirmajai praveisti savo tikslus. Ir taip koalicijos bendradarbiavimas plečiasi ir stiprėja.

Tačiau lietuviai yra įpratę dirbti tik savo tarpe. Įvairios koalicijos pas mus beveik negirdėtas reiškinys. Lietuviai dažniausiai yra užėmę pačią konservatyviausią politinę liniją. Neoficialiais apklausinėjimų duomenimis virš 90% Amerikos lietuvių pritaria respublikonų partijai, daugelis jų balsuoja pagal partijos

liniją. Lietuviams reikia suprasti, kad Amerikos politikoje bet koks ekstremizmas veda į politinę savizudybę. Reikia išnaudoti ir kitokių įsitikinimų bei ideologijos grupes ir tuo užsitikrinti jų pagalbą. Politikoje, ypač Amerikoje, tie, kurie garsiausiai šaukia, tie daugiausia ir laimi. Per ilgai jau lietuviai šaukia vieni patys ir tik sau. Siekdami vien tik savo ekstremistinės politikos linijos, mes siauriname mūsų horizontą ir mažiname galimybes rasti naujų draugų kovoje už žmogaus teises ir Lietuvos laisvę.

Viktoras Nakas, apibūdindamas lietuviškos išėivijos galvosėnā, teigia, kad lietuviai kenčia nuo savo „geto efekto“. Mes esame linkę galvoti, kad mūsų kova už žmogaus ir tautos teises yra kažkokia speciali, skirtinga nuo kitų panašių kovų, vykstančių šiuo metu pasaulyje. Mes nestebime, kas dedasi aplink mus. Mums atrodo, kad mūsų pro-

blemos pačios sunkiausias, kad mūsų skausmas pats didžiausias, kad mūsų tautos padėtis pati blogiausia ir neteisingiausia. O reikėtų mūsų tautos padėtį suprasti kontekste visų pasaulyje vykstančių kovų.

UŽ KIEKVIENO ŽMOGAUS TEISES

Šv. Rašte parašyta, kad iš tų, kuriems buvo duota daugiau talentų, yra daugiau ir reikalaujama. Išvedant paralelę — lietuviai žino, kas yra kentėti, žino, kas yra neteisingumas. Tad tas žinojimas turėtų mus paskatinti padėti ir kitiems, kurie taip pat kovoja prieš neteisingumą. Mes turėtume paremti ir tuos kovojančius prieš aparteidą Pietų Afrikoje, mes turėtume kartu žygiuoti ir su feminizmo judėjimu ir, bendrai, aktyviai jungtis į kovą prieš bet kokius neteisingumo pasireiškimus. Tuo ne tik atliksime savo moralinį įsipareigojimą, bet gausime proga garsinti lietuvių vardą, Lietuvos klausimą, įsigyti draugų ir paramos Lietuvai. Kol neištiesime pagalbos rankos kitiems nuskriaustiesiems, neturime jokios teisės tikėtis ir kitų paramos savo užsibrėžtai kovai už Lietuvos laisvę.

Potencialių sąjungininkų savo misijai nesunkiai galime surasti įvairių politinių judėjimų (jei tik jie nepriešingi mūsų tikslams) tarpe. Nėra jokio klausimo, kad šiais lai-

kais Amerika yra pats geriausias kraštas, kuriame žmonės nori gyventi. Tačiau dabartinė Reagano administracija neretai pasižymi per dideliu ir nepagrįstu optimizmu. Daug ką būtų galima geriau padaryti. Čia, kaip ir visur, yra problemų ir kliūčių įgyvendinti pilnam teisingumui. Daugelis ir čia negali pilnai naudotis konstitucijoje garantuotomis žmogaus teisėmis. Neapvykanta ir diskriminacija dar vis plačiai randama Amerikoje. Jei mes pasiduodame šio krašto per daug optimistinei didingumo retorikai, mes nutolstame nuo realybės. Jokių būdu negalime užmerkti akių ir nematyti pasitaikančių neteisingumų.

Tad mūsų kova už žmogaus teises turi eiti visu frontu už visų žmonių teises. Gal kas pasakys, kad mūsų laikas per brangus, kad mūsų veikėjų skaičius per ribotas išsiplėsti į tokį politinį veikimą. Tai tiesa, tačiau turėtume rasti tam tikrą balansą. Be abejo, Lietuva turėtų užimti pirmą vietą mūsų strategijoje, bet be draugų ir sąjungininkų koalicijos mes nieko neatsieksime.

Mūsų kovose ir pasiryžimuose taip pat neturime leisti įsiskverbti liūdesiui bei pesimizmui. Kahlil Gibran, prancūzų kilmės lebaniečių filosofas, sako, kad kuo daugiau širdgėlos žmonės patiria, tuo daugiau jie tampa pajėgūs patirti pilnutinį džiaugsmą. Žiūrint į visa tai, ką mūsų tauta yra pergyvenusi, tikrai galime tyru džiaugsmu džiaugtis.

Šios vasaros LFB studijų savaitėje vieną vakarą dainavo „garsus sekstetas“. Iš kairės: Pilypas Narutis, Antanas Razna, Zigmās Brinkis, Balys Raugas, Vytautas Brizgys ir Algimantas Gečys. Akordeonu pritarė Audrius Polikaitis. Nuotr. V. Maželio.

Redakcija pasiūžada kitame numeryje duoti išsamų studijų ir poilsio savaitės reportažą ir gausiai nuotraukų.

Semkimes stiprybės iš praeities, kaip ir mūsų Tautos Himnas ragina. Prieš bemaž 70 metų susirinkę mažam kambarėlyje, dvidešimt vyrų drąsiai pasisakė prieš lietuvių tautai per amžius užmestą neteisingumą ir paskelbė nepriklausomos valstybės atstatymą. Tai labai reikšmingas pavyzdys ir mums. Jie suprato politikos svarbą ir išnaudėjo momentą, jie aukojosi tėvynės

labui. Jokiu būdu negalime ir mes vien tik sėdėti ir nostalgiskai prisiminti laimingesnes tėvynės dienas. Tai būtų lygu prisipažinimui, kad esame nugalėti, kad jau užgesinta laisvės liepsna. Ugnis gal ir prigesinta, bet žarijos dar karštai žėri. Jei jų nepūsime, ugnies neįžiebsime, jei plačiau nesireikšime politiniame gyvenime, prarasime ir Lietuvos atstatymo viltį.

REIKIA ĮEITI Į SVETIMĄJĄ SPAUDĄ

Dažnai gvildenamas Lietuvos laisvinimo darbas. Rašome apie jį savo spaudoje, kalbame susirinkimuose, posėdžiuose ir seminaruose. Kartais pasikalbame ir su kongreso bei senato nariais. Ir tai yra naudinga, bet to neužtenka. Mes privalome pasiekti viešąją Vakarų kraštų nuomonę, turime atverti akis plačiosiom pasaulio masėm. Norim ar nenorim, mums reikia eiti į svetimųjų kalbų spaudą.

Šituo klausimu dažnai vengiama net kalbėti, nes jį išspręsti daug sunkiau, negu skaityti paskaitas ar pranešimus savo tarpe.

Pirmiausia, norint patekti su savo laišku ar straipsniu į svetimą spaudą, reikia pasirinkti aktualiausią momento temą, į kurią būtų galima įterpti ir Lietuvos laisvės, genocido ar persekiojimo reikalus. Tik labai išimtiniais atvejais Lietuva gali būti straipsnio pagrindine tema. Progų tokiems pasisakymams yra daug, beveik kas dieną, nes Rytų-Vakarų santykiai yra visiems aktualus klausimas.

Pačiam nesugebant parašyti, galima tai atlikti netiesioginiai — svetimų žurnalistų pagalba. Tik nusižiūrėjus, kurie iš jų rašo prieškomunistinėmis temomis, reikia užmegzti su jais santykius, suteikti jiems tinkamos medžiagos. Tikrai atsiras, kurie sutiks bendradarbiauti.

Yra savaitinių laikraščių ir žurnalų, kurie rašo nuolatiniai prieš sovietų imperializmą, iškelia sovietinę tikrovę ir infiltracijos metodus. Tokią spaudą reikia remti, surandant skaitytojus, suteikiant reikalingą medžiagą ir net piniginę paramą. Jie gali daug padėti.

Niekad nereikia susidėti su pigios ekstremistinės spaudos atstovais. Ši spauda neverta pastangų ir kartais gali mus sukompromituoti.

Pasaulinė spauda, įėjimas į ją, yra mūsų labiausiai apleista veiklos sritis. Ją geriau panaudodami, galėtume daug daugiau atsiekti Lietuvos laisvinimo byloje, negu iki šiol esame atsiekę, ir dar be didesnių materialinių išlaidų.

Dr. Jonas Kunca, Australia
Vision žurnalo ispanų kalboje bendradarbis

AR GORBAČIOVAS

YRA

„SLAPTAS LIBERALAS“?

ZENONAS PRŪSAS

NUO PAT LENINO laikų didelė dalis įtakingų vakarų žurnalistų, politikų ir intelektualų vis laukė, kada Kremliaus soste atsisis liberalas. Laukė kaip gervė lietaus, kaip žydai Mesijo. Ne tik tie, kuriuos pagal mūsų terminologiją galima būtų pavadinti „kultūrbolševikais“, bet ir daugelis kitų, kurie glaudžiasi prie dešiniojo sparno ir save laiko antikomunistais. Svajonių pradžios reikia ieškoti dar Lenino valdymo laikais, kada šis, bado ir ekonominės anarchijos spaudžiamas, bandė gražinti šiek tiek privačios iniciatyvos.

Keisčiausia buvo su Stalinu. Ruzveltas ir jo propagandos mašina sugebėjo jį pristatyti Amerikos visuomenei kaip mielą, geraširdį Dėdę Juozą, kuris labai myli mažus

vaikus. Daug vilčių buvo sudėta į Kruščiovą, kada tas pasmerkė Staliną. Daug kas apsidžiaugė kad va, štai susilaukėme liberalo! Kai svajonės neišsipildė, daug tikėtasi iš Kosygino, Bulganino ir Brežnevo. Įdomiausia buvo su Andropovu. Juk jo kredencialai: ciniškas, apgaulingas vengrų sukilimo numalšintojas ir žiauriosios KGB šefas, įvedęs psichiatrinių priemonių panaudojimą politiniams kaliniams palaužti. Kaip KGB šefas jis žinojo visas savo būsimųjų konkurentų silpnas vietas. Spėjama, kad dalinai per šantažus ir intrigas jis ir įsispraudė į Kremliaus sostą. Nežiūrint to, daugelis vakarų žurnalistų jį pradėjo pristatyti kaip „closet liberal“, kaip mėgėją vakarietiškos muzikos ir visko, kas madoje vakaruose. Vė-

liau, jau jam mirus, paaiškėjo, kad visa ši fantazija buvo sukurta KGB disinformacijos skyriuje.

Dabar atsirado naujas herojus — Gorbačiovas, kurį protegavo Andropovas, kai dar buvo valdžioje. Pagrindiniai žurnalai, kaip *Time*, *Newsweek*, *US News & World Report* tiesiog konkuruoja vienas su kitu, ieškodami vis naujesnių, imantresnių epitetų, liaupsindami Gorbačiovą. Štai *Time* viename 1986 metų numeryje charakterizavo jį kaip „griežtą, bet kartu ir labai malonų žmogų.“ Vedamoji to straipsnio mintis: kaip laimingi yra rusai, turėdami tokį protingą valstybės vadą! O, žiūrėk, mes turime vargti su

tuo menkos erudicijos, antros eilės aktorium Baltuosiuose Rūmuose! Ir kaip gaila, kad tas gerasis, idealusis Gorbačiovas turi tiek daug priešų biurokratų Kremliuje ir kitur, kurie jam trukdo paversti Sovietų Sąjungą liberalizmo bastijonu! Panašiai Gorbačiovą charakterizuoja *N.Y. Times*, *Washington Post* ir trys televizijos pagrindinės bendrovės: ABC, NBC ir CBS. Tik *The Wall Street Journal* ir kai kurie mažiau įtakingi ir „dešinei“ priskiriami žurnalai kartais parodo Gorbačiovą ir iš kitos pusės. Šiame straipsnyje kaip tik ir pažiūrėsime į Gorbačiovą iš tos kitos tikrosios pusės.

GORBAČIOVO POLITINĖ GALVOSENA

Gorbačiovas dažnai pabrėžia, kad jis yra leninistas. Ką gi tai reiškia? Štai ką apie Leniną rašo Leonard Schapiro, kuris yra laikomas vienu iš žymiausių moderniosios Rusijos istorikų, išleidęs keletą labai vertinamų knygų. Paskutinėje (1) jis rašo, kad Leninas buvo kietas, užsispyręs revoliucionierius su jėgos orientacija. Jo galvosena suformavo 19 amžiaus rusų karingas ir anti-demokratinis populizmas bei nihilizmas. Leninas sujungė populistų karingumą su materialistiniu marksistų radikalizmu ir tuo pasidarė sėkmingai revoliucijos organizatoriumi. Dėl jo neabejotinų talentų bolševikų mažuma laimėjo prieš daug didesnę menševikų

grupe.

Schapiro įrodo klaidingumą galvosenos tų, kurie tikėjo, kad jei Leninas būtų ilgiau gyvenęs, jis būtų pasidaręs labiau tolerantiškas. Visos pagrindinės komunizmo reformos ir priemonės buvo sukurtos ir įvykdytos dar Leninui esant gyvam, pavyzdžiui, gulagai, slaptoji policija, opozicijos fizinis sunaikinimas, kolchozų sistema, ir t. t. Pagal Schapiro, vienintelis skirtumas tarp Lenino ir Stalino yra tik skirtingas stilius, ne esmė. Todėl Gorbačiovo gyrimasis, kad jis yra leninistas, tik parodo, kad jis nėra liberalas, nors ir paleido iš kalėjimų keliasdešimt disidentų.

GORBAČIOVO DRAUGAI IR PRIEŠAI

Yra sakoma, kad geriausiai žmogų gali pažinti iš jo draugų. Kaip yra su Gorbačiovu? Su kuriais iš jų jis bando apsistatyti, atsisėdęs Kremliaus soste?

Tuo klausimu neseniai *Wall Street Journal* tilpo įdomus straipsnis (2). Pagal šį straipsnį, artimiausias Gorbačiovo sėbras ir draugas yra **Aleksandras Jakovlevas**, jo propagandos šefas. Vienas kitą gerai pažįsta jau 10 metų. Abu yra buvę Suslovo favoritai. Suslovas, Lietuvos budelis, ilgą laiką buvo Sovietų komunizmo ideologu ir No. 2 politbiuro hierarchijoje. Jis buvo kietos politikos proponentas. Daugelis sovietologų tvirtina, kad Jakovlevas yra turėjęs daug įtakos Gorbačiovui. Diplomatai Maskvoje juos abu vadina „sielos broliais.“ Kiti Jakovlevą net vadina „Gorbačiovo smegenimis.“ Pavyzdžiui, yra galvojama, kad pati „glasnost“ idėja yra Jakovlevo kūrinys.

Kas gi yra tas Jakovlevas? Tai kolchozininkų sūnus, vienu laiku trumpai studijavęs svečio teisėmis Columbia universitete New Yorke. Čia gal dalinai ir susiformavo jo antiamerikonizmas ir antivakarietiška galvosena. Turi istorijos mokslų doktoratą ir yra Sovietų mokslų akademijos narys ekonomikos departamente. Savo raštuose jis aprašo Ameriką kaip labai nemoralią šalį, pastatytą ant kompulsyvaus

garbinimo tų, kuriems pavyksta pralobti. Jo antiamerikonizmas yra daug kietesnis, negu kitų sovietinių Amerikos ekspertų, pavyzdžiui, Arbatovo ar Anatoliaus Dobrynino.

Pagal Jakovlevą, ne tik Reaganas yra taikos kliūtimi. Vienoje iš knygų, išleistų 1985 metais, jis rašo, kad visi aštuoni pokariniai Amerikos prezidentai nuo Trumano iki Reagano vartojo tuos pačius metodus sukurti baimės ir isterikos atmosferai, kuri padėtų auginti militarizmą ir agresiją. Šis galvojimas esąs suformuotas jo gilaus tikėjimo marksizmu ir jo skelbiamomis dogmomis. Jo kietas antiamerikonizmas, atrodo, kiek pristabdė jo kilmą Kremliaus hierarchijoje Brežnevo „detantes“ periode. Jakovlevą, kuris tuo laiku ėjo propagandos šefo pareigas, išsiuntė ambasadorium į Kanadą, į mažiau reikšmingą postą. Iš tos „egzilės“ 1983 metais jį ištraukė jo draugas Gorbačiovas, kuris tuo metu jau buvo Andropovo favoritu ir politbiuro nariu. Jakovlevas grįžo į Maskvą. Šių metų sausio mėnesį jis pasidarė politbiuro nariu kandidatu, o jau birželio mėnesio gale buvo paaukštintas į pilnus narius. Kaip partijos CK narys ir jo propagandos departamento šefas jis turi pilną kontrolę visų Sovietų Sąjungos laikraščių, televizijos tinklų, literatūros, teatro ir visų mokyklų.

Gorbačiovo kalba 1985 metų partijos plenumo bazavosi Jakovlevo idėjomis ir daugeliu citatų iš jo knygų. Kai kurie sovietologai galvoja, kad dauguma Gorbačiovo skelbiamų reformų yra Jakovlevo kūriniai. Spėliojama, kad jis greit pakeis politbiure Ligačevą, kuris yra partijos ideologas, ir pasidarys No. 2 Kremliaus hierarchijoje. Tuo ir bus užbaigta Gorbačiovo valdžios konsolidacija. Pagal *Newsweek* žurnalą (3), Ligačevas irgi remias ekonomines reformas, bet noris lėtesnės evoliucijos.

Kiti pagrindiniai Gorbačiovo sąjungininkai Kremliaus valdžioje yra:

Boris Jeltsinas, Maskvos rajono kompartijos viršininkas ir politbiuro narys kandidatas. Kažkodėl Gorbačiovui vis dar nepavyksta jo paaukštinti į pilnus narius. Bandė sausio mėnesį ir dabar vėl birželio mėnesį. Jeltsinas yra išaugęs Sibire. Labai energingas ir valdžios išalkęs gana jaunas vyras (56 metų). Baigęs inžineriją. Jį iš Sverdlovsko ištraukė Gorbačiovas ir davė darbą Maskvos kompartijos organizacijoj. Per tris mėnesius pasidarė Maskvos miesto viršininku, pakeisdamas Viktorą Grišiną, buvusį Brežnevo protege ir politbiuro narį. Bandęs įgyvendinti Gorbačiovo „glasnost“ praktikoje, netikėtai pasirodydamas fabrikuose, krautuvėse. Vieną dieną praleidęs Maskvos tramvajaus stotyse, besikalbėdamas su kelei-

viais, kad sužinotų apie jų nuomones ir bėdas. Gal dėl jo landumo nemėgstamas partijos biurokratų.

Edvardas Ševarnadze, užsienio reikalų ministeris ir politbiuro narys. Kilimu gruzinas, bet, atrodo, gerokai surusėjęs. Buvęs Gruzijos KGB viršininku ir Gruzijos komunistų partijos sekretorium.

Viktoras Čebrikovas, Sovietų Sągos KGB šefas ir pilnas politbiuro narys, irgi Gorbačiovo iškeltas.

Nikolajus Slyjunktovas, ekonomikos ministras, ir **Viktoras Nikonovas**, žemės ūkio ministras. Birželio mėnesį Gorbačiovo pastangomis abu buvo paaukštinti į pilnus politbiuro narius. Apie juos dar mažai žinių.

Tarp Gorbačiovo sąjungininkų yra minimi ir Arbatovas bei Dobryninas, abu Amerikos ir Vakarų Europos specialistai. Nors jie abu nėra politbiuro nariai, vistiek atrodo, kad abu yra labai įtakingi, užsienio politikos klausimuose.

Tarp Gorbačiovo politinių priešų yra minimi Ukrainos viršininkas **Vladimiras Ščerbitskis** ir **Geidar Alijevas**, buvęs Azerbeidžano KGB viršininkas. Abu pilni politbiuro nariai, abu paskirti Brežnevo. Ščerbitskis anksčiau pakeitė Šelest, kuris bandė kiek ginti ukrainiečių tautinius reikalus politbiure ir už tai buvo pašalintas. Nežinia kodėl Gorbačiovas taip abiejų nemėgsta, ar kad jie nėra rusai, ar dėl ko kito. Spėliojama, kad jei Gorbačiovui

pavyktų pašalinti Ščerbitskį, tada Ukrainos partijos bosu pasidarytų rusas Čebrikovas, dabartinis Sovietų S-gos KGB viršininkas (4). Gi Ševarnadze, dabartinis užsienio reikalų ministeris, taptų KGB viršininku. Tai padarytų Gorbačiova visagaliu. Gromykas, kuris irgi laikomas vienu iš Gorbačiovo politinių priešų, mažai ką bereikštų.

Lyginant Gorbačiova su ankstyvesniais Kremliaus valdovais, galima pastebėti du naujus bruožus:

1. Padidėjusi KGB įtaka ir sumažėjusi armijos galia. Pavyzdžiui, kai paskutiniu laiku gynybos ministeris ir politbiuro narys-kandidatas Sokolovas buvo pašalintas iš abiejų postų, naujasis ministeris Jazovas jau nebegavo politbiuro posto. Iš kitos pusės, net keli politbiuro nariai yra buvę aukštais KGB pareigūnais įskaitant ir patį KGB viršininką Čebrikovą. Tai kažkaip nesiderina

su „glasnost.“ Gal ir teisingai galvoja kongresmanas Kemp, kuris laisvai išverčia „glasnost“ į „publicity.“ Nuo Stalino ir Berijos laikų KGB viršininkas, paprastai nebūdavo politbiuro nariu, gi gynybos ministeris būdavo.

2. Gorbačiovas daug daugiau remiasi rusais, o kitos tautybės traktuojamos kaip antraeilės ir kaip pasmerktos surusėjimui. Tai rodo Kazachstano atvejis, kada vietinį respublikos viršininką kazachą pakeitė rusu. Tai rodo ir Estijos bei Latvijos atvejai, kada Gorbačiovas, ten nuvykęs, įrodinėjo, kad yra beprasmiška bandyti išlaikyti vietinius papročius ir kalbas, kad būtų protingiau priimti universalią rusų kalbą ir kultūrą. Tai rodo ir ką tik minėti Ukrainos ir Azerbeidžano atvejai. Kai Gorbačiovas galutinai įsitvirtins — gal ir Lietuvos kompartijos viršininku bus paskirtas rusas.

EKONOMINĖS PROBLEMOS

Nepaslaptis, kad Sovietų Sąjungos ekonominis stovis yra nepavydėtinas. Su tuo, atrodo, sutinka ir Amerikos „kultūrbolševikai.“ Išskyrus militarinį sektorių, Sovietų Sąjunga labiau primena ekonomiškai neišsivysčiusius vadinamus „Trečiojo pasaulio“ kraštus, o ne ekonomiškai daugiau pažengusias Europos ar Šiaurės Amerikos valstybes. Produktyvumas labai žemas ir produktų kokybė prasta. Pasėka

— nekontroliuojama juodoji rinka. Labai žemi atlyginimai, o ir už tai mažai ką gali pirkti, nebent juodoje rinkoje, kur kainos labai aukštos. Darbininkai galvoja: kaip mums užmoka, taip mes ir dirbam!

Gorbačiovas, būdamas leninistas, tiki į socializmą, nežiūrint į tai, kad ši sistema neturi vieno svarbaus elemento, būtent, realaus mechanizmo nustatyti produkto pagaminimo kainai (5). Dėl to sun-

Dainavos studijų ir poilsio savaitėje Tėvynės vakaro metu dalyviai su žvakutėmis dainuoja „Lietuva brangi“. Nuotr. V. Maželio.

ku nustatyti ir produkto pardavimo kainą. Nežiūrint to, Gorbačiovas, atrodo, nemano daryti pakeitimų ar vykdyti reformas demokratizacijos linkme. Jis galvoja, kad ekonominiai reikalai pagerės per „perestroiką“, atseit, per persitvarkymą.

Pagal *Newsweek*, dauguma pramonės darbininkų remia Gorbačiovo ekonomines reformas (6). Bet apie 50% Maskvos fabrikų darbininkų galvoja, kad reformos vyksta per lėtai. Nesą ženklų, kad ekonominis lygis gerėtų. Atrodo, kad griežtesnė disciplina ir Gorbačiovo antialkoholizmo metodai tik sustiprino pasipriešinimą. Jis gal galėtų patraukti darbininkus į savo pusę, pakeldamas atlyginimus ir palengvindamas gavimą butų, bet gi negali duoti to, ko neturi. Taip ir sukasi užburtais ratas. Viename eksperimente Estijoje darbininkai gauna ne nustatytą atlyginimą, bet apmokami pa-

gal tai, kiek fabrikas turi pajamų (7). Bet tai tik eksperimentas. Jei jis ir būtų sėkmingas su estais, nebūtinai pavyktų su rusais pačioje Rusijoje.

Pagal *Time* sovietų darbininkai galvoja apie Gorbačiovo reformas gana skeptiškai ar net ciniškai (8). Pavyzdžiui, Taškente darbininkas vardu Volodja pareiškė: „Gorbačiovas nepakeis šio krašto. Mes sunkiai nedirbame ir jis neprivers mūsų sunkiau dirbti!“ Maskvoje statybos darbininkas susumavo gal daugumos galvojimą: jei Gorbačiovas nori, kad mes sunkiau dirbtume, jis turėtų mums daugiau mokėti; bet ir tada kas būtų iš to, jei už pinigus nėra ko pirkti! Vladimiras Voinovičius, Sovietų Sąjungos rašytojas, dabar gyvenęs vakaruose bet gerai pažįstą sovietinį gyvenimą, galvoja, kad Gorbačioviui nepavyks kova su korupcija ir alkoholizmu. Jo manymu, dides-

nių pasikeitimų nebus, jei nebus duota žmonėms daugiau laisvės (9).

Kita Gorbačiovo problema, sprendžiant ekonomines problemas, yra ruso charakteris. Rusas nemoka gyventi — pasakytų lietuvis sodietis. Todėl ekonominiai nedatekliai visada buvo ruso dalia. Nuo neatmenamų laikų rusai bandydavo tai kiek sumažinti, apgrobdami kaimynus. Pavyzdžiui, 16-18 amžiuje Maskva dažnai nualindavo Lietuvą ir Lenkiją, parsiveždama daug grobio. Stalinas irgi gerokai pripildė tuščias Maskvos krautuves 1940 metais, okupavęs Pabaltijį ir rytinę Lenkijos dalį, vėliau ir visą Vidurio Europą, įskaitant ir Rytų Vokietiją. Tik pastutiniu laiku sovietams pradėjo nebesisekti. Vietoje kad praturtėje, užimdami Kubą, jie turi išleisti apie bilijoną dolerių per metus, kad komunizmas ten išsilaikytų. Ne ką geriau sekėsi Etiopijoje ar Nikaragvoje. Ekonomiškai šie kraštai yra dar didesni vargšai negu patys rusai. Sunku iš akmens išspausti vandenį.

Kas kita būtų, jei pavyktų užimti Vakarų Europą ar Skandinaviją. Gal nevienai rusei seilė varva, vartant Paryžiaus ar Stokholmo krautuvių katalogus. Dabar jos jau būtų mandresnės, negu prieš 47 metus Lietuvoje. Žinotų, kur yra tinkama ir kur yra „nekulturno“ dėvėti naktinius marškinius! Ar rusai susigundys? Atrodo, kad dar ne.

Reikės palaukti, iki Amerika nusi-ginkluos, o Europa dar nespės apsiginkluoti. Tai gali užtrukti ilgesnį laiką. Tuo tarpu teks ieškoti kitų kelių patenkinti vis didėjančius piliečių reikalavimus. Gorbačiovo receptas: tie patys metodai, tik geriau vykdomi, nekeičiant pačios struktūros ir valdymo formos. Jei reikalai nepagerės — turės vėl griebtis botago, panaudojant KGB kadrus vergams plakti. Bet prieš griebdamasis šios drastiškos priemonės, Gorbačiovas, atrodo, vadovaujasi gerai išbandyta Lenino ir Stalino taktika: jei bėdoje, šauk, kad skęsti, ir Amerika numes tau virvę! Juk Amerika išgelbėjo ir Leniną, ir Staliną. Ruzveltas numetė virvę Stalinui ir jį išgelbėjo nuo sunaikinimo, užpuolus bendraminčiui Hitleriui. Atsidėkodamas Stalinas bandė ta pačia virve pakarti ne tik Rytų, bet ir Vakarų Europą. Gerai, kad sekančiu prezidentu Amerika išsirinko ne kokį kairiųjų indoktrinuoatą intelektualą, bet paprastą, vos vidurinę mokyklą baigusį Trumaną; išlaikiusį gerą dozę prigimto „common sense.“ Šis ir sumaišė Stalino kortas. Vėliau Kissingeris numesta detantės virvę irgi sulaukė Rusijos imperijos nuskendimą pačios sukurtame liūne.

Ir dabar Rusijos gelbėtojai vienas kitam lipa ant kulnų. Ne tik marksizmo idejų apsvaiginti profesoriai ir spaudos bei televizijos garsenybės, bet ir aibės milijonierių, kurie

turėtų gerai žinoti, ką daro. Juk jie tikrai turėjo turėti tą „common sense“, jie sugebėjo tuos milijonus susikrauti. Nebent turtus iš tėvų paveldėjo. O dabar negali atsispirti gobšumui ir galvoja, kad uždirbs dar daugiau, prekiaudami su rusais. Kiti nori padėti Gorbačiovui, propagudami atominio nusiginklavimo sutarčių pasirašymą. Tai jį atpalaiduosią nuo didesnių išlaidų apsiginklavimui, o šios lėšos galėsiančios būti panaudotos ekonominei gerovei pakelti.

Idomu, kad prie šio samokslo paskutiniu laiku prisijungė ir Sacharovas, šiaip jau labai protingas vyras. Savo kalboje, pasakytose tarptautiniam forume, įvykusiame Maskvoje 1987 vasario 14-16 dienomis, jis tvirtino, kad Sovietų Sąjungos demokratizacija ir liberalizacija bus sutrukdytos, jei apsiginklavimo lenktynės nesulėtės. Anot jo, Gorbačiovas ir jo rėmėjai, kurie sunkiai kariauja su suakmenėjusiomis, dogmatiškomis ir savanaudiškomis jėgomis, nori nusiginklavimo. Gorbačiovas siekia, kad dideli materialiniai ir žmonių resursai nebūtų nukreipti gamybai naujų ir labiau komplikuo-tų ginklų. Jei Amerika norėsianti

Sovietų Sąjungą paklupdyti dar didesniu tempu vykdomu apsiginklavimu, pagal Sacharovą tai nepavyksią. Tas tik sustabdytų demokratizacijos procesą. „Į kampą įvairytas oponentas yra visuomet labiau pavojingas“ kalbėjo Sacharovas (10).

Sacharovas turėtų žinoti, kad Gorbačiovo niekas į kampą nevaro. Militariškai Sovietų Sąjunga yra saugi. Jos neužpuls nei Suomija, nei Turkija, nei pati Amerika. Argi ne Amerika ją išgelbėjo Antrojo pasaulinio karo metu! Ne tik išgelbėjo, bet ir padėjo užgrobti pusę Europos. Gi nė pusmečiui nepraejus, kada Amerika baigė sunaikinti savo ginklų atsargas, Sovietų Sąjunga vėl pradėjo ruoštis pasaulio užkariavimui. Nuo tos svajonės nė Gorbačiovas nėra atsisakęs. Pavyzdžiui, Vakarų Europos okupavimas dalinai išspręstų jo ekonomines problemas. Daug gėrybių yra sukaupta Muencheno Paryžiaus ir Londono krautuvėse ir fabrikuose. Reikia tik izoliuoti Europą nuo Amerikos ir militariškai bei dvasiškai nusilpninti pačią Ameriką per universitetų, spaudos, televizijos ir bažnyčių infiltravimus.

ALKOHOLIZMAS

Rusai visuomet mėgdavo išgerti. Bet paskutiniu laiku alkoholizmas virto beveik katastrofa. Todėl neuostabu, kad Gorbačiovas į tai at-

kreipė ypatingą dėmesį. Dalinai dėl ekonominių priežasčių. Nerealistiška tikėtis didesnio našumo iš darban atėjusio girta darbininko, arba

iš visai neatėjusio. Bet gal Gorbačiovas turi ir kitą intenciją. Pasaulio istorijoje yra buvę daug labai ambicingų ir veržlių vyrų, kurie bandė užkariauti visą pasaulį. Prie jų galima priskaičiuoti Aleksandrą Makedonietį, Napoleoną, Hitlerį. Gal kartais ir Gorbačiovas apie tai pasvajoja. Iš kitos pusės, jis gerai žino, kad to negalės padaryti su alkoholikais ir su alkoholio fiziškai ir protiška palaužtais rusais.

Gaila, kad lietuvių tautos likimas gali priklausyti nuo to, ar Gorbačio-

vui kovoje su alkoholizmu pavyks, ar ne. Čia ir yra mūsų tautos geriausia išlikimo galimybė. Jei rusai taps alkoholikais, o lietuviai ne — mūsų tautos ateitis bus garantuota. Lietuvoje verkiant reikia naujo Valančiaus. Ką gi mes tuo reikalu galėtume padaryti? Manychiau, kad, nuvažiuodami į Lietuvą, turėtume bent savo giminių reikalauti, jog mus stipresniais gėrimais tik gal vieną dieną tevaišintų, kad per likusį laiką galėtume su jais išsikalbėti blaiviamo stovyje.

TAUTYBIŲ PROBLEMA

Yra tiesiog sunku suprasti, kaip rusams pavyko įtikinti Vakarų pasaulį, kad Sovietų Sąjunga yra monolitinis milžinas, apgyventas tik rusų. Daugelis, jei ir žino, kad Sovietų Sąjungoje gyvena ir kitokių tautybių, tas tautybes traktuoja kaip „etnikus,“ panašiai, kaip Amerikoje traktuojami airiai, italai ar negrai. Tiesiog nuostabu, kaip sovietams yra pavykę užtušuoti, kad tie vadinami „etnikai“ tai jų okupuotos tautos. Panašiai kaip prancūzai, olandai, danai ir kiti buvo vokiečių okupuotos tautos Antrojo pasaulinio karo metu.

Gorbačiovas, būdamas rusas nacionalistas — šovinistas, žino, kad tautybių problema yra jo Achilo kulnis. Jau dabar rusai besudaro tik 50% Sovietų Sąjungos gyventojų. Apskaičiuojama, kad šis pro-

centas sumažės iki 40% per ateinančius 60 metų (11). Gi musulmonų per tą laiką padidės nuo 16% iki 32%. Jau ir dabar Raudonojoje armijoje yra didesnis procentas nerusų negu rusų. Tai dėl to, kad tarp jaunimo rusai yra mažumoje. Tik tarp senimo rusai dar dominuoja. Didėja trintis ypač tarp rusų ir musulmonų. Atrodo, kad Gorbačiovas bando šią problemą spręsti ne su „glasnost“, bet su kietu kumščiu.“

Kai jis gegužės mėnesį lankėsi Talline, Estijoje, jis vietinius viršininkus išbarė dėl „nacionalinių tendencijų,“ ypač jaunimo tarpe. Panašiai esą Ukrainoje, Kazachstane, Gruzijoje ir kitur (12). Jis tvirtinęs, kad Sovietų imperijoje nerusiškos tautos esąs tik „laikinas reiškinys,“ ir kuo greičiau jos suru-

sės, tuo būsią geriau jų pačių labui. Jis priminė, kad bet kokios nacionalinės apraiškos nebūsiiančios toleruojamos. Jis, atrodo, ir mūsų Griškevičių privertė verkšlenti, kad Lietuvoje yra permaža rusų, kad jų skaičių reikėtų padidinti. Atrodo, kad grįžta Muravjovo laikai.

Ar pavyks Gorbačiovui paversti Sovietų Sąjungą monolitine rusų valstybe? Greičiausiai, kad ne. Antrasis termodinamikos dėsnis sako, kad akcija yra lygi reakcijai. Jei stumsi sieną — siena ta pačia jėga stums tave atgal. Stipresnė akcija iššaukia stipresnę reakciją. Sovietų Sąjungoje musulmonų jėga sustiprės dar labiau, jei Gorbačiovui pavyks paversti Afganistaną šešiolikta sovietine respublika. Monolitinės rusiškos Sovietų Sąjungos valstybės idėjos realizavimas bus dar sunkesnis, net ir valdant pavergtuosius rusų muravjovų pagalba. Mūsų tautos istorija liudija, kad toks Muravjovas netiesioginiai ir nenorėdamas kaip tik yra prisidėjęs prie lietuvių tautos atgimimo.

Pavergtųjų tautų padėtis ir dabar nėra beviltiška. Ypač esu optimistiškas dėl lietuvių tautos ateities. Atlaikė Muravjovą, vėliau Staliną, — atlaikys ir „liberalą“ Gorbačiovą.

Panaudota Literatūra

1. Leonard Schapiro. *Russian Studies*. Viking, 400 p.
2. Mark D'Anastasio. „Hardliners Influence Gains in Kremlin. *Wall Street Journal*, bal. 16, 1987, p. 22.
3. *Newsweek*, 1987 m. gegužės 18 p. 49.
4. *US News & World Report*, birželio 1, 1987 p. 36.
5. *US News & World Report*, balandžio 20, 1987 p. 76.
6. *Newsweek*, 1987 gegužės 18 p. 50.
7. *Time*, 1987 m. vasario 9 p.29.
8. *Time*, 1987 m. kovo 2.
9. V. Voinovich. *The Anti-Soviet Soviet Union*. Harcourt Brace Jovonovich, 325 p.
10. *Time*, 1987 kovo 16, p. 41
11. *US News & World Report*, 1987 kovo 2, pl.40
12. *Draugo* vedamasis, 1987 gegužės 5 d.

Į LAISVĘ FONDAS siūlo jums du naujausius savo leidinius:

Juozo Keliuočio — Dangus nusidažo raudonai ir

Kęstučio K. Girniaus — Partizanų kovos Lietuvoje.

Užsakymus siųsti: Į Laisvę Fondas, c/o Alfonsas Pargauskas, 8908 W. Butterfield Ln., Orland Park, IL 60462, USA.

Su Gorbačiovo „liberalizmu“ glaudžiai siejasi žodis „glasnost“ — atvirumas, šiuo metu pasidaręs nepaprastai populiariu visame pasaulyje. Jo reikšmė ir galimos pasekmės nagrinėjamos ir interpretuojamos politikų, kultūrininkų ir šiaip jau sovietiniu gyvenimu besidominčių sluoksniuose.

Metų pradžioje Los Angeles suruoštame LFB politiniame savaitgalyje apie glasnost kalbėjo Juozas Kojelis, Gintė Damušytė ir dar visai neseniai iš Lietuvos pasitraukęs rašytojas Saulius Kondrotas. Kadangi jų mintys, redaktoriaus nuomone, patvirtina ar papildoma dr. Zenono Prūso samprotavimus apie tariamą Gorbačiovo liberalizmą, norime skaitytojams pateikti bent keletą ištraukų iš anų Los Angeles svarstybų.

APIE GLASNOST PASISAKO

Juozas Kojelis:

... Ar glasnost yra tikrovė, kuri žada nors kiek varžtų atleidimo Lietuvos lietuviui ir aplamai sovietų imperijos žmogui, ar tik „danajų dovana“, kurios jei ir nereikia bijoti, bet kuria reiktų nepasitikėti?

Amerikos media registruoja naujas apraiškas sovietų užsienio ir vidaus politikoje ir pranašauja didelius pasikeitimus. Net intelektualus Amerikos politikas Zbigniev Brzezinski mano, kad dviejų metų laikotarpyje pasikeitimai įvyks...

... Mano supratimu, glasnost idėja, skirta eksportui ir vidaus rinkai, iš tikro yra globalinės apimties strategija komunistinei sistemai ir kiek modifikuotam stalininiam režimui

padėti ar gal jį gelbėti. Gorbačiovas savo pareiškime 25 rašytojams sako, kad komunistinėje sistemoje nėra opozicijos. Bet opozicijos jis nenori. Vietoj jos jis priima kritiką, savikritiką ir atvirumą. Bet čia nieko naujo, ko nebūtų skelbė prieš jį buvę diktatoriai. Jis nesako, kad bus galima kritikuoti sistemą, komunistinę ideologiją, Leniną. Jis pripažįsta ir vykdo tik asmenų ir atskirų apraiškų, kurios kenkia sistemai, kritiką...

... Vakariečiai užsikabino už glasnost žodžio, nesuvokdami, kad „laisvė, demokratija, tautų draugystė“ ten kitaip suprantama negu čia, ir priima glasnost tiesiogine prasme ... Visos panašios glasnost praeityje atėjo ir nuėjo, o Komu-

nistų partijos centro komitetas išliko. Ir mano supratimu, nors plati sovietinė imperija, bet joje per mažą erdvės, kad kartu galėtų tilpti tikras atvirumas ir KP centro komitetas.

Gintė Damušytė:

Keletas minčių sovietinio glasnost paraštėje —

Praėjusiais metais įvykusioje Vienos konferencijoje sovietų užsienio reikalų ministeris Ševernadze tiesiog pribloškė suvažiavusius Vakarų delegatus siūlymu sekančią Helsinkio aktų žmogaus teisių principų peržvalgos konferenciją turėti Maskvoje. Vienas Austrijos laikraštis susumavo reakciją tokiu sakinio: „Tai būtų lygu debatams apie vištų auginimą lapės urve“.

Sovietų vidaus gyvenime didžiausias glasnost dėmesys iš pradžių buvo skirtas socialinėms problemoms, pvz., alkoholizmui, narkomanijai ir pan. Vertas dėmesio reiškiny, kad, Lietuvos intelektualų grupei sėkmingai užprotestavus, buvo laikinai sustabdytas gamtos apsaugos sumetimais alyvos grėžimas Baltijos jūroje.

Bet ne visi atsirandą pasikeitimai eina reformos ar liberalizacijos kryptimi. Pagrindiniai žmogaus teisių pažeidimai tebesikartoja diena iš dienos, religinis persekiojimas dar padidėjo, išpuoliai prieš išeivijos lietuvius tebesitęsia.

Saulius Kondrotas:

... Glasnost idėja yra gera, tik klausimas, ar čia iš tikrųjų yra ta glasnost. Tiesa, paleido kai kuriuos kalinius. Bet negana paleisti politinius kalinius, reikia iš viso panaikinti tokią sąvoką — „politinis kalinys.“ Reikia, kad paleistųjų būtų atsiprašyta, kad jiems būtų atlyginta skrauda, kad būtų atvertos laikraščių ir televizijos durys. Reikia pastatyti paminklus tiems, kurių paleisti iš lagerių nebeįmanoma, nes jie ten yra mirę. Reikia leisti svarstyti religinius ir tautinius klausimus, ir reikia leisti kritikuoti ne atskirų pareigūnų elgesį, bet visą partijos veiklą, jos politiką ir sistemą. Reikia leisti kritikuoti net Gorbačiovą, jei kam atrodoys tai reikalinga. Kol yra nors viena tema uždrausta, apie kurią kalbėti nevalia, tai, mano nuomone, glasnost neegzistuoja.

Socialine prasme kalbėjimas apie glasnost yra beprasmis, jeigu visos sovietų kalbos neatsispindi jų veiksmuose. Neužtenka kviesti atgal emigrantus, reikia atidaryti sienas į pasaulį, sugriauti tokias sienas tarp emigracijos ir tautų. Leisti tautoms laisvai pasirinkti savo egzistencijos formas. Kai Lietuvoje ir kitose respublikose bus pravestas plebiscitas dėl nepriklausomybės, tada bus galima pasakyti Gorbačioviui ačiū už tikrą glasnost.

GAILĖ RADVENYTĖ

KONGRESAS ŽADA NAUJOS UGNIES

Isivaizduokime du lietuvius jaunuolius, kuriuos skiria keletas tūkstančių mylių. Vienas gyvena Argentinoje, šešiolikos metų amžiaus, lanko mokyklą, bet kartu ir dirba, norėdamas prisidėti prie šeimos išlaidų sumažinimo. Savo tėvo gimtosios lietuvių kalbos jis nemoka, bet dalyvauja lietuvių tautinių šokių grupėje, priklauso skautams ir yra veiklus lietuviškos parapijos narys.

Antrasis — dvidešimt vienerių metų jaunuolis, gyvenantis gra-

žiamė Čikagos priemiesty, dideliame name. Jis yra baigęs lituanistinę mokyklą ir Pedagoginį institutą, dabar studijuoja universitete ir labai retai teranda laiko bendrauti su lietuviais.

Ką šie du jaunuoliai turi bendro? — Jie abu priklauso Lietuvių jaunimo sąjungai ir abu susitiks šią žiemą VI Lietuvių jaunimo kongrese, kur jie tikrai planuoja vykti.

Lietuvių jaunimo sąjunga (LJS) sudaro ryšį tarp visų lietuvių jaunuolių, priklausančių ideologinėms

VI PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIMO KONGRESAS

Šių metų gruodžio 17 Sydney mieste, Australijoje, prasidės VI Pasaulio lietuvių jaunimo kongresas, kuris tęsis iki 1988 metų sausio 10. Į kongreso rengimo darbus įsijungė Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga ir PLB valdyba. Kongresui surengti reikės daug lėšų, kurioms sutelkti yra sudarytas ir specialus komitetas. Visuose ruošos darbuose dalyvauja ir pats jaunimas.

Kongreso programa vyks net keturiuose miestuose: Sydney, Canberroje, Adelaidėje ir Melbourne. Kongreso šūkis: Tautos likimas — mūsų atsakomybė. Programoje, atrodo, bus rimtų paskaitų, simpoziumų, koncertų ir įvairių ekskursijų.

Jaunimas kongresu yra susidomėjęs. Paprastai, visi buvusieji kongresai yra buvę tam tikri jaunimo veiklos varikliai. Apie Pasaulio lietuvių sąjungos reikalus ir veiklą čia kaip tik ir rašo du jauni žmonės iš Los Angeles. Į *Laisvę* skaitytojai būtų patenkinti, jei kas nors iš jaunimo pasistengtų vėliau parašyti ir apie patį kongresą.

organizacijoms. Ji juos suvienija ir duoda progą dirbti kartu lietuvišką darbą. Praėjusiame Jaunimo kongrese, 1983 metais, Los Angeles susidarė grupė jaunuolių iš skautų ir ateitininkų ir, panaudodami šių organizacijų veiklos patyrimą, sutarė veikti kartu ir sudaryti Pasaulio LJS valdybą. Tuo jie įgalino bendrą darbą ir susidraugavimą.

Yra jaunuolių, kurie nepritampa nei prie skautų, nei prie ateitininkų. Jie jau nuo mažens nepriklausė jokiai organizacijai, bet per LJS ir tokie jaunuoliai turi progą įsijungti į

lietuvišką veiklą.

Lietuvių jaunimo sąjunga nėra ideologinė organizacija, jos veikla reiškiama kultūriniais ir socialiniais pasireiškimais. Ruošia jaunimo pasilinksminimus, ir kitokius renginius. Į ateitininkų ar skautų ruošiamus renginius ateina beveik tik savi vienos ar kitos organizacijos nariai. Jei pasilinksminimas ruošiamas LJS vardu, dalyvauja visas lietuviškas jaunimas.

Yra bandoma veikti visokiais būdais. Pvz., Dariaus Polikaičio plokštelė buvo išleista Pasaulio LJS rūpesčiu ir pastangomis. Los An-

geles mieste sąjungos nariai ypač veiklūs. Jie suorganizavo lietuvių žiūrovų grupę tarptautinėse krepšinio rungtynėse, kur žaidė ir sportininkai iš Lietuvos.

Lietuvių jaunimo sąjunga galėtų ir turėtų dar aktyviau veikti politinėje srityje. Jaunimo sąrašai yra dideli, ir demonstracijoms ir panašioms įvykiams būtų galima suorganizuoti didesnius skaičius jaunimo.

Kartais girdime pasisakymus, kad LJS turinti problemų ir vargo sudaryti savo valdybai. Bet dėl šios apatijos nereikia kaltinti vien tik Jaunimo sąjungą. Lygiai taip pat turi bėdos ir skautai rasti asmenį tautininko pareigoms, ar ateitininkai, kuriems neretai yra labai sunku sudaryti savo centro valdybą. Kiti sako, kad Lietuvių jaunimo sąjunga

veikia tik vienerius metus prieš kiekvieną savo kongresą, o paskui jos veiklos nebesimato. Jeigu taip ir būtų kai kuriose vietovėse, tai vis dėlto **Jaunimo kongresas yra pats svarbiausias sąjungos projektas.** Kongresas duoda naujos ugnies jaunimo veiklai. Jis sutraukia lietuvišką jaunimą iš viso pasaulio. Jaunimas aiškiai pamato, kad vienintelis ryšys tarp įvairių kraštų lietuviškojo jaunimo yra **lietuvybė.** Daugelis jaunuolių, grįžę iš kongreso į savas vietoves, užsidega stoti į bendrą darbą ir veikti lietuviškoje visuomenėje. Tuo pagyvėja bendra lietuviška veikla ir visos kitos lietuviškos organizacijos. Tad jau vien dėlto reikia pripažinti, kad Lietuvių jaunimo sąjunga atlieka didelį darbą lietuvybės ugdymui.

Jaunimas, dalyvaus LFB studijų savaitėje, ir kun. Viktoras Dabušis klausosi Lino Kojelio ir Astos Banionytės pranešimų apie galimybes dirbti politinį darbą sostinėje. Nuotr. V. Maželio.

KODĖL LIETUVIŲ JAUNIMO SAJUNGA?

PAULIUS VISKANTA

Skautai ir ateitininkai yra dvi jaunimo ideologinės organizacijos. Abiejų šių organizacijų tikslai yra auklėti jaunimą. Skautai bando tą atlikti žaidimais, išskydomis, stovyklose, ir praktiniu gyvenimo patyrimu išauklėti savo narius tarnauti Dievui, tėvynei, ir artimui. Ateitininkai bando ruošti moksleivius būti gerais krikščionimis ir dirbti lietuvių tautos ir žmonijos gerovei. Jie auklėja jaunimą būti pilnutinėmis asmenybėmis, turinčiomis išlavintą protą, tvirtą būdą ir jautrią širdį. Abiejų organizacijų nariai gauna patyrimo būti vadovais, kartu dirbti ir dalyvauti lietuviškame gyvenime.

Reikia paklausti — ar tos ideologinės organizacijos pilnai atsiekia savo tikslų? Juk su geresniu lietuviško gyvenimo supratimu jaunimas turėtų jungtis į visuomeninę veiklą. Skautų, ateitininkų, neolitanų nariai turėtų ko anksčiau pradėti praktikuoti savo visuomeniškumą. Bet lietuviškų organizacijų narių skaičius vis krenta. Kiek yra veiklių lietuvių visoje lietuviškoje bendruomenėje? Jaunimas neįstoja į darbą. Ir tam yra trys pagrindinės priežastys:

Skautai ir ateitininkai nepažįsta

vyresniųjų veiklos. Pats perėjęs skautų programą ir lankęs lituanistinę mokyklą keturiolika metų nežinojau apie lietuvių organizacijų darbus. Yra mažai jaunimo, kuris galėtų išvardinti svarbiausių lietuvių organizacijų vardus bei jų tikslus. Kaip aštuoniolikos metų studentas įsijungs į veiklą, jeigu jis nepažįsta organizacijų, nežino, kaip įstoti į L. Bendruomenę?

Liūdna, kad jaunimas neįsijungdamas į lietuviškas organizacijas dingsta ir iš lietuvių gyvenimo aplamai.

Antra priežastis, kodėl jaunimas nenori veikti lietuviškoje veikloje, yra tarporganizacinė politika. Jaunimui nėra svarbūs ir įdomūs tarpusavio ginčai. Nenorime rūpintis lietuviška vidaus politika, kai organizuojame susirinkimus ar demonstracijas. Jeigu jaunimas rūpintųsi vien lietuvių politika, tai neturėtų laiko garsinti Lietuvos vardą amerikiečių visuomenėje.

Pagaliau, yra kartų skirtumas. Jaunam studentui nėra įdomu su vyresniaisiais dirbti. Jaunimui yra smagiau ir linksniau dirbti su savo bendraamžiais. Vyresniųjų idėjos, galvosena ir pažiūros į gyvenimą yra skirtingos nuo jaunimo. Reikia nepamiršti, kad veikliausia karta lietuvių gyvenime yra mūsų senelių amžiaus ir jie jau buvo subrendę Lietuvoje.

Lietuvių jaunimo sąjunga yra organizacija, kuri bando paruošti

savo narius ir suinteresuoti juos vyresniųjų lietuvių veikla. Ji užpildo tą trūkumą, kuris jaučiamas ideologinėse organizacijose. Ideologinės organizacijos neužtektinai skatina jaunimą įsijungti į visuomeninę veiklą. Lietuvių jaunimo sąjunga bando užpildyti tą plyšį tarp ideologinės organizacijos ir Bendruomenės.

Yra ir kitų priežasčių kodėl PLJS yra reikalinga ir reikšminga organizacija. Pirmiausiai, ji jungia visą lietuvišką jaunimą. Mūsų nariai yra lietuviai tarp šešiolikos ir trisdešimts penkerių metų, net ir tie, kurie nepriklauso ideologinėms organizacijoms. Yra lengva įsijungti į PLJS veiklą, ir valdyba maloniai priima visus, kurie tik nori prisidėti. Mūsų tikslai skiriasi nuo ideologinių organizacijų, nes sąjungoje jaunimas gali išmokti ir susipažinti su amerikiečių ir lietuvių politine veikla. Mūsų didžiausias rūpestis yra, kaip sudominti jaunimą pasilikti lietuviškoj veikloje?

1987 m. VI Lietuvių jaunimo kongrese Australijoje bus proga jaunimui vėl pagyvinti savo veiklą, pasidalinti idėjom ir susipažinti su kitų kraštų ir kolonijų jaunimu. Kongrese galėsime išgirsti kokios idėjos įdomauja jaunimą kituose kraštuose. Bus sprendžiama, ar tos idėjos sėkmingos ar ne, ir kodėl. Tos pačios idėjos nevisada prita-

Nukelta į 71 psl.

Aloyzas Baronas vienoje LFB studijų savaitėje skaito savo kūrybą.

Gretimame puslapy, viršuje: Sovečiai Barono 70 m. gimimo sukakties minėjime Cicerio. Pirmoje eilėje matosi Juozas Laučka, dr. P. Kisielius, M. Ambrozaitienė, A. Markelienė, Damušiai. Apačioje — dalyvaavę programoje su sovečiais. Iš kairės: A. Markelis, Č. Grincevičius, A. Staniūnienė, H. Tomaras, laureatė Sonia Tomarienė, T. Antanaitis, Nijolė Baroniene, J. Toliušis, K. Staniūnas, S. Petersonienė, K. Bradūnas ir K. Ambrozaitis. Abi nuotraukos K. Rimkaus.

ALOYZAS BARONAS VĖL MŪSŲ TARPE

Rodos, dar taip neseniai mūsų tarpe buvojo Aloyzas Baronas, rašytojas, poetas, humoristas, redaktorius, šeimos tėvas, bičiulis ir draugas. Atvažiuodavo jis į LFB studijų ir poilsio savaites, dalyvaudavo posėdžiuose ir veikloje, su visais atrasdavo kalbą ir šalia nuolatinio darbo rasdavo laiko rašyti ir kurti.

Septyneri metai praėjo, kai jo nebeturime, bet jo vardas liko neužmirštamas ne tik prirašytų knygų puslapiuose, bet ir kiekvieno iš mūsų gyvenime. Tad nenuostabu, kad kiekviena proga

stengiamės jį prisiminti.

Šiomet Baronas būtų šventęs savo 70-tąjį gimtadienį: buvo gimęs 1917 gruodžio 17. Prisiminti šiai sukakčiai, o taip pat įteikti Aloyzo Barono vardo novelės konkurso premiją, Cicero LB skyriaus valdyba, to paties miesto, kuriame Aloyzas Baronas gyveno ir rašė, suruošė gegužės 17 dieną pamaldas ir akademią.

Šv. mišias atnašavo ir prasmingą pamokslą apie Barono aprašytų daiktų kasdieninių ir amžinybės sąlytį pasakė

kun. dr. Kęstutis Trimakas. Salėje akademią pradėjo LB skyriaus pirmininkas Raimundas Rimkus. Paskaitą apie Aloyzo Barono kūrybą ir jo asmenį skaitė rašytojas Adolfas Markelis.

Aloyzas Baronas nėra miręs, kalbėjo prelegentas, — jo artumą jaučiame mūsų tarpe. Ne tik jo knygos, bet ir asmuo nepamirštami, nes rašytojas ir asmuo jame susiliedavo į vieną. Prelegentas aptarė Barono kūrybą, plačiau apsisitodamas ties jo novelės žanru.

Juozas Laučka, Baronų kaimynas iš Vabalninko, jautriai ir įdomiai papasakojo savo prisiminimus apie Baronų šeimą, Aloyzo tėvus ir brolių, su kuriuo ypatingai buvo anais laikais susidraugavęs. Mokytoja Stasė Petersonienė dalyvius supažindino su šių metų novelės konkurso laureate Sonia Pipiraitė-Tomariene. Česlovas Grincevičius, Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas, perskaitė konkurso vertinimo komisijos aktą, kuriuo buvo paskirta pre-

mija rašytojai Soniai Pipiraitei už novelę „Rozalijos teisybė“. Premijos mecenatas dr. Kazys Ambrozaitis priminė, kad Aloyzo Barono kūrybos dvasia išliks ilgiems laikams ir laureatei įteikė 500 dol. čekį.

Kalbėjo pati laureatė. Ji prisiminė, kad 1949 metais Čikagoje buvo paskelbtas pirmasis novelės konkursas, kurio vertinimo komisijoje šalia Vaičiulaičio, Krėvės ir Aisčio buvo ir Sonia Pipiraite. Konkursą tada laimėjo Aloyzas Baronas

už savo novelę „Srovė“. Ir štai dabar, po 38 metų, jai tenka laimėti Aloyzo Barono vardo novelės konkursą.

Akademijos užbaigai aktorius Algis Titus Antanaitis perskaitė keletą Barono poezijos posmų ir ištrauką iš dar knygos formoje neišleisto humoristinio romano „Antras pasaulis“. Akademijoje dalyvavo ir Nijolė Baronienė su sūnumis Gintaru ir Sauliumi.

j.b.

MIRĖ DR. ZIGMAS SMILGA

1987 liepos 11 Čikagoje mirė bičiulis dr. Zigmą Smilga, sulaukęs 66 m. amžiaus, ilgai sirgęs nugarkaulio vėžiu. Liga buvo pastebėta jau prieš šešerius metus.

Norime pasinaudoti Vlado Ramojaus mintimis apie velionį, kurias jis atspausdino Drauge, rugpjūčio 8 numeryje. Jis rašo: „Juk prieš vėžį neatsilaiko ir patys stipriausi. Tačiau Zigmą, žmonos Julijos rūpestingai prižiūrimas bei slaugomas ir važinėdamas į ligoninę nuolatinei terapijai, nuostabiai išsilaikė net šešerius metus, niekad neprarasdamas geros nuotaikos, nors kentėdavo fizinius skausmus... Jį rasdavome visada šviesų, optimistiškai nusiteikusį, kalbantį beveik išimtinai apie knygas, muziką...“

„... Pasitraukęs į ankstyvą pensiją, dr. Z. Smilga veltui neleido laiko: kiek galėjo, lankė geruosius koncertus, važiuodavo nusipirkti naujai išėjusių knygų... pilnas lentynų didelis rūsys buvo paverstas turtinga, daugiausia lietuviškų knygų, žurnalų komplektų ir klasikinės muzikos plokštelių biblioteka... Prisiminus dr. Z. Smilgą skruostais nurieda ašara: juk jis buvo tyros širdies, išsimokslinęs (turėjo du doktoratus), labai paslaugus žemaitis ir kartu geras bičiulis“.

Lietuvių fronto bičiuliai ir *Į Laisvę* skaitytojai liūdį netekę savo bičiulio, ir velionio žmonai Julijai, dukroms, sūnui ir kitiems artimiesiems reiškia užuojautą.

LIETUVIŠKOS SPAUDOS UŽDUOTIS LIETUVOS LAISVINIMO DARBE

DR. GEDIMINAS K. JOKANTAS

Laisvojo pasaulio laisvos ir patriotinės spaudos yra du pagrindiniai tikslai ir siekiai: 1. pilnai ir objektyviai informuoti krašto gyventojus apie visus įvykius savame krašte ir užsienyje; ir 2. pilnai ir be jokių rezervų duoti skaitytojams galimas alternatyvas visais kraštą ir skaitytojus liečiančiais klausimais, padedant jiems susigaudyti (susidaryti opinią bei nuomonę) visuose reikaluose.

Mūsų spauda be jau paminėtų tikslų turėtų dar turėti specifinę paskirtį. Visi mūsų patriotiniai laikraščiai, žurnalai ir kiti leidiniai turėtų įjungti visus geros valios lietuvius į kovą dėl Lietuvos laisvės. Su apgailėstavimu reikia pareikšti, kad beveik visa mūsų spauda nė nebando į tą specifinę paskirtį nė pažvelgti.

Dažnai tenka užtikti nusiskundimų ir padejavimų mūsų spaudoje, kad laisvasis pasaulis nenorįs išgirsti mūsų laisvės šauksmo pavergtai Lietuvai. Prieš kiek laiko vienas iš mūsų leidinių, siekiąs visą laisvąjį pasaulį, savo vedamajame skelbė:

„...„Laisvės Lietuvai“ — plėšome savo gerkles... mes, lietuviai išeiiviai, plačiai pasklidę po laisvąjį pasaulį... Laisvės!.. Laisvės!.. Laisvės!.. Jau beveik pusę šimtmečio... Negirdi mūsų laisvės šaukimo pasaulis... Tegu sau žinosi. Užteks mums ir savų jėgų...“ Su šiuo ir panašiais pareiškimais šviesiau galvojan tieji lietuviai negali sutikti dėl keletos priežasčių.

Ar iš tikrųjų tas mūsų laisvės šauksmas pavergtai Lietuvai yra toks skardus ir galingas? Reiktų duoti neigiamą atsakymą! Ką tas leidinys ir kiti mūsų laikraščiai bei žurnalai daro įtraukti mūsų mases į tą didįjį žygį bei kovą dėl Lietuvos laisvės? Atsakymas — beveik nieko! Ar iš tikrųjų turime tenkintis tik savo jėgomis tame milžiniškame užsimojime dėl Lietuvos laisvės? Masės mūsų šauksmą sutiks, kad būtų labai neprotinga ir žalinga atsiriboti nuo laisvojo pasaulio tautos.

Žvilgsnis į mūsų spaudą

Didieji ir įtakingieji mūsų laik-

raščiai ir žurnalai leidžiami Jungtinėje Amerikos Valstybėse ir Kanaidoje. Turi savo laikraščius ar leidinius ir Europos, Australijos ir Pietų Amerikos lietuviai. Nė nemėginsime jų išvardinti ar suskaičiuoti.

Nėra jokio palyginimo laisvojo pasaulio lietuvių spaudos su laisvųjų kraštų dienraščiais, žurnalais ar kitais leidiniais. Mūsų laikraščiai ar žurnalai tik vegetuoja. Trūksta mūsų spaudai pajėgių redaktorių, redakcijų personalo ir bendradarbių. Sunku mūsų spaudai ir finansiškai suvesti galus. Laikraštyje ar žurnale nėra jaučiama stipresnės redaktoriaus rankos. Puslapiai pripildomi labai atsitiktine medžiaga, gaunama iš atsitiktinių bendradarbių. Beveik visuose mūsų laikraščiuose vedamųjų negalima vadinti ar laikyti vedamaisiais. Tai be saiko ilgi, neįdomūs ir tik informacinio pobūdžio straipsniai. Korespondencijos vėl be saiko ir krašto — korespondencijų gamintojai nejaučia, kada jie turi sustoti ir padėti paskutinį tašką.

Yra mūsų spaudoje ir išimčių. Visa galva prašoka visus mūsų laikraščius *Tėviškės Žiburiai*. Juose tikrai jaučiama redaktoriaus ranka. Pūikiai tvarkomi *Aidai*, *Į Laisvę* žurnalas. Kitų laikraščių ir žurnalų redaktoriai galėtų paminėtų leidinių redaktorius nors pamėgdžioti.

Be abejo, mūsų laikraščių redaktoriai skaito (ar bent pavarto) amerikiečių, kanadiečių ir kitų laisvojo

pasaulio kraštų dienraščius, savaitraščius ir žurnalus. Tuos laikraščius ir žurnalus redaguoja bei tvarko spaudos profesionalai. Mūsiškiai galėtų daug ko pasimokyti — kaip rašyti vedamuosius, kaip apipavidalinti laikraštį ar žurnalą ir kt.

Pavergtųjų nuomonė apie mūsų spaudą

Yra tekę bent su keliais besisvečiuojančiais iš pavergtos Lietuvos pas gimines laisvajame pasaulyje gerokai išsikalbėti visais galimais klausimais. Tai nebuvo eiliniai piliečiai, o aukšto išsilavinimo asmenys. Sakėsi, kad nepriklausą komunistų partijai. Jie jau buvo pas gimines susipažinę gana gerai su visais mūsų atliekamais darbais ir beveik su visa spauda. Klausimų jie man nestokoję. Visų nė nebandysiu išvardinti, o paminėsiu tik keletą. Štai, tie jų klausimai: „Kiek turite lietuvių JAV Kongrese? — Kurių didesnių miestų burmistrai yra lietuviai? — Kodėl lietuvių spauda tokia lėkšta? Kodėl joje nekeliate pilniau Lietuvos laisvinimo reikalo? — Mums būtų ten lengviau po pavergėjų letena! — Kodėl jūs pilnai nešaukiate pasauliui apie Lietuvai padarytą didžiulę skriaudą, jos pavergimą? — Kiek lietuvių užima aukštus postus krašto sostinėje? — Kiek lietuvių yra pilnai įsijungę į Lietuvos laisvinimo darbą?“ Buvo gauta iš jų ir patarimų. Jie kalbėjo: „Nedarykite

to, ką mums leidžia daryti pavergėjai! Šaukte šaukite visam pasauliui ir dieną, ir naktį, reikalaudami Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės! Įtraukite ir įjunkite į tą šauksmą visus galimus ir įtakingiausius laisvojo pasaulio politinio gyvenimo vairuotojus! Laimėkite Lietuvos laisvės reikalui visus galimus laisvojo pasaulio laikraštiniųkus, radijo ir televizijos komentatorius!”

Tai šviesių ir didelio patriotinio nusiteikimo lietuvių balsai iš pavergtos Lietuvos. Tokių balsų ten yra daug. Jie laukia visos galimos talkos iš laisvųjų lietuvių. Tos talkos pavergtiesiems mes galime duoti bei suteikti daug. Turime tik visi ir visu frontu pajudėti.

Mūsų spauda turi išeiti su iniciatyva

Mūsų veiksmų (LB, Vliko ir Alto) judėjimas Lietuvos laisvinimo darbe yra nepaprastai menkas, beveik nepastebimas ir neįdomus bei nematomas. Veiksniams nejudant, pradeda atsirasti „ad hoc“ komitetai (Rasos Razgaitienės, Antano Mažeikos, adv. Povilo Žumbakio) lietuvių reikalams ginti. Jų veiksniai nemėgsta, bet pradeda su jais jau skaitytis.

Lietuviai, užimę krašto sostinėje aukštesnes pozicijas, aiškiai kalba, kad baltai (lietuviai, latviai ir estai) esą nepaprastai nerangūs ir tingūs. Visais baltų kraštus liečiančiais

klausimais laiškų ir telegramų skaičius, pasiekias Baltuosius Rūmus, Valstybės ir Teisingumo departamentus, esąs žiauriai skurdus. Anot tų lietuvių, kurie tas žinias turi, baltai turėtų verste užversti Baltuosius Rūmus, Valstybės ir Teisingumo departamentus, jei jie nori sulaukti teigiamų rezultatų. Anot tų lietuvių, laiškų ir telegramų banga nuolat palaikytina!

Mūsų spauda pasiekia visus aktyvesnius lietuvius ir dar norinčius jungtis į Lietuvos laisvinimo darbą. Ji ir gali lietuvių mases to darbo išmokyti ir į jį pilnai įjungti. Mūsųse dar yra pajėgių laikraštiniųkų ir kartu žinovų politiniuose reikaluose. Laikraščių ir žurnalų redakcijos galėtų tuos asmenis kviesti darban.

Įvestini specialūs (nedideli) skyriai laikraščiuose ir žurnaluose, duodant visas galimas instrukcijas ir informacijas apie laiškų rašymą ir telegramų siuntimą krašto pareigūnams, JAV Kongreso nariams. Tuose skyriuose duotini pareigūnų vardai, pavardės ir pilni adresai. Taip pat duotina bent po porą laiškų ir telegramų pavyzdžių. Duotini krašto legislatorių vardai, pavardės ir jų adresai. Duotini taip pat jiems rašytinų laiškų pavyzdžiai. Skaitytojams nurodytina kaip rašyti laiškus dienraščių ir žinių žurnalų redakcijoms; kaip išgauti dienraščiuose vedamuosius; kaip išgauti Lietuvos bylos reikalu straipsnių iš žymiųjų laikraštiniųkų.

TADA IRMIJA ZAKSAS, O DABAR ...

(Papildymai bei patikslinimai)

1986 m. *Kario* 9-1926 nr. išspausdintas dr. K. Ėringio straipsnis apie ok. Lietuvos žymesniuosius karius. Nustebau jų tarpe pamatęs ir KGB generolą Irmiją Zaksą. Gi niekad nė sapnuoti tada nesapnavome, kad gana jaunas, kuklus, šnekus, bet bailus mūsų klasės draugas Imka kada nors pasidarys tokiu „žymiu“ asmeniu. Jau anksčiau, radęs jį Mažojoje tarybinėje enciklopedijoje, kaip dėstantį marksizmo mokslus Vilniuje, galvojau jam net ir laišką parašyti, pasiteirauti, kaip ten jam sekasi tame nenaudingame darbe. Na, paskaičius Šiaulių Valstybinės mergaičių gimnazijos auklėtinės p.

Asės Zaksienės rašinį *Į Laisvę* 1986 m. 98-135 numeryje, tenka dr. K. Ėringiui patikėti ir rimčiau susimąstyti: kokios gi nelemtos priežastys privertė Irmiją Zaksą, mūsų buvusį klasės draugą, padaryti tokią nevykusią „karjerą“ ...

KGB generolas Irmija Zaksas baigė ne žydų, kaip dr. K. Ėringis rašo, bet Šiaulių Valstybinę berniukų gimnaziją (taip tada ji buvo vadinama).

1923 metų rudenį iš žydų gimnazijos į penktąją klasę atėjo Epšteinas, Rubinšteinas ir Irmija Zaksas. Ir kitose klasėse buvo žydų tautybės moksleivių. Jų tarpe buvo ir gerų

Tuos specialius skyrius galėtų įvesti: *Draugas*, *Darbininkas*, *Dirva*, *Tėviškės Žiburiai*, *Karys*, *Lietuvių Dienos* ir jaunimo žurnalai.

To darbo nesiėmimas būtų religinė ir tautinė mirtina nuodėmė! *Draugo*, *Darbininko* ir *Tėviškės Žiburių* vyr. redaktoriai yra kunigai. Jie puikiai žino, ką reiškia mirtina nuodėmė.

Neminėtas liko *Pasaulio Lietuvis*. Tas žurnalas turėtų tam reikalui

skirti po porą puslapių kiekviename numeryje.

Tikiu, kad tai nebus tik šauksmas tyruose. Pavergtoji Lietuva ir pavergtieji lietuviai to laukia ir reikalauja iš mūsų spaudos.

Baigiant šias mintis, akcentuotinas mūsų laikraščių ir žurnalų atsinaujinimas, atsišviežinimas, suradimas redakcijose tikrai pajėgių laikraštininkų, o už redakcijos ribų taip pat pajėgių bendradarbių.

sportininkų, kaip pav., Miša Preisas, trumpų nuotolių bėgikas, padaręs vienais metais net 100 metrų Lietuvos jaunių rekordą. Šiais laikais sąmoningai pačių žydų išvystytas ir išgarsintas „antisemitizmas“ anuo metu visai dar nebuvo žinomas.

Geriausiai iš jų lietuvių kalbą valdė Irmija Zaksas. Nenorėčiau tikėti, kad jis gimnaziją baigė būdamas tik 17 metų amžiaus, nes ypatingų gabumų pas jį neteko pastebėti. Tačiau, jis gimnaziją baigė, atrodo, visai be pataisų.

Kiek prisimename, Zaksas augo pasiturinčių tėvų šeimoje. Tad kyla klausimas, kada jis pasidarė komunistu ir aršiu Lietuvos valstybingumo priešu. Turiu pasakyti, kad čia reiškiau nuomonę ne vien tik savo, bet dar ir kito tos pačios klasės mokslo draugo, kuris su Irmija Zaksu artimiau bendravo: kartu ruošdavo pamokas, rengdavosi egzaminams bei lankydavosi viens kito šeimose.

Nemanome, kad Irmija Zaksas atėjo į penktąją klasę jau būdamas komunistu. Ir pirmąsias komunistinio mokslo „pamokas“ čia jis galėjo gauti kaip tik ne iš žydo, o iš lietuvio.

Pirmoje gimnazijos klasėje teko man mokyti kartu su tokiais broliais Lydeikiais (Pranu ir Damijonu) iš Ražų kaimo, Gruzdžių vlsč. Mokslui nesisekant, po metų Damijonas sugrįžo į ūkį. Pranas liko ir

toliau gimnazijoje, šiaip taip persirisdamas iš klasės į klasę. Ražų kaimo apylinkės buvo komunistuojančios. Ten buvo ir slaptas knygynėlis. Knygos — komunistinės, Amerikoje išleistos. Mano kaimas ir apylinkės taip pat buvo komunistuojančios. Taip pat ir čia buvo tokių pat knygų. Net ir neprašant, gaudavau jų pasiskaityti. Tačiau, manęs jos visai nesudomino. Man jos atrodė esančios visai žemo lygio, o skelbiamos idėjos — visai nerealios. Kitai buvo su Pranu Lydeikiu...

Ketvirtoje, penktoje ir šeštoje klasėje būnant, teko man gyventi kartu su juo tame pačiame kambaryje. Su mumis dar kartu gyveno paralelinės klasės moksleivis, kuris taip pat šiuo metu yra Amerikoje. Čia ir pradėjo išryškėti Prano Lydeikio savotiška pasaulėžiūra: priskaitęs komunistinių knygų, iš pradžių dar nežymiai, o toliau ir visai aršiu tonu jis pradėjo aiškinti jau ir mums komunistines doktrinas. Jis niekino esamą santvarką, bet gyrė komunistinę, gyrė žydus, gausiau kaip lietuviai dalyvaujančius prokomunistinėje veikloje. Mes, žinoma, su tuo negalėjome sutikti ir tarpais vykdavo gana aštrios diskusijos.

Baigęs gimnaziją, Lydeikis bandė įstoti aspirantu į Karo Mokyklą, bet jo nepriėmė. Įstojo į universitetą Kaune ir studijavo chemiją. Jo taip pat kairiųjų pažįturų sesuo Albina

Šopauskienė buvo baigusi biologiją ir gyveno Kaune. Prof. J. Šopauskas taip pat buvo žinomas savo palinkimu į kairę.

Pranas Lydeikis, kilus 1941 metais karui, į Rusiją nebesuspėjo pasitraukti. Pavarčius likusius nespėtus sunaikinti NKVD archyvus, buvo rastas gerokas pluoštas jo duotų pranešimų. Reiškia, ir universitete (ypač rusams Lietuvą jau okupavus) jis „dirbo“. NKVD duotuose pranešimuose jis viską, ką tik apie savo draugus bei jų nusiteikimus esamai komunistinei santvarkai žinojo, tą ir surašė — net dar ir „pastiprindamas.“ Žiauria „atestaciją“ jis parašė ir savo buv. kambario draugui, taip pat universiteto studentui. Laimė, kad NKVD nespėjo jo išvežimų metu surasti ...

Manome, kad pirmuoju Zakso mokytoju apie marksizmą galėjo būti tik Pranas Lydeikis. Pirmaisiais metais dar būdamas gana santūrus, aštuntoje klasėje Zaksas darėsi jau irzlesnis ir nervingesnis. Savotišku sutapimu jie abu pasirinko studijuoti chemiją. Manome, kad tik tada jie abu toje dvasioje ir susibroliauvo. Žinoma, pats Irmija Zaksas tiksliau apie tai galėtų pasakyti.

Lietuvai likusi ištikima, nors pagal kilmę ir nelietuvaitė, p. Asė Zaksienė apie pokarinį prieš okupantą pasipriešinimą taip rašo: „Kiek teko girdėti, visi buvo tvirtai įsitikinę, kad kovą už nepriklausomą Lietuvą kažkaip išdavė patys

kovotojai iš vidaus (mano pabraukta — J. Včj.), ir dėl to viskas žlugo. Niekas nežinojo, kad tai buvo į kovotojų gretas prasiskverbusių slaptų KGB agentų darbas.“ Taip, juos sužlugdė ne tiek prieš juos panaudotos NKVD divizijos, kiek į partizanų tarpą įsiskverbę išgamos, kaip Amerikoje gimęs dr. J. Markulis ir daug kitų. Tą patvirtina, nors ir kitoje šviesoje, tam tikslui ir okupanto leidžiamos propagandinės knygos. Tačiau, tose knygose nei dr. J. Markulis, nei gen. I. Zaksas, nei iš ten į čia atsiūsti „žvalgai“ (išskyrus J. Mikuckį) nėra minimi.

*

Ar ne lygiai tokiu pat būdu yra bandomas sunaikinti ir okupantui pasipriešinimas išeivijoje?

Kai dar 1963 metais žinomas išeivijos poetas bandė *Dirvos* 88 nr. Liudą Girą gražinti „i savo tėvų tikėjimą ir tautą,“ tame pačiame laikraštyje (1963-8-14) į tai reagavo žurn. Br. Raila: „Kodėl ir kam šis klauniškas herojus, moralinis, politinis ir lytinis iškrypėlis, valstybės išdavikas ir tautos išgama dabar S. Santvaro buvo užsimotas ‚gražinti savo tėvų tikėjimui ir tautai‘, — aš tiesiog nepajėgiu suprasti. Ar iš to kokia garbė tikėjimui ir tautai?“

Dar pabėgėlių stovyklose prasidėjusi slapta Mikuckio, Alseikos veikla kartais tęsiasi ir šiandien. Pasitaiko kad su okupantu susidėję išeivijos bendradarbiautojai jau yra

viešai gerbiami (tokios pagarbos net pats Stalinas pavydėtų), sulaukus jiems atitinkamo amžiaus, skiriamos jiems riebios literatūrinės premijos, laikraščiuose ir žurnaluose spausdinami tik jų (iš ok. Lietuvos prisiųstų leidinių paruošti) straipsniai, kai kurios ideologinės organizacijos didžiuojasi juos turėdamos savo garbės nariais.

Š. m. *Dirvos* 11 nr. skaitome, kad politikos ir kultūros žurnalui *Naujoji Viltis*, leidžiamam ALT S-gos ir Korp! Neo-Lithuania, sudarytas naujas redakcinis kolektyvas, kurio vienas iš redaktorių vežioja sribą rašyt. Vyt. Petkevičių po Ameriką,

o kitas palaiko telefoninį ryšį su tuo pačiu sribu, atostogaujančiu daktaro viloje Floridoje. Kokios čia gali būti draugystės su sribu?

Kokia čia gali būti garbė ir džiaugsmas žurnalui, tautininkams ir neolituonams, — negaliu (kaip ir žurn. Br. Raila anais laikais) niekaip ir aš suprasti ...

Ar tai nėra lietuviškosios visuomenės kai kurių vadų visiškas pasimetimas?

Kiek tokių „KGB generolų“ už visai panašius nuopelnus okupantui, kaip Irmija Zaksas mes turime savo tarpe?

J. Vaičiūrgis

KODĖL LIETUVIŲ SAJUNGA?

Atkelta iš 61 psl.

komos visuose kraštuose ir kolonijose. Iš kongreso grįšim su daugybe idėjų, ir reikės intensyviai dirbti, norint jas įgyvendinti.

Aš su savimi nusivešiu į Australiją idėjų, kaip paskatinti jaunimą aktyviai įsijungti į lietuvių gyvenimą. Siūlysiu, kad mes pradėtumėm naudoti šio amžiaus technologiją. Jaunimui yra daug įdomiau žiūrėti „video“ programą, kur yra gyvų vaizdų, pasikalbėjimų su žmonėmis ir įspūdingos muzikos. Kiekvienas Jaunimo sąjungos skyrius galėtų paruošti ir užrekoruoti po vieną tokią programą kuriomis galima būtų pasikeisti.

Naujai išrinkta Los Angeles Lietuvių jaunimo sąjungos valdyba jau yra suruošus du labai sėkmingus parengimus: Kalėdų vakaronę gruodžio mėnesį ir susitikimą su lietuviais krepšininkais — Vladu Komičium ir Šarūnu Marčelioniu. Abiejuose parengimuose dalyvavo daug susidomėjusio jaunimo. Dabar planuojame tolimesnius susirinkimus jaunimui ir rengiame pokalbį apie pal. arkivyskupą Matulaitį.

Baigdamas noriu paminėti kad Los Angeles lietuvių kolonijoje yra daug labai aktyvaus jaunimo skautuose, ateitininkuose ir Jaunimo sąjungoje. Reikia džiaugtis, kad visos organizacijos gražiai sugyvena, kartu dirba ir viena kitą papildo.

Visi keliai vedė į Romą

Lietuvoje ir laisvajame Vakarų pasaulyje šiemet minima Lietuvos krikščionybės sukaktis. Minėjimai vyksta daugelyje vietovių — vienur mažiau, kitur labiau iškilmingi ir gausūs dalyviais. Pagrindinės didžiosios iškilmės įvyko birželio 26 — liepos 3 dienomis Romoje. Į jas suplaukė arti 4000 lietuvių maldininkų iš beveik visų laisvojo pasaulio kraštų. Atvyko net delegacija iš Lietuvos: Telšių vyskupas Antanas Vaičius su aštuoniais kitais kunigais.

Turistams iš laisvojo pasaulio nuvažiuoti į tuo pačiu metu Lietuvoje

vykstančias krikščionybės sukakties iškilmes okupantai leidimų nedavė. Čia pasirodė, kiek iš tikrųjų yra vertos kalbos apie taip vadinamą „glasnost“. Tad visi keliai tomis dienomis vedė į Romą. Buvo savotiškai malonus įspūdis, kai kažkur Italijos lygumose, tarp Venecijos ir Florencijos, pakely ant autostrados susitiko pilni lietuvių ekskursantų autobusai iš įvairių kraštų.

Birželio 27, didžiojoje audiencijoje salėje popiežius Jonas Paulius II priėmė lietuvius maldininkus. Kalbėjo angliškai ir lietuviškai, nuoširdžiai ir labai palankiai lietuviškoms

*Dešinėje: popiežius Jonas Paulius II audiencijoje kalbasi su lietuviais. Nuotr. J. Kuprio.
Gretimam puslapy: plakatai Romos gatvėse.
Nuotr. J. B.*

nuotaikoms. Kalbėdamas apie arkiv. Jurgį Matulaitį, popiežius vartojo tik lietuvišką jo vardo ir pavardės versiją.

Be abejo, pats visų iškilmių zertitas buvo sekmadienio, birželio 28, iškilmingos pamaldos Šv. Petro bazilikoje. Jų metu buvo paskelbtas palaimintuoju arkiv. Jurgis Matulaitis. Ispūdis buvo neišmatuojamas: tūkstantinės minios žmonių, paties popiežiaus, daugybės kardinolų, vyskupų ir daugelio kraštų diplomatų bei atstovų dalyvavimas, iškilmingos ceremonijos, chorai (jų tarpe ir jungtinis Čikagos lietuvių operos ir kitų dainininkų choras) — visa tai bus giliai įstrigę daugelio dalyvių prisiminimuose. Iškilmingumas ir šventiška nuotaika buvo apipavidalinti iki detalių, kurių centre buvo akcentuojama Lietuva, jos krikščioniškoji sukaktis. Neišdildomas vaizdas!

Gaila tik, kad šis bendras Romos iškilmių vaizdas buvo pritemdytas kai kuriais šešėliais, kurie ne tik apkartino lietuvių maldininkų nuotaikas, bet ir iš viso nepasitarnavo net pačioms iškilmėms.

Vienas iš tokių šešėlių buvo pirmadienio, birželio 29, pamaldos Maria Maggiore bazilikoje. Tai tu-

rėjo būti pirmosios iš tridienio iškilmingų padėkos mišių pal. Jurgio Matulaičio garbei. Jos turėjo būti grynai lietuviškos (antradienio mišios turėjo būti lotyniškos, o trečiadienio — lenkiškos). Taip jau buvo nustatyta paties centrinio vykdomojo komiteto Čikagoje ir susitarta su vietiniu Romos lietuvių dvasiškių komitetu. Šv. mišias atnašavo vysk. Antanas Vaičius su kitais koncelebrantais, savaime suprantama — lietuviškai. Bet tai ir buvo vienintelis lietuviškas žodis „lietuviškose“ pamaldose. Visi mišių skaitymai, evangelija, pamokslas (Čikagos kardinolo Bernardin), net ir

tikinčiųjų maldos — viskas buvo pravesta anglų kalba.

Tai buvo nemalonus siurprizas, jeigu ne užgavimas, bazilikoje dalyvavusiems porai tūkstančių lietuvių. Teko patirti, kad ir vysk. Vaičius nejaukiai šią situaciją pergyveno. Pačioje bazilikoje žmonės visai bandė reaguoti. Grupė seselių vienuolių iš Belgijos pradėjo į angliškai giedamas tikinčiųjų maldas garsiai atsakinėti lietuviškai — „Meldžiam Tave, Viešpatie“. Gavosi vaizdas, lyg būtume Seinų katedroje, kur lietuviai su lenkais giesmėmis tarpusavy kovodavo per pamaldas.

Amerikoje daugelis bijojo, kad šios krikščionybės jubiliejaus iškilmės Romoje nebūtų užgožtos lenkiškumo ir lenkų kalbos. To tikrai nebuvo galima pajusti. Bet užtat anglų kalba ir amerikonizmas išdrįso gerokai apgadinti lietuvišką šventišką nuotaiką.

Negana to, prie šių „lietuviškų“ mišių buvo prijungtas ir visiškai nieko bendro su krikščionybės jubiliejumi ar su pal. Matulaičio pagerbimu neturįs įvykis: šv. Grigaliaus ordino įteikimas vienam iš Čikagos veikėjų. Mūsų manymu, šis asmuo, apdovanotas medaliu jau prieš keletą mėnesių, galėjo jį iškilmingai gauti pačioje Čikagoje ir iš to paties kardinolo rankų. Dar neaiškūs visi šių „lietuviškų“ mišių bei medalio įteikimo užkulisiai; gal jie ir nepaaiškės. Tik reikia patiks-

linti, kad čia nebuvo centrinio vykdomojo komiteto kaltė: visi jo anks-tyvesnieji nutarimai, atrodo, buvo pakeisti vietinio Romos komiteto parėdymais.

Tą patį vakarą įvykusiame labai gausiame ateitininkų susirinkime Europos LFB valdybos vicepirmininkas Kęstutis Ivinskis tuo klausimu padarė jautrų ir griežtą pareiškimą ir šiam protestui susilaukė visuotinio ateitininkų pritarimo.

Pasitaikė nesklandumų ir akademijos programoje popiežiškoje audiencijų salėje. Prof. Vytauto Vardžio paskaita galėjo būti skaitoma lietuviškai. Juk tik labai mažas skaičius tebuvo aukštesnės italų dvasiškos ar kitų svetimtaučių, kurie turbūt ir angliškai nelabai suprato, nes matėsi snaudžiančių. Solistės Lilijos Šukytės pasirinktas dainų repertuaras didele dalimi buvo netinkamas tokiam religiniam ir šventiškam įvykiui. Gerai dar, kad choras pasirodė neblogai, tik programos pranešėja nebuvo pakankamai pasiruošusi ir silpnai kalbėjo lietuviškai.

Nebuvo tinkamai suruoštas ir iš anksto reklamuotas banketas Angelo pilyje, pavirtęs į paprastą „pikniką“ ir apvyles baliui pasipuošusias ponias. Blogiausia, kad gražiai dainos ir šokių programą atliekantį jaunimą — Vasario 16 gimnazijos mokinius ir Clevelando „Uždainuokim“ vienetą — sutruk-

dė nekantri ir išalkusi minia, vadovaujama amerikiečių kunigų, besiveržianti prie valgių stalų. Buvo tikrai nemalonus jausmas dėl tokio grubaus abuojuo lietuviškojo jaunimo meniniam pasirodymui.

Iškilmų metu buvo jaučiama didelė informacijos stoka. Gal ir nelengva tiksliai informuoti plačiai po Romos viešbučius išsisklaidžiusius maldininkus, bet neatrodo, kad vietinis komitetas iš viso kokių pastangų ta kryptimi ir bandė daryti.

Vieną gražų dalyką teko pastebėti iškilmų dienomis Romoje: tai gausiai iškabinėti gatvėse ir ant bažnyčių sienų puikiai atspausdinti plakatai, skelbiant Lietuvos krikščionybės jubiliejų ir iškilmes. Taip pat siaurose Romos gatvelėse teko matyti daugybę ant sienų

kreida ar dažais išrašytų šūkių itališkai, kaip „Viva Lituania!“. Kiti šūkiei reikalavo sovietus išsinešdinti iš Lietuvos. Atrodo, kad visa tai buvo italų katalikiškojo jaunimo pasireiškimas. Kartais šalia tokių šūkių matėsi ir pjautuvo su kūju ženklai.

Atsispindėjo iškilmės ir Romos, Vatikano, bei kitų Europos miestų didžiojoje spaudoje ir televizijos programose. Tad į Lietuvą šiomis iškilmėmis buvo atkreiptas laisvojo pasaulio dėmesys, ko mes ir norėjome atsiekti. Tiesa, tai gal nieko bendro neturi su tikru krikščionybės religiniu aspektu, bet taip jau pas mus yra, kad religija, kultūra ir politika yra dažnai neatskiriamos.

J. Baužys

EUROPOS LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ KONFERENCIJA

Konferencija šiais metais įvyko ne kaip įprasta — studijų savaitėje, — bet krikščionybės jubiliejaus metu Romoje, birželio 30.

Buvo tikėtasi šia proga dalyvausiant daugiau bičiulių ne tik iš Europos, bet ir svečių iš užjūrio. Deja, Romoje kiekvienas turėjo savo planus, ne visus galima buvo sutikti, pakviesti, todėl konferencija nebuvo gausi. Bet malonu buvo, kad joje dalyvavo Fronto veikėjai iš JAV — dr. A. Damušis, dr. P. Kisielius, prof. dr. V. Vardys su dukra Rūta, ponija I. Bublienė, sesės Jautokaitės ir V. Birieta iš Kanados.

Suprantama, tokio susitikimo proga nebuvo svarstyti eiliniai europiniai bi-

čiulių reikalai. Beveik visi svečiai kalbėjo apie platesnę LF veiklą. Paaiškėjo, kad bičiuliai veikia trimis kryptimis: JAV vyksta platesnė politinė veikla, santykiai su įvairiais politiniais veiksniais, leidžiama rezistencinė spauda; Kanadoje — ryškus rūpestis lietuvybe, ypač jaunų lietuviškų šeimų kūrimu ir išlaikymu; Europoje — santykiai su kraštu. Europoje leidžiamas bičiulių biuletenis, drauge su ateitininkais buvo suruošta a. a. prof. A. Maceinos akademija. Perrinkta Europos LFB valdyba: dr. S. Grinius, dipl. mat. K. Ivinskis ir J. Barasaitė-Kubilienė. Pasveikintas 60 m. sukaktuvinininkas dr. K. J. Čeginskas.

A. G.

V A R D A I I R J V Y K I A I

Bernardas Brazdžionis, lietuvių tautos poetas, bičiulis, 1975 metais suredaguavęs vieną *Į Laisvę* numerį, šių metų pradžioje sulaukė gražaus ir garbingo amžiaus — 80 metų. Brazdžioniai gyvena dabar Pietinėje Kalifornijoje, tad sukaktuviniškai pagerbti gegužės 9 Los Angeles mieste, buvo surengta gražiai pasisekusi akademija.

Prelatas Juozas Prunskis. Mielam mūsų prieteliui ir mecenatui kun. dr. Juozui Prunskiui neseniai buvo suteiktas prelado titulas. Iškilmės įvyko Čikagoje rugpjūčio 9. *Į Laisvę* nuoširdžiai prelatą Juozą Prunskį sveikina.

Dr. Petras Kisielius, kuris jau daugelį metų dirba Loretto ligoninėje, Cicero mieste, buvo specialiai atžymėtas ir pagerbtas gegužės 20 Čikagos ir apylinkių

medicinos darbuotojų tarybos surengtame baliuje.

Dr. Vytautas Vardys laukia pasirodant jo suredaguoto didžiulio 700 psl. veikalo „Krikščionybė Lietuvoje“. Knyga jau baigiama įrišti ir greitai laiku pasirodys knygų rinkoje. Šiais metais dr. Vardys labai daug važinėjo su paskaitomis Lietuvos krikščionybės jubiliejaus temomis. Dalyvavo jis ir Romos iškilmėse, kur akademijos metu taip pat skaitė paskaitą.

Vytautas Volertas, kurio paskaita, skaityta šios vasaros LFB studijų savaitėje, spausdinama šiame numeryje, neseniai perėmė JAV Lietuvių Bendruomenės CV pirmininko pareigas iš Algimanto Gečio.

Dr. Juozui Meškauskui buvo suteiktas Šv. Silvestro ordinas. Katalikų Bažnyčia vertai atkreipė dėmesį į dr. Juozą Meškauską, kurio veikla nesibaigia vien tik gydytojo pareigų atlikime, bet yra plačiai išsišakojusi katalikiškame ir visuomeniniame gyvenime. Ypačingai vertas dėmesio jo darbas yra jau atspausdinta Lietuvos medicinos istorija, didžiulis bemaž 900 psl. veikalas, įdomus ne tik medicams, bet ir visai visuomenei. Šv. Silvestro ordinas dr. Meškauskui buvo įteiktas Lietuvių gydytojų draugijos suvažiavime, Čikagoje, rugšėjo 6.

Gretimam puslapy, viršuj: dr. Vytautas Dambava sveikinamas Venezuelos kardinolo Lebrun. Apačioj: Vytautas Vidugiris su Los Angeles meru Thomas Bradley.

Dr. Vytautas Dambrava tapo apdovanotas Šv. Grigaliaus Didžiojo ordinu. Ordino įteikimas įvyko šių metų gegužės 18 Caracas mieste, Venezueloje. Iškilmės vyko arkivyskupijos rūmuose, ordiną įteikė pats Caracas arkivyskardinas Lebrun, dalyvaujant įžymiems Venezuelos, kitų tautų ir lietuviškosios bendruomenės atstovams. Apie šį įvykį daug rašė Venezuelos spauda, didžiulį dėmesį atkreipė ir televizija. Dr. Dambra va Venezuelos spaudoje yra gerai žinomas asmuo, pagrindinio dienraščio *El Universal* kolumnistas, rašąs tarptautinės politikos klausimais, išleidęs taip pat daugybę knygų ispanų kalba apie Lietuvą ir jos dabartinę padėtį. Bičiulį Vytautą sveikiname jo tokio garbingo įvertinimo proga.

Adv. Daina Kojelytė šalia savo profesinio darbo didelėje teisės įstaigoje aktyviai reiškiasi ir lietuvių visuomeninėje veikloje. Kaip žinome, ji Vliko taryboje jau antri metai atstovauja Lietuvos fronto bičiulius. Birželio trėmimų minėjime, LB surengtame Cicero mieste, Daina Kojelytė skaitė paskaitą, kuri vėliau buvo atspausdinta *Draugo* dienraštyje.

Vytautas Vidugiris, Los Angeles LFB sambūrio pirmininkas, dalyvauja Amerikos legionierių veikloje. Šių metų birželio mėn. Amerikos Legiono konvencijoje, kur dalyvavo virš 3000 delegatų, Vytautas Vidugiris buvo išrinktas Pietų Kalifornijos Legiono vicekomandieriumi. Vytautas Vidugiris yra aktyvus visoje lietuvių visuomeninėje veikloje, daug veiks su skautais.

LFB IR LKD POKALBIS

Po ilgų metų savitarpio nepasitikėjimo, nenoro bendradarbiauti, kartais ir piktokų vieni kitiems žodžių ar bent tylaus ignoravimo, š. m. gegužer 18, Čikagoje, neoficialiai susitiko dviejų krikščioniškosios pasaulėžiūros grupių — Lietuvių fronto bičiulių ir Lietuvių krikščionių demokratų — žmonės. Susitiko neoficialiam pokalbiui Marijonų vienuolyno patalpose, be iš anksto nustatytos dienotvarkės, be didelių vilčių.

Dalyvių tarpe — šeimininkas kun. Juozas Vaškas; iš KD pusės: Antanas Rudis, Vladas Šoliūnas, Pranas Povilaitis, Juozas Laučka, dr. P. Budininkas; iš LFB — Kazys Ambrozaitis, Adolfas Damušis, Petras Kisielius, Antanas Razma, Juozas Baužys. Atrodo, kad pokalbio iniciatoriai buvo A. Rudis dr. K. Ambrozaitis ir dr. A. Damušis, kažkada susitikę atostogų metu Floridoje ir aptarę tokio galimo pokalbio reikalą.

Savo pasisakymuose pokalbio dalyviai kėlė klausimus, liečiančius praeities santykius ir dabartinio bendradarbiavimo galimybes. Pasisakymai buvo labai atsargūs, dažniausia ribojosi bendro darbo galimybėmis. Tačiau iš KD pusės porą kartų pasigirdo ir įprasti kaltinimai, esą LFB kovojusi ir tebekovojanti prieš Vliką ir Altą (P. Povilaitis), ir kad LFB esanti kalta dėl jaunimo susiskaldymo bei neįsijungimo į politinį darbą (V. Šoliūnas). Buvo atsakyta, kad Vliko reikalingumas pripažįstamas, prieš jį nekovojava, tik keliamas būtinas Vliko persiorganizavimo klausimas (Baužys, Ambrozaitis).

Juozas Laučka pabrėžė, kad mūsų trūksta politinio darbo vieningumo. Tad būtų gera turėti tam tikrą inicia-

tyvos ir planavimo židinį, kuris parengtų planus vieningai ir bendrai visų veiksmų politinei veiklai. Reikia taip pat sustabdyti ir savitarpio grupių neapykantą bei nepasitikėjimą.

Dr. A. Damušis pastebėjo, kad Lietuvos išlaisvinimo reikalas yra svarbiausias šių abiejų grupių tikslas. Politiniam darbui reikia suteikti daugiau idealistinės dvasios, atremti bendromis jėgomis pasireiškančius laicistinių grupių išpuolius.

Dr. K. Ambrozaitis siūlė rimtai pagalvoti apie Vliko patobulinimo bei persiorganizavimo reikalą, pripažinti Lietuvių Bendruomenę kaip gyvą lietuvišką jėgą ir visiems daryti, kas tik galima (darbų netrūksta) bendram Lietuvos išlaisvinimo tikslui.

Kun. J. Vaškas kalbėjo, kad atėjo laikas užmiršti egoizmus, kartais atsisakyti savo naudos ir ieškoti bendro gėrio. Kai reikia gesinti gaisrą, juk visi dirba.

Dr. A. Razma atsargiai pataria daug nesitikėti, tačiau prašo vienytiems kitiems netrukdyti. Konkrečiai siūlė visų bendromis pastangomis rūpintis Washingtone Lietuvių informacijos centro įsteigimu.

Dr. Budininkas pritarė koordinacinio politinio centro reikalingumui, siūlė abiem grupėm ateity dirbti ir tartis nevengiant kompromisų.

Dr. P. Kisielius konkrečiai iškėlė klausimą bendros politinių veiksmų audiencijos pas popiežių, kur būtų bandoma išryškinti Vilniaus arkivyskupijos ir kt. Lietuvą liečiantys reikalai.

A. Rudis pareiškia, kad praeities ištrinti negalima, bet tokie pasikalbėjimai, kaip šiandien, esą reikalingi, tad siūlo ir ateityje laikas nuo laiko vėl

NAUJI LEIDINIAI

Antanas Maceina, ORA ET LABOR. Svarstymai Bažnyčios ir kultūros klausimu lietuvių tautos krikšto sukakties proga. Paskutinė prof. A. Maceinos knyga, išleista Europos LFB rūpesčiu, spausdinta Italijoje. 215 psl., gaunama pas Aliną Grinieneį Vokietijoje ir pas Putnamo seseles JAV. Kaina nepažymėta, bet pardavinėjama po 7 dol.

Kazys Bradūnas, KRIKŠTO VANDUO JONINIŲ NAKTĮ. Eilėraščiai, turiniu ir dvasia atsiliepiantys Lietuvos krikščionybės temoms. Išleido Ateities literatūros fondas. Knyga 94 psl., įrišta kietais viršeliais, dailiai ir prasmingai papuošta dail. Vytauto Virkau iliustracijomis ir aplanku. Knygos kaina 8 dol.

Lietuvių katalikų mokslo akademijos SUVAŽIAVIMO DARBAI XI. Vienooliktojo LKM akademijos suvažiavimo, įvykusio 1979 Čikagoje, paskaitų ir pranešimų rinkinys, redaguotas kun. A. Liuimos, S.J. Didelio formato, 366 psl. tomas, išleistas 1987 Romoje. Redakatoriaus žodžiais — „ilgo uždelsimo priežastis — noras surinkti visas prelegentų studijas“. Kaina nepažymėta.

Nijolė Sadūnaitė, A RADIANCE IN THE GULAG. Nijolės Sadūnaitės memuarai anglų kalba, išleisti Trinity

susitikti.

Išvadų iš šio pokalbio dar padaryti negalima. Tačiau pats faktas, kad buvo sugėbėta bent porą valandų ramiai pasišnekėti ir net keletą konkrečių ir bendrų siūlymų užsiminti, — jau yra džiuginantis ir pirmas žingsnis į ateities bendradarbiavimą.

j. b.

Communications Virginijoje leidyklos LKR Šalpos rūpesčiu. Vertė kun. Kazimieras Pugevičius ir Marija Skabeikienė. Knyga 148 psl., kietais viršeliais \$9.95, minkštais — \$5.95. Gaunama pas visus platintojus.

Kęstutis K. Girnius, PARTIZANŲ KOVOS LIETUVOJE. Mokslinė studija, nagrinėjanti partizaninio pasipriešinimo Lietuvoje priežastis, veiklą ir problemas. Knyga 422 psl., iliustruota autentiškomis partizaninio gyvenimo nuotraukomis, 1987 metais išleista J Laisvę fondo. Aplanko raidės dail. Prano Lapės. Kaina: kietais viršeliais 12 dol., minkštais — 10 dol.

KANTATA — Kryžių ir rūpintojėlių Lietuva. Žodžiai Henriko Nagio, muzika Aleksandro Stankevičiaus. Kantata parašyta Lietuvos krikšto jubiliejaus proga, išleista specialaus komiteto 1987 metais, Montrealyje. Knygoje gaidos ir libreto, kuris išverstas ir į anglų bei prancūzų kalbas. Apipavidalino dail. R. Bukauskas, iliustruota. Didesnio formato knyga, 96 psl. Kaina 7 dol.

Lietuvių kultūros instituto Vokietijoje 1986 SUVAŽIAVIMO DARBAI. Skaitytos paskaitos lietuvių ir vokiečių kalbomis, liečiančios lietuvių kultūros temas. 152 psl. Išleista Vokietijoje 1986, Lietuvių kultūros instituto, Romuva, Lampertheim.

Bičiulis, EILĖRAŠČIAI. Perspausdinta iš pagrindinio *Dievas ir Tėvynė* žurnalo. PLB leidinys, 85 psl., kaina 6 dol.

TĖVYNĖS SARGAS, 1986 metų Nr. 2-3. Šiame 160 psl. numeryje daug apžvalginių ir istorinių straipsnių. Žurnalą leidžia Popiežiaus Leono XIII Fondas, redaguoja Algirdas Kasulaitis, administruoja Adomas Viliušis.

LITUANUS, anglų kalba leidžiamas žurnalas. 1987 metų vasaros (Nr. 2) redaktorius — prof. Antanas Klimas. Litanus yra leidžiamas Litanus Foundation, Inc. keturis kartus metuose. Administruoja Jonas Kučėnas.

TĖVYNĖ, Venezuelos LB žiniaraštis, 1987, Nr. 9-10. Redaguoja redaktinis kolektyvas, atsakingasis re-

daktorius — Vytautas Dambava.

EL GRITO BALTICO (Baltų šauksmas), 1983-1986 straipsnių, spausdintų Venezuelos spaudoje rinkinys. Juose liečiamos Lietuvos ir Pabaltijo problemos. Išleido Venezuelos Baltų Unija, redagavo dr. Vytautas Dambava. Knyga turi 375 psl., plačiai paskleista Venezueloje.

SKAITYTOJŲ ŽODIS (tęsinys iš 5 psl.)

Reikia aštrių plunksnų ir skambančių grašių

Džiaugiuosi tavo redaguojama *I Laisvę*. Komplimentai plaukia iš kairės ir dešinės. Sildo ir man širdį: mano surastas ir priprašytas (galbūt sakysi — išprievartautas) redaktorius. Dieve, tau padėk. O Dievui padedant, reikia ir aštrių plunksnų ir tų skambančių grašių!

Vytautas Majauskas

Reikia bendradarbiauti

Žinau, kad reikia bendradarbiauti savajame žurnale ... tad šimtajam numerui parašysiu keletą kuklių žodžių.

Džiaugiuosi, kad vis dar yra vyresnio amžiaus žmonių, kurie žurnalo vežimą tebeveža.

Antanas Musteikis
Buffalo, N.Y.

Randu įdomių rašinių

Mieli *I Laisvę* bičiuliai, neperseniausiai gavau balandžio mėn. žurnalo 99 nr. Skaitydamas *I Laisvę*, randu įdomių rašinių. Puiku, kad rašote ir dirbate laisvos Lietuvos labui. Man, gyvenančiam

jau 53 metus Argentinoje, daug lietuvių kalbos žodžių yra primiršta, ir tik lietuviškos spaudos dėka aš dar nepamiršau savosios giminės.

Petras Čiabis,
Buenos Aires, Argentina

Ambicijos ir aukų trūkumas

Broniaus Nemicko svarstymai JL 99 nr. apie intelektualinio ir ekonominio potencialo panaudojimą lietuvybei yra intriguojantys. Iš tiesų, mūsų pajėgumas, palyginus su negausiu mūsų skaičiumi, yra stiprus. Pvz., Lietuvių Fondas, Litanistikos katedra, opera, jaunimo kongresai ir kt. Deja, nepajėgumas apvaldyti ambicijas, troškulį turtais, bei seni darbo metodai dažnai kliudo darniai veiklai.

... Iš išsimokslinusių ir ekonomiškai stipriai įsikūrusių jaunųjų profesionalų, palyginti su senesniaisiais, labai nedaug dolerių teatplaukia į lietuvybės reikalus išdą. Nėra reikalo atsižadėti rezidencijų, — aukoms turėtų užtekti iš perteklaus, savęs neskriaudžiant.

A. Valiuškis,
Barrington, Ri

Į LAISVĘ FONDO LEIDINIAI IR KI-
TOS KNYGOS YRA PRASMINGIAU-
SIOS DOVANOS KALĖDŲ, VARDI-
NIŲ AR GIMTADIENIŲ PROGOMIS.

NEPAMIRŠKIME LIETUVIŠKOS KNYGOS!

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

TARYBOS PREZIDIUMAS:

P. Algis Raulinaitis, pirmininkas, 1501 Riverside Dr., Burbank, Ca. 91506.

Dr. Zigmas Brinkis, vicepirmininkas, 2612 Aberdeen Ave., Los Angeles, Ca. 90027.

Juozas Kojelis, sekretorius, 747 23rd Street, Santa Monica, Ca. 90402.

TARYBOS NARIAI:

Dr. Kazys Ambrozaitis, **Juozas Baužys**, **Česlovas Grincevičius**, **Kęstutis Ivinskis**, **dr. Petras Kisielius**, **Juozas Mikonis**, **Bronius Nainys**, **Pilypas Narutis**, **dr. Adolfas Šležas**.

JAV IR KANADOS LFB CENTRO VALDYBA

Juozas Mikonis, pirmininkas, 24526 Chardon Rd., Richmond Heights, Ohio 44143; **Juozas Ardys**, pirmininko pavaduotojas; **Ingrida Bublienė**, vicepirmininkė organizaciniams reikalams; **Jonas Vasaris**, išdininkas; **Vincas Akelaitis**, informacijos vedėjas; **Vytautas Brizgys**, sekretorius.

EUROPOS LFB VALDYBA

Dr. Saulius Girnius, pirmininkas; **Jūratė Barasaitė-Kubilienė** ir **Kęstutis Ivinskis**.

1192
Alp(LKA) 3082

1987

Nr.100(137)

Šio numerio kaina 3.50 dol.

94.515.01